

Київський національний торговельно-економічний університет

Кафедра банківської справи

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

Управління ліквідністю банку в умовах кризи

Студентки 2 курсу 3м групи
спеціальності 072 «Фінанси,
банківська справа та страхування»
спеціалізації «Банківська справа»

Ластовецької
Катерини
Андріївни

Науковий керівник
д-р екон. наук,
професор

Шульга Наталія
Петрівна

Гарант освітньої програми
д-р екон. наук,
професор

Шульга Наталія
Петрівна

Київ – 2018

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ УПРАВЛІННЯ ЛІКВІДНІСТЮ БАНКУ ТА ЙОГО ОСОБЛИВОСТІ В УМОВАХ КРИЗИ. 6	
1.1. Наукова полеміка щодо сутності та факторів впливу на ліквідність банку	6
1.2. Система показників стану ліквідності ринку та банку	13
1.3. Теоретико-методичні засади управління ліквідністю банку в умовах фінансового стресу.....	19
РОЗДІЛ 2. ДІАГНОСТИКА СТАНУ ТА УПРАВЛІННЯ ЛІКВІДНІСТЮ БАНКІВ УКРАЇНИ	27
2.1. Аналіз нормативно-правового регулювання ліквідності банків України в кризовій ситуації	27
2.2. Аналіз нормативів та розрахунок ліквідності АТ «Ощадбанк».....	32
2.3. Порівняльний аналіз стану ліквідності АТ «Ощадбанк» та інших банків	40
РОЗДІЛ 3. НОВІ ВЕКТОРИ УПРАВЛІННЯ ЛІКВІДНІСТЮ БАНКУ	47
3.1. Інструментарій регулювання ліквідності банків у зарубіжних країнах та оцінка можливостей його використання в Україні	47
3.2. Заходи щодо підвищення рівня ліквідності АТ «Ощадбанк»	55
3.3. Стан інфраструктури управління ліквідністю АТ «Ощадбанк» та її удосконалення	62
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	70
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	73
ДОДАТКИ.....	81

ВСТУП

Актуальність дослідження. За досить короткий час своєї незалежності Україна вже двічі стикнулася з таким явищем як економічна криза. Вперше це відбулося у 2008 році, а вдруге – у 2013. Це завдало нашій державі неабияких збитків, частина з яких припала саме на банківську систему. Оскільки банківська діяльність є специфічною в плані того, що банки управляють в основному потоками грошових коштів, які їм не належать, тобто коштами вкладників та кредиторів, дуже важливо приділяти особливу увагу управлінню ліквідністю як за звичайних умов, так і в умовах кризи. Адже саме ліквідність банку вказує на його можливості розраховуватися вчасно за всіма своїми зобов'язаннями та забезпечує довіру до банку з боку населення навіть в умовах фінансового стресу.

Дослідженню ліквідності банків присвячена значна кількість наукових праць. Значний вклад у дослідження безпосередньо проблеми банківської ліквідності внесли вітчизняні науковці А.М. Герасимович[6], О.В. Дзюблюк[11], Т.Т. Ковальчук[17], В.І. Міщенко[31], Л.О. Примостка[49], А.В. Сомик[28], а також зарубіжні спеціалісти О.І. Лаврушин[66, 73], І.Д. Мамонова[2], Г.С. Панова[68], Пітер С. Роуз[70]. Разом з тим, аналіз опублікованих праць дає підстави стверджувати, що дослідження теоретичних аспектів банківської ліквідності потребує доопрацювання, зокрема у плані визначення сутності ліквідності банку та факторів впливу на неї, розробки заходів для підвищення ліквідності банку, удосконалення моделі організаційної структури банку з точки зору управління ліквідністю тощо.

Метою дослідження є розкриття теоретичних, методологічних та практичних аспектів управління ліквідністю банку в умовах кризи, а також розробка пропозицій щодо його удосконалення.

Для досягнення цієї мети були сформульовані такі **завдання**:

- ✓ з'ясувати сутність та фактори впливу на ліквідність банку;
- ✓ дослідити систему існуючих показників, які дозволяють оцінити рівень ліквідності банку;

- ✓ ознайомитись з теоретичними та методичними аспектами управління ліквідністю та виявити їх особливості в умовах кризи;
- ✓ проаналізувати законодавчу базу України в контексті регулювання банківської ліквідності;
- ✓ проаналізувати сучасний стан ліквідності окремого банку України та надати рекомендації щодо її підвищення;
- ✓ ознайомитися з зарубіжним досвідом управління ліквідністю банків та оцінити можливості його застосування в Україні;
- ✓ розглянути організаційну структуру досліджуваного банку з точки зору управління ліквідності та надати рекомендації щодо її удосконалення.

Об'єктом дослідження є ліквідність банку та банківської системи, а **предметом дослідження** – процес управління ліквідністю.

Методи дослідження. Теоретико-методологічну основу дослідження становлять наукові праці, нормативні документи НБУ з питань управління ліквідністю банків. У процесі дослідження використано такі методи: вибірки, узагальнення, порівняння; факторний аналіз (для дослідження факторів, що впливають на банківську ліквідність); метод ГЕП-аналізу (для оцінки стану ліквідності банку); статистичні методи (для порівняння коефіцієнтів ліквідності), методи графічного зображення даних (для відображення тенденцій та динаміки тих чи інших показників ліквідності);

Інформаційною базою дослідження є законодавчі і нормативні акти з питань регулювання ліквідності банків; офіційні дані Національного банку України; фінансова звітність банків; монографічні дослідження та наукові публікації з досліджуваної проблеми.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у наступному:

- ✓ сформульовано власне визначення поняття «ліквідність банку» у новій інтерпретації;
- ✓ запропоновано нові методи управління банківською ліквідністю з боку НБУ на основі зарубіжного досвіду.

Практичне значення одержаних результатів. Отримані результати можуть бути використані досліджуваним банком у процесі управління ліквідністю.

Особистий внесок магістра. Випускна кваліфікаційна робота є самостійним завершеним дослідженням автора.

Публікації. Окремі результати дослідження знайшли відображення в науковій статті: Ластовецька К. А. Сучасний стан ліквідності банківської системи України // Стратегії розвитку фінансового ринку України: зб. наук. ст. студ. денної форми навчання / відп. ред. Н.П. Шульга. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2018. – 363 с. (С.272-277). Також було опубліковано тези доповіді: Ластовецька К.А. Наукова полеміка щодо сутності ліквідності банку // Стратегії розвитку фінансового ринку України: Всеукр. студ. наук.-практ. конф. (Київ, 22-23 листопада 2017 р.): тези доп. / відп. ред. Н.П. Шульга – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2017. – 694 с. (С.540-543).

Обсяг та структура роботи. Робота складається з 3 розділів, вступу, висновків, списку використаних джерел та додатків. Обсяг роботи складає 64 сторінки. В роботі представлено 13 таблиць, 15 рисунків, 15 додатків та використано 74 наукових джерела.

РОЗДІЛ 1

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ УПРАВЛІННЯ ЛІКВІДНІСТЮ БАНКУ ТА ЙОГО ОСОБЛИВОСТІ В УМОВАХ КРИЗИ

1.1. Наукова полеміка щодо сутності та факторів впливу на ліквідність банку

Наукове розуміння такої категорії як ліквідність неоднозначне. Базуючись на дослідженні теоретичних поглядів вітчизняних та зарубіжних науковців, можна виділити чотири найбільш поширені точки зору.

Перша з них полягає в ототожненні ліквідності банку з існуючим обсягом готівки. До її представників відносяться Дж. Кейнс та Е. Рід., які вважають, що ліквідність банку – це достатність готівкових коштів та інших ліквідних активів для своєчасного погашення боргових і фінансових зобов'язань[69].

Згідно з другою точкою зору, ліквідність банку трактується як якісна характеристика об'єкта економічних відносин, а саме як здатність погашати свої зобов'язання в строк. Одним з представників цієї точки зору вважають О.І. Лаврушина, який сформулював таке визначення ліквідності банку: «Це одна з узагальнених якісних характеристик діяльності банку, що обумовлює його надійність. Це здатність своєчасно і без втрат виконати свої зобов'язання перед вкладниками і кредиторами»[73].

Останнім часом віддається перевага третій точці зору, згідно з якою ліквідність банку визначається не лише спроможністю банку розраховуватись за своїми зобов'язаннями, а й одночасним розширенням кредитної діяльності [15, 71, 54] чи всіх операцій [31, 55]. Таке трактування спричинене тим, що в сучасних умовах ліквідність банків залежить не лише від незбалансованості активів і пасивів, а й можливості задовольнити потреби клієнтів у кредитуванні та проведенні ними інших активних операцій[3].

Вітчизняні економісти пов'язують поняття ліквідності, перш за все, з виконанням зобов'язань банком (друга і третя точка зору). У міжнародній банківській практиці зосереджується увага не на причинах виникнення потреби

в грошових коштах, а на постійному доступі банків до грошових коштів (четверта точка зору). Такої позиції стосовно тлумачення ліквідності дотримуються вчені [70, 8, 6].

Деякі науковці визначають ліквідність банку як «здатність банку» [6, 8, 57, 68], а інші як «спроможність банку» [46, 15, 66]. Однак, відповідно до тлумачного словника з української мови, ці слова є тотожними.

Важливим при визначенні поняття «ліквідності банку» є те, що виконання зобов'язань банком має бути здійснене своєчасно та в повному об'ємі. Окремі автори, зокрема О. І. Лаврушин, Г. С. Панова, Е. Рід, М. І. Савлук пов'язують визначення ліквідності банку із виконанням зобов'язань лише в частині пасивів. Тобто, банк повинен бути здатним або спроможним виконати свої зобов'язання перед вкладниками і перед кредиторами у визначені строки. Проте, банк ще несе зобов'язання перед клієнтами за кредитами, наприклад, кредитними лініями і гарантіями, які він не виконав повною мірою. Тому перелік зобов'язань, які має виконувати банк для забезпечення своєї ліквідності, лише за пасивними операціями є неповним. Це також зазначається в інструкції НБУ та у праці Ю.С. Ребрика, які до суб'єктів, перед якими банк несе зобов'язання, відносять не лише вкладників і кредиторів, що відображаються в пасиві балансу, а й позичальників, що відображаються в активі балансу банку[3].

Отримання банком грошових коштів задля підтримки власної ліквідності забезпечується за рахунок як зовнішніх, так і внутрішніх джерел (рис. 1.1).

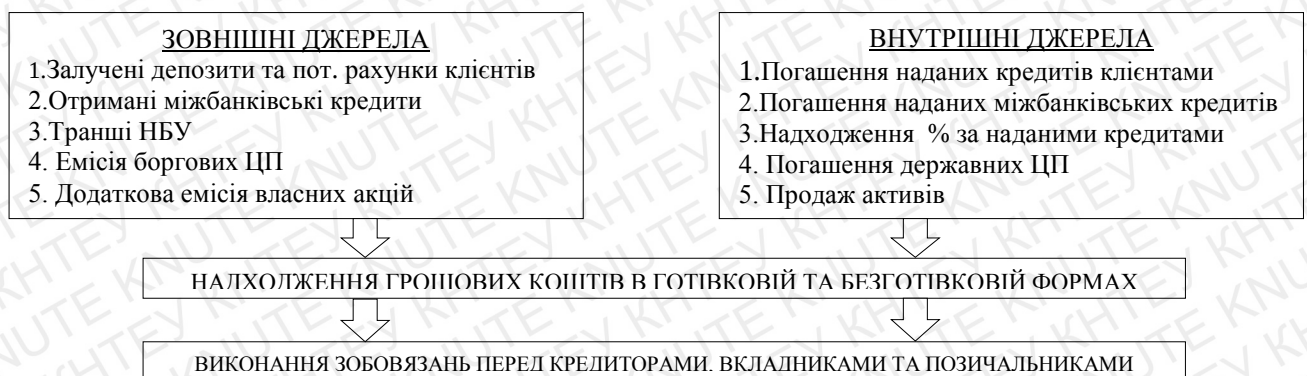

Рис. 1.1 Характеристика джерел надходження грошових коштів банку*

*Примітка: розроблено автором на основі джерел [30, 32 , 54 , 70 , 60]

При визначенні ліквідності банку лише невелика кількість науковців приймає до уваги джерела надходження грошових коштів для забезпечення банком своєчасного виконання зобов'язань, які поділяють джерела надходження грошових коштів на зовнішні та внутрішні [70, 32, 8, 69].

Зовнішні джерела надходження грошових коштів не є безкоштовними для банку, адже за користування грошима банк сплачує певні відсотки та комісії, в результаті чого несе витрати. Внутрішні джерела надходження грошових коштів виникають внаслідок зміни структури активів банку. Оскільки, грошові кошти та їх еквіваленти не приносять банку ніякого доходу, то перетворення всіх інших активів, які є більш дохідними, в грошові кошти призводить до недоотримання банком прогнозованого прибутку. Тому, для банку є важливим забезпечити свою ліквідність за рахунок внутрішніх і зовнішніх джерел при мінімальних витратах[3].

У свою чергу Національний банк України в Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні, затвердженій постановою Правління Національного банку України від 28 серпня 2001 року № 368, визначає ліквідність банку, як його здатність забезпечити своєчасне виконання своїх грошових зобов'язань, яка визначається збалансованістю між строками і сумами погашення розміщених активів і строками і сумами виконання зобов'язань банку, а також строками та сумами інших джерел і напрямів використання коштів[50].

Розглянувши різноманітні підходи як вітчизняних так і зарубіжних науковців до трактування поняття «ліквідність банку», спробуємо навести власне його визначення у наступній редакції: ліквідним може вважатися банк, який має здатність розрахуватися за своїми зобов'язаннями у повному обсязі та у конкретно визначений термін, що визначається збалансованістю його активів та пасивів за сумами, строками та валютами або ж доступом до джерел ліквідних коштів, які банк в змозі залучити за вигідною ціною у конкретний момент часу.

Поряд із поняттям «ліквідність банку», в теорії та практиці використовуються такі поняття як «ліквідність банківської системи», «ліквідність балансу банку», «ліквідність активів і пасивів». Тому, ліквідність банку необхідно розглядати як багаторівневу систему категорій[58].

Ліквідність банківської системи – це динамічний стан, який забезпечує своєчасність, повноту та безперервність виконання всіх грошових зобов'язань банківської системи країни, характеризує рівень її надійності та достатність коштів відповідно до потреб розвитку економіки. Стан ліквідності банківської системи країни залежить від ліквідності банківських установ, що входять до її складу, Національного банку України і держави, а також розвитку міжбанківського ринку, що дає змогу вважати банківську систему цілісною. На ліквідність банківської системи також впливають зовнішній та внутрішній борг України, рівень інвестицій, динаміка кредиторської та дебіторської заборгованості, законодавчо-нормативна база захисту кредиторів[56].

Ліквідність балансу банку характеризується співвідношенням окремих статей активу та пасиву балансу з метою порівняння їх значень зі встановленими нормативами. Ліквідність балансу банку є основним фактором підтримання належного рівня ліквідності банку. Баланс банку вважають ліквідним, якщо термінові зобов'язання за пасивами можна швидко покрити за рахунок реалізації активів[56].

Під ліквідністю активів розуміють їх здатність перетворюватися у грошову форму під час реалізації або внаслідок погашення зобов'язань позичальником. Ступінь ліквідності того чи іншого виду активів залежить від їх призначення[56].

Ліквідність пасивів забезпечується наявністю їх стабільних джерел, не чутливих до коливань відсоткових ставок. До ліквідних пасивів належать залишки на поточних рахунках постійних клієнтів банку, кредити, отримані від міжнародних фінансових організацій, кошти, одержані від емісії довгострокових облігацій банку тощо[56].

У науковій літературі досить часто розмежовують поняття «ліквідність активів банку», «ліквідність пасивів», «ліквідність балансу», «ліквідність банку». Проте, на нашу думку, такий розподіл є не зовсім коректним, адже він може припускати, що ці поняття існують окремо одне від одного і не пов'язані між собою. Це не відповідає дійсності. Тому ліквідність розглядають як багаторівневу систему категорій, яка об'єднує поняття ліквідності банківської системи, банку, балансу банку, активів, пасивів, окремих фінансових інструментів тощо.

У процесі свого функціонування банк наражається на численні ризики. Саме тому менеджери повинні враховувати максимальну кількість факторів та ступінь їх впливу на рівень ліквідності банку, оскільки неврахування певного фактора в майбутньому може призвести до погіршення фінансової стійкості банку.

На сьогоднішній день єдиного підходу до структуризації факторів впливу на ліквідність банку в науковій літературі не сформовано. Проте, переважна більшість науковців пропонує поділяти фактори впливу на ліквідність банку на дві великі групи, а саме: зовнішні та внутрішні. Проте, в межах цих двох груп факторів різні автори можуть виділяти ще підгрупи: серед внутрішніх факторів виділяють загальні та спеціальні [19]; внутрішні фактори поділяють на економічну і організаційну групи[38]; виділяють серед зовнішніх факторів фактори прямого і непрямого впливу[23].

До зовнішніх факторів відносяться всі фактори, які банк не може контролювати та керувати ними, а до внутрішніх – ті, на які банк може впливати та корегувати їх.

Відповідно до представленої класифікації зовнішніх та внутрішніх факторів впливу на ліквідність банку (див. Додаток А) зовнішні фактори умовно поділяються на фактори прямого впливу (мега фактори та макро фактори) і фактори непрямого впливу (мезо фактори).

Мега фактори характеризують загальний стан світової економіки. Макро фактори включають економічні, політичні, соціальні та технологічні фактори.

Нестабільний і послаблений стан економіки спричиняє недовіру клієнтів та інвесторів до банківської системи. Це призводить до відтоку депозитів з банків, погіршення якості кредитного портфеля і послаблення ліквідності. Нестабільна політична ситуація призводить до постійної зміни законодавства, вимог до банків, частого перегляду податків. Це майже унеможливорює планування банківської політики, створює додаткові перешкоди в управлінні ліквідністю банків. До соціальних факторів відносяться середній рівень доходів, витрат і заощаджень населення, прожитковий мінімум, мінімальна заробітна плата, обсяги соціальних виплат населенню тощо. Соціальні фактори обумовлюють бажання і спроможність населення користуватись банківськими послугами. До технологічних факторів відноситься розвиток інформаційної структури та комунікаційної мережі. Достатній рівень розвитку інформаційної інфраструктури дає змогу банку оперативно реагувати на зміну подій, розвиток комунікаційної мережі, в свою чергу, дає змогу налагодити зв'язки як між окремими банками, так і в ланці «банк – НБУ», що прискорює залучення або розміщення коштів у процесі регулювання ліквідності. Мезо фактори базуються на політиці держави загалом та центрального банку зокрема щодо банківської системи країни. Структура банківської системи представлена співвідношенням між державним приватним вітчизняним і приватним іноземним капіталами, що свідчить про національну спрямованість банківського ринку та ступінь його державного регулювання. Стабільність банківської системи підкріплена її ліквідністю, що складається з ліквідності кожного банку[20].

Поряд із зовнішніми чинниками, на ліквідність банку впливають внутрішні чинники. Від репутації, розміру, фінансового стану, кількості клієнтів значною мірою залежать можливості банку щодо залучення депозитів, налагодження зв'язків з партнерами та інвесторами, що впливає на якість і структуру активів і пасивів[63].

Гарна репутація банку підвищує лояльність клієнтів та кредиторів, коли навіть за несприятливих обставин установа має можливості для залучення коштів не за підвищеними процентними ставками.

Збалансованість активів і пасивів за сумами, строками та валютами має ключове значення в процесі забезпечення ліквідності банку. Вона майже унеможлиблює виникнення кризи ліквідності у банку, оскільки зобов'язання банку будуть забезпечені наявними ресурсами, а узгодженість активів і пасивів у строках забезпечить своєчасне виконання зобов'язань без збиткової реалізації активів. Якість активів визначається на основі трьох критеріїв: ліквідність, дохідність, рівень ризику. Головне завдання банку полягає у постійному збалансуванні цих критеріїв. Важливим фактором впливу на ліквідність банку є якість ресурсної бази. Критерієм ресурсної бази є її стабільність. Чим більша частка стабільних ресурсів, тим вище ліквідність банку. Капітал банку є своєрідним запасом міцності, який захищає банк від можливих втрат ліквідності в разі несприятливих обставин та у звичайних умовах функціонування, тому його розмір та достатність підвищує ліквідність банку[55]. Позабалансові операції також мають вплив на ліквідність банку і можуть її як підвищити, так і зменшити. Тому, для попередження зниження рівня ліквідності банку потрібно забезпечувати резерв ліквідних коштів, що може бути використаний для забезпечення позабалансових зобов'язань[60].

Необхідною умовою збільшення обсягу клієнтів банку є кваліфікація і досвід персоналу, що також впливає на якість банківських послуг і підвищує імідж банку. Рівень кваліфікації працівників характеризується відповідними навичками і знаннями персоналу, що визначає практичні можливості банку щодо впровадження банківської політики. Якість банківського менеджменту визначає професіоналізм прийняття рішень як на стадії здійснення окремих операцій чи в процесі структуризації балансу в розрізі строків і валют, так і при регулюванні невідповідностей, що виникають між активами та зобов'язаннями[17].

Отже, аналіз наукових підходів до трактування поняття «ліквідність банку» дозволив нам обґрунтувати доцільність його розгляду як спроможності банку забезпечити виконання своїх зобов'язань перед клієнтами, позичальниками і кредиторами своєчасно і у повному обсязі за рахунок

внутрішніх і зовнішніх джерел з мінімальними витратами та здатність фінансувати зростання власних активів. У процесі дослідження встановлено зв'язок між поняттями «ліквідність банківської системи», «ліквідність банку», «ліквідність балансу банку», «ліквідність активів і пасивів». Тому, ліквідність банку необхідно розглядати як багаторівневу систему категорій. На основі проведеного аналізу факторів впливу на ліквідність банку їх поділено на мега (на рівні світової економіки чи іноземних держав), макро (на рівні національної економіки), мезо (на рівні банківської системи) і мікро (на рівні банку) рівні, що дозволить банку швидше ідентифікувати переважаючі джерела впливу на його ліквідність і ефективніше проводити управління нею.

1.2. Система показників стану ліквідності ринку та банку

Ліквідність фінансового ринку визначає здатність фінансових установ здійснювати залучення ліквідних коштів з міжбанківського ринку, та або розміщувати тимчасово вільні кошти[74].

Ліквідність банківської системи як правило досліджується на двох рівнях: на мікрорівні та макрорівні. Доцільність даного методу обґрунтовує у своїх працях такий вчений як В.І Міщенко[31] таким чином, що на мікрорівні процес управління ліквідністю здійснюється шляхом саморегулювання в кожному окремому банку з урахування чинних нормативних вимог, а на макрорівні через реалізацію регулятивних функцій центрального банку.

Оскільки макрорівень – тобто ліквідність банківської системи в цілому перш за все залежить від ліквідності кожного банку, основу підходу до її оцінки та прогнозування повинна зумовлювати поетапна оцінка ліквідності окремих банків та на основі отриманих даних – оцінка ліквідності банківської системи країни загалом.

Серед основних підходів до оцінки ліквідності банку на сучасному етапі наукових досліджень виділяють методи внутрішньої та зовнішньої оцінки. Внутрішня оцінка ліквідності банку здійснюється переважно на основі аналізу

балансових даних. До таких методів можна віднести коефіцієнтний аналіз та аналіз грошових потоків. Метод зовнішньої оцінки ліквідності банку засновується на оцінці платоспроможності банку та аналізі вибуття активів та зобов'язань[29].

Серед методів оцінки ліквідності банку найбільш доступним та поширеним виступає саме коефіцієнтний аналіз. Його доступність зумовлюється тісним зв'язком з балансовими даними, у більшості випадків розрахунок здійснюється шляхом співвідношення різних статей активів та пасивів. На відміну від методів зовнішньої оцінки, інформація необхідна для проведення коефіцієнтного аналізу є більш доступною. Коефіцієнтний аналіз дає змогу проводити аналіз ліквідності, незважаючи на розміри фінансової установи, а також дає можливість здійснення оперативного контролю з боку органів банківського нагляду. У більшості випадків коефіцієнти ліквідності переважно розраховують як співвідношення між різними статтями активів та пасивів[10].

Метод коефіцієнтного аналізу ще інколи називають методом аналізу показників ліквідності. Показники ліквідності – одна з найважливіших характеристик надійності банків. Вони належать до групи показників оцінки фінансового стану банку, яку зарубіжні аналітики ставлять на перше місце за ступенем важливості для аналізу діяльності комерційних банків.

Найбільш поширеними серед показників ліквідності є регламентовані Національним банком України в Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні, що затверджена Постановою Правління НБУ № 368 нормативи ліквідності[50]. До них відносяться: норматив миттєвої ліквідності (Н4), норматив поточної ліквідності (Н5), норматив короткострокової ліквідності (Н6) та коефіцієнт покриття ліквідністю (LCR). Більш детальна інформація про порядок розрахунку та оптимальні значення встановлених нормативів наведено в Додатку Б. Однак зазначене в додатку оптимальне значення нормативу миттєвої ліквідності стосується лише універсальних банків. Якщо ж банк набуває статусу спеціалізованого ощадного банку,

оптимальне значення нормативу збільшується до 30% (таке саме значення нормативу встановлене для системно важливих банків). Для спеціалізованих банків довірчого управління його оптимальне значення зростає до 40%.

На відміну від інших трьох нормативів, які встановив НБУ для обов'язкового виконання банками, коефіцієнт покриття ліквідністю (LCR) було запроваджено порівняно нещодавно. На сьогоднішній день, починаючи з 1 червня 2018 року, розрахунок нормативу LCR здійснюється у тестовому режимі. Проте, вже з 1 грудня 2018 року норматив LCR стане обов'язковим до виконання. Банки розраховуватимуть його щоденно і звітуватимуть НБУ щомісяця.

Нормативи ліквідності відіграють важливу роль в повсякденній операційній діяльності банківських установ. По-перше, це пов'язано з необхідністю до реального виконання зобов'язань перед клієнтами – банківські установи повинні мати необхідний запас ліквідності, по друге, це пов'язано з вимогами національного банку щодо постійного виконання обов'язкових нормативів. На практиці банки, які допускають порушення нормативу ліквідності, підпадають не лише під санкції Національного банку, але і наражаються на небезпеку бути ізольованими від ресурсів міжбанківського ринку. Таким чином, виконання нормативів ліквідності виступає важливою складовою в операційній діяльності.

Однак обмежуватися лише визначенням ступеня виконання банками встановлених нормативів ліквідності не можна, тим більше лише на їх основі давати об'єктивну оцінку стану ліквідності банку та банківської системи в цілому. Адже, не зважаючи на свою значимість, регламентовані НБУ нормативи не відображають повної картини тих процесів, які відбуваються всередині банків та банківської системи. Вони скоріше виступають своєрідними сигналізаторами, які при їх недотриманні вказують Національному банку України на те, що конкретний банк має певні проблеми у своїй діяльності і на нього варто звернути увагу. Тому поряд із нормативними показниками при оцінці рівня забезпеченості банку ліквідними коштами варто використовувати й

інші показники ліквідності. Їх перелік, економічне трактування та оптимальне значення наведено в Додатку В.

Поданий у Додатку В перелік коефіцієнтів не є вичерпним. Банки можуть самостійно розробляти відповідні групи внутрішньобанківських коефіцієнтів, відповідно до специфіки своєї діяльності. Як правило, при розробленні власних коефіцієнтів застосовується коригування активів та пасивів на можливе додаткове залучення і відтік коштів з урахуванням ризику втрати вкладень. Ризик втрати вкладень банку вираховують за допомогою коригування обсягу активів на суму проблемних активів, при цьому ступінь ризику втрати вкладень банк оцінює самостійно, враховуючи вимоги регулятора щодо формування резервів на випадок можливих втрат банку. Обсяг можливого припливу та вибуття коштів банк визначає виходячи з прогнозу руху коштів на рахунках клієнтів з урахуванням статистичних даних за попередній період, договірних зобов'язань та розміру невикористаних лімітів на міжбанківське кредитування[29].

Основним об'єктом контролю та регулювання на макрорівні є вільна ліквідність банківської системи (вільні резерви банків), тобто поточні рахунки банків за виключенням обов'язкових резервів. Ураховуючи те, що відповідно до чинної нормативної бази в Україні[45] обов'язкові резерви банків зберігаються на кореспондентських рахунках банків у Національному банку України, тому ліквідність банківської системи доцільно досліджувати за станом коррахунків банків. Основними складовими ліквідності є обсяг коштів обов'язкових резервних вимог, які зберігаються на рахунках банків у центральному банку та вільна ліквідність (вільні резерви – кошти на кореспондентських рахунках банків понад необхідний обсяг коштів обов'язкових резервних вимог) (див. рис. 1.2).

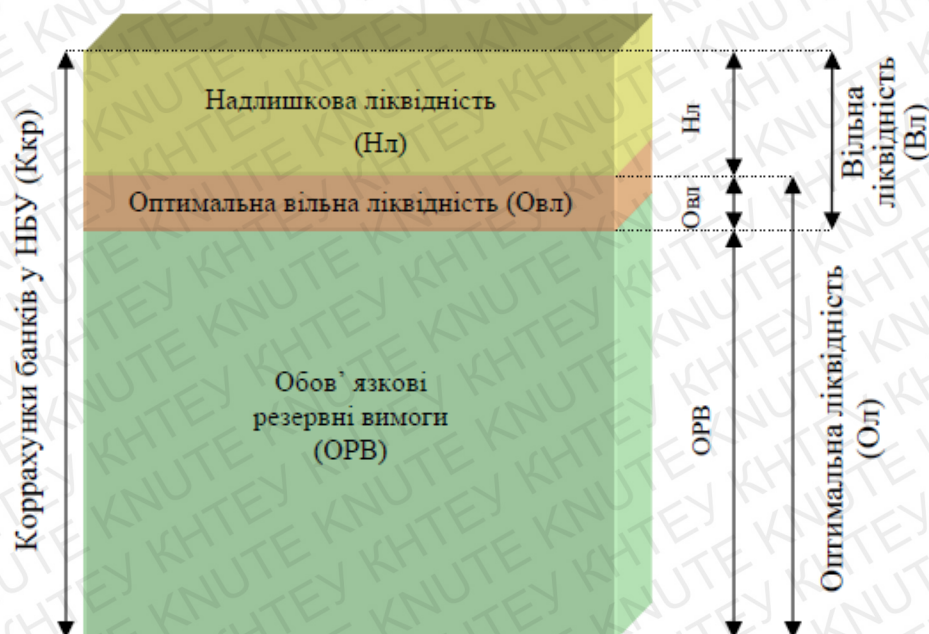

Рис. 1.2 Структура ліквідності банківської системи*

*Примітка: джерело [28]

В українській практиці існують два основних підходи до оцінки ліквідності банківської системи (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Підходи до оцінки ліквідності банківської системи*

Автор	Формула розрахунку	Спільне	Відмінне
Савлук М. І.	$R_b = R_o + R_v$ (1.1) R_b – банківські резерви, млн.грн.; R_o – обов'язкові резерви, млн.грн.; R_v – вільні резерви, млн.грн.	Банківські резерви включають обов'язкові та вільні резерви	У структуру банківських резервів включено залишки готівки в касах банків
Сомик А. В. та Міщенко В. І.	$L_{bc} = ORB + V_l (D_l) = K_{kr}$ (1.2) L_{bc} – ліквідність банківської системи, млн. грн.; ORB – обов'язкові резервні вимоги, млн. грн.; V_l – вільна ліквідність банківської системи, млн. грн.; D_l – дефіцит ліквідності в банківській системі (недостатня ліквідність), млн. грн.; K_{kr} – кошти на кореспондентських рахунках у Національному банку України, млн. грн.		Вільна ліквідність розподілена на надлишкову та оптимальну вільну ліквідність

*Примітка: розроблено автором на основі джерела [61]

Серед двох методів для оцінки стану ліквідності національної банківської системи частіше використовують другий підхід. Виходячи з формули 2 табл. 1.2 маємо, що вільна/недостатня ліквідність розраховується як різниця між обсягами коштів на коррахунках банків у Національному банку України і необхідною сумою обов'язкових резервів (формула 1.3)[28].

$$Вл (Дл) = Ккр - ОРВ \quad (1.3)$$

Вільна ліквідність поділяється на оптимальну ліквідність та надлишкову ліквідність. Оптимальна вільна ліквідність є необхідною складовою ліквідності банківської системи, яка використовується банками для виконання усіх грошових зобов'язань банків, проведення операцій банків та нарощення їх обсягів без створення дисбалансів та загрози фінансовій стійкості банківської системи та розвитку інфляційних процесів в країні. В Україні за оптимальну вільну ліквідність при оцінці стану ліквідності банківської системи приймають розмір грошової бази за відповідний період. Тоді надлишок/дефіцит ліквідності визначається за наступним чином (формула 14)[28]:

$$Нл = Вл - Овл \quad (1.4)$$

де Нл – надлишкова ліквідність банківської системи, млн. грн.;

Вл – вільна ліквідність банківської системи, млн. грн.;

Овл – оптимальна вільна ліквідність банківської системи, млн. грн. (грошова база).

Надлишкова ліквідність, у свою чергу, є негативним явищем: її наявність свідчить про перевищення пропозиції коштів над попитом на грошово-кредитному ринку, що призводить до появи інфляційних процесів в економіці країни.

Отже, найбільш поширеним серед методів оцінки стану ліквідності банків є метод коефіцієнтів (метод показників ліквідності). Серед показників ліквідності обов'язковими для розрахунку кожним банком є 4 нормативи ліквідності. До них відносяться норматив миттєвої ліквідності, норматив поточної ліквідності, норматив короткострокової ліквідності та коефіцієнт покриття ліквідністю, введений порівняно нещодавно. Крім зазначених

показників, банки обирають на власний розсуд ще й інші показники, які дозволяють більш точно оцінити рівень їх ліквідності. Перелік таких показників є достатньо великим. При оцінці ліквідності банківської системи країни в цілому беруться, перш за все, до уваги залишки на коррахунках банків в НБУ, а також рівень сформованих ними обов'язкових резервів. На основі цих даних визначається наявний обсяг вільної ліквідності в банківському секторі, який далі порівнюється з оптимальною ліквідністю. Якщо рівень оптимальної ліквідності є вищим за рівень вільної, то банківська система має дефіцит ліквідності, якщо навпаки – то надлишок.

1.3. Теоретико-методичні засади управління ліквідністю банку в умовах фінансового стресу

Оскільки Україна переживає важкі часи як в соціальній, економічній, фінансовій сфері, так і в банківському секторі, на сьогоднішній день питання ефективного управління ліквідністю для вітчизняних банків одним з найбільш актуальних.

В результаті аналізу праць вітчизняних та зарубіжних науковців [64, 12, 29, 34, 65, 69, 71], а також нормативно-правових актів центральних банків, робимо висновок, що єдиного підходу до визначення сутності понять «управління ліквідністю банку» на сьогодні не існує. Більше того, в практиці діяльності банків у переважній більшості регламентуючих, звітних та інструктивних матеріалів вживається термін «управління ризиком ліквідності» та «ризик ліквідності», а, відповідно, – здійснюється опис та деталізація механізму управління ризиком ліквідності.

Узагальнивши погляди різних вчених [64, 12, 29, 34, 65, 69, 71] можна сказати, що під системою управління ліквідністю банку розуміють структурно-функціональну цілісність, що постійно розвивається під впливом внутрішніх та зовнішніх факторів. Саме тому, в умовах фінансової кризи, система управління

ліквідністю повинна якісно змінюватися від управління в стабільних умовах до антикризового управління[25].

Об'єктом управління ліквідністю є фінансові потоки банку та ризик ліквідності, який виникає внаслідок незбалансованості активів та пасивів за сумами та строками погашення[38].

Організація управління банківською ліквідністю у вітчизняних банках здійснюється за допомогою найпростіших методик та інструментів. Так, переважна більшість банків України у процесі управління ліквідністю застосовує три шляхи:

- ⇒ управління активами (нагромадження ліквідних коштів у вигляді ліквідних активів – головним чином, грошових коштів і цінних паперів, які можна швидко реалізувати);
- ⇒ управління пасивами (використання позикових коштів – головним чином, депозитних сертифікатів, що знаходяться в обігу, чи угод про покупку цінних паперів з наступним викупом по обумовленій ціні, що швидко реалізуються, в кількості, достатній для покриття всього очікуваного попиту на ліквідні кошти);
- ⇒ збалансоване управління активами і пасивами (Додаток Г).

Поряд із базовим управлінням ліквідністю, що проводиться банком в умовах стабільності, важливим є паралельне використання антикризового управління ліквідністю. Адже його найбільша ефективність проявляється лише за умов застосування на постійній основі, а не лише за умов настання кризової ситуації.

Антикризове управлінням ліквідністю банку – це специфічна система управління, у контексті якої застосовуються процедури з профілактики та подолання кризових явищ і їх наслідків з метою попередження, запобігання чи виведення банку з кризового стану на траєкторію стабільного розвитку в результаті підвищення рівня його ліквідності. Тобто сутність даного управління полягає в адаптації діяльності банку до негативного впливу визначених факторів чи їх ліквідації [58].

З метою чіткого розуміння меж застосування антикризового управління ліквідністю визначимо основні розбіжності між ним та базовим управлінням ліквідністю (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Порівняльна характеристика базового управління ліквідністю та антикризового управління ліквідністю*

Ознака	Базове управління ліквідністю	Антикризове управління ліквідністю
Цілі управління	Перевага довгострокового розвитку діяльності банку над отриманням поточних вигод	Стимулювання поточних надходжень, переведення надходжень довгострокового характеру у короткостроковий
Стратегія управління	Переважання заходів агресивного характеру у стратегічних і тактичних планах	Переважання заходів захисного характеру, які передбачені антикризовим планом
Централізація управління	Децентралізоване управління ліквідністю	Жорстко централізоване управління ліквідністю
Політика управління	Проводиться політика щодо максимізації прибутку	Політика щодо додаткової мобілізації грошових ресурсів навіть у випадку понесення витрат, які за нормальних умов функціонування були б неприпустимими
Критерій прийняття рішень	Досягнення стратегічних цілей розвитку у довгостроковій перспективі та максимізація прибутку у короткостроковій	Економія коштів та стимулювання грошових надходжень
Масштаби фінансування потреб банку	Фінансування потреб банку, що забезпечують його розвиток, зокрема відкриття філій, відділень, придбання програмного забезпечення, підвищення кваліфікації працівників за рахунок коштів банку тощо	Діяльність банку здійснюється у режимі жорсткої економії коштів, відсікання витратних напрямків
Горизонт планування	Короткострокові цілі та задачі повинні підпорядковуватися загальній стратегії банку	Передбачається короткострокове планування, довгостроковий аспект втрачає свою актуальність
Інформаційна база	Інформаційна база більш глибока та розширена	Інформаційна база оптимальна і відповідає цілям антикризового управління ліквідністю
Кредитна діяльність	Розширення обсягів кредитування, особливо довгострокового характеру	Часткове або повне згортання кредитування з метою зменшення дефіциту ліквідності
Інвестиційна діяльність	Значна роль відводиться інвестиційній діяльності	Припинення інвестиційної діяльності, «заморожування» інвестиційних проектів

*Примітка: джерело [58]

Антикризове управління ліквідністю поділяється на проактивне та реактивне. Проактивне антикризове управління ліквідністю характеризується набором превентивних заходів, які допомагають банку нейтралізувати негативний вплив факторів внутрішнього та зовнішнього середовища на ранніх

стадіях їх прояву. Метою проактивного антикризового управління ліквідністю є подолання негативних тенденцій, які б могли у подальшому спровокувати кризові явища у банку шляхом виявлення слабких сигналів можливої кризи ліквідності. Методичне забезпечення проактивного антикризового управління ліквідністю передбачає використання наступного специфічного інструментарію:

- 1) система ранньої діагностики кризи ліквідності (застосовується у контексті процедур антикризового аналізу ліквідності банку);
- 2) стрес-тестування ліквідності банку (використовується на етапі антикризового прогнозування ліквідності банку);
- 3) розробка плану заходів щодо антикризового управління ліквідністю банку (застосування як інструмента антикризового планування ліквідності)[58].

Механізм реактивного антикризового управління ліквідністю починає діяти у випадку настання кризи ліквідності банку. Метою реактивного антикризового управління ліквідністю є подолання кризових явищ, тобто оперативне реагування в умовах обмеженості часу, ресурсів і можливостей. Вибір методів реагування реактивного антикризового управління ліквідністю залежить від результатів, отриманих у процесі проведення поглибленої діагностики фінансового стану банку. На цьому етапі відбувається реалізація плану заходів щодо антикризового управління ліквідністю відповідно до обраної антикризової стратегії управління.

Як уже зазначалось раніше, вітчизняні банки більше уваги приділяють управлінню ризиком ліквідності, для чого використовують такі методи: метод лімітування, метод коефіцієнтів, метод GAP-аналізу, матричний метод, метод стрес-тестування (див. Додаток Д). Але не зважаючи на це, лише половина банків-респондентів має у своїй організаційній структурі окремий відділ з управління ризиками (рис. 1.3).

Рис. 1.3 Організаційні структури банків з точки зору управління ліквідністю*

*Примітка: джерело [39]

Як видно з рис. 1.3, 1-ша група банків має найбільш універсальну організаційну структуру з точки зору управління ліквідністю, оскільки кожен з наведених підрозділів має відповідні обов'язки і виконує певні функції щодо управління ліквідністю. Наявність чотирьох підрозділів дозволяє на відміну від 2-ї і 3-ї груп не перевантажувати підрозділ з управління активами і пасивами, і як наслідок застосовувати більш ефективні методики щодо оцінки й управління ліквідністю, а також приймати більш ґрунтовні і кваліфіковані управлінські рішення. Однак така організаційна структура притаманна тільки 5% вітчизняних банків, а для інших банків потребує удосконалення.

Розглянемо детальніше, які функції виконує кожний підрозділ, що входить до складу організаційної структури банків I групи з точки зору управління ліквідністю. Так, Комітет з управління активами і пасивами в частині управління ліквідністю виконує наступні завдання:

- ✓ розробляє і впроваджує політику з управління ліквідністю, приймає рішення щодо поточного управління ліквідністю;
- ✓ встановлює і затверджує внутрішні ліміти ліквідності;
- ✓ формує оптимальну структуру балансу з метою досягнення максимальної прибутковості при обмеженні можливого рівня ризику;

- ✓ підтримує платоспроможність, контролює стан поточної ліквідності та стан ресурсів банку з урахуванням ризику ліквідності і відповідності строковості активів та пасивів;
- ✓ контролює дотримання лімітів ліквідності та виконання основних напрямків політики управління ліквідністю; здійснює збалансоване управління активами і пасивами;
- ✓ здійснює коригування активів і пасивів на основі звітів про виконання нормативів ліквідності НБУ та звітів Казначейства банку, підрозділу ризик-менеджменту (якщо є) та підрозділу з управління ліквідністю (якщо є)[27].

Казначейство банку, в частині управління ліквідністю забезпечує виконання поточних платежів та зобов'язань: проводить розрахунок перспективної ліквідності; оцінює стан ліквідності та приймає рішення з управління ліквідністю в межах делегованих повноважень та внутрішніх регламентних процедур; приймає превентивні заходи щодо управління ризиком ліквідності, що виникає в поточній роботі Банку та /або пов'язаний зі зміною ситуації на ринку[27].

Комітет з управління ризиками в частині управління ризиком ліквідності здійснює GAP-аналіз ризику ліквідності; моніторинг та аналіз всіх внутрішніх лімітів ліквідності, встановлених КУАП, усіма підрозділами банку; моніторинг балансових показників з ризику ліквідності та аналіз причин, що призвели до погіршення або наближення їх до граничних значень; підготовку та надання відповідних звітів та пропозицій щодо управління ризиком ліквідності КУАП, керівництву банку та казначейству[53].

Комітет з управління ліквідністю здійснює прогнозування нормативів ліквідності на найближчу звітну дату; моніторинг дотримання нормативів ліквідності та нормативу обов'язкового резервування встановлених НБУ; проводить моделювання та прогнозування стану ліквідності банку за різними сценаріями (в основному за сценарієм кризових ситуацій та сценарієм оптимістичним); проводить експертизи методик, розроблених іншими підрозділами банку на відповідність політиці управління ліквідністю.

У випадку відсутності підрозділу з управління ліквідністю та підрозділу з управління ризиками, то їхні функції переходять до КУАП та казначейства банку, що створює додаткове навантаження на дані підрозділи.

Розглянувши методи управління ліквідністю, методи управління ризиком ліквідності та організаційну структуру банків в частині управління ліквідністю, побудуємо алгоритм дій з управління ліквідністю банку (див. Додаток Е).

На першому етапі організації процесу управління ліквідністю банку відбувається постановка реальної мети та завдань управління ліквідністю. Розробляючи завдання та мету управління ліквідністю банк повинен виходити із трилеми – «ліквідність-ризиковість-прибутковість», а також враховувати місію та стратегію банку[11].

На другому етапі процесу управління ліквідністю відбувається розробка внутрішніх документів відповідно до поставленої мети та завдання управління ліквідністю. Серед них можна виокремити:

1. Політику управління ліквідністю банку.
2. Політику управління ризиком ліквідності банку.
3. Положення про управління активами і пасивами.
4. Положення про управління ліквідністю в умовах фінансового стресу.

Перелічені документи, в більшій мірі спрямовані на регулювання управління ліквідністю банку і містять лише деякі аспекти планування, зокрема затвердження показників приросту депозитів та встановлення лімітів на кредити і нормативи ліквідності. Однак, слід зазначити, що через свою малу ефективність виміру реального стану ліквідності банку шляхом застосування нормативів ліквідності, ліміти на дані нормативи не мають суттєвого значення в забезпеченні оптимального рівня ліквідності[39].

На третьому етапі складається «План дій на випадок виникнення кризи ліквідності», але він присутній не у всіх банках, що в умовах кризових явищ ускладнює процес управління ліквідністю. Розробляючи четвертий та п'ятий етапи процесу управління ліквідністю, менеджмент банку повинен виходити з можливостей банку у сфері інформаційних технологій, математичного

програмування, а також оцінювати можливості наявного персоналу з питань виконання складних аналітичних операцій[11].

Шостий етап процесу управління ліквідністю передбачає планування показників ліквідності. Останнім етапом процесу управління ліквідністю банку є контроль та моніторинг показників ліквідності, а також інших управлінських процесів у сфері управління ліквідністю[11].

Отже, з метою запобігання виникнення кризи ліквідності в банківській системі України, вітчизняні банки повинні здійснювати антикризове управління ліквідністю не лише за настання кризової ситуації, а на постійній основі поряд із базовим управлінням ліквідності за стабільних умов функціонування. При цьому антикризове управління ліквідністю поділяється на проактивне (заходи щодо запобігання настанню кризи) та реактивне (заходи за умов настання кризи). При цьому важливе значення у процесі управління ліквідністю має організаційна структура банку.

РОЗДІЛ 2

ДІАГНОСТИКА СТАНУ ТА УПРАВЛІННЯ ЛІКВІДНІСТЮ БАНКІВ УКРАЇНИ

2.1. Аналіз нормативно-правового регулювання ліквідності банків України в кризовій ситуації

Регулювання ліквідності банків України являє собою складний процес впливу регулюючих органів на банківський сектор, що дозволяє забезпечити стабільний розвиток як фінансового сектору, так і економіки країни в цілому. В Україні основним регулятором банківської системи виступає Національний банк України. Діяльність НБУ щодо регулювання ліквідності банківського сектору регламентується Законом України «Про банки і банківську діяльність», Законом України «Про Національний банк України», а також такими нормативними актами НБУ як: Положення про застосування Національним банком України стандартних інструментів регулювання ліквідності банківської системи затверджене постановою ПНБУ від 17.09.2015 №615, Інструкція про порядок регулювання діяльності банків в Україні затверджена постановою ПНБУ від 28.08.2001 №368.

Так, Закон України «Про Національний банк України» прийнятий 1999 року, у X розділі під назвою «Банківське регулювання і банківський нагляд» регламентує діяльність НБУ як регулятора національного банківського сектору. Він визначає в якості основної мети банківського регулювання та нагляду безпеку та фінансову стабільність банківської системи, захист інтересів вкладників і кредиторів. Відповідно до цього закону, НБУ має право видавати нормативно-правові та розпорядчі акти, встановлювати економічні нормативи, а також визначати розмір резервів для забезпечення ризиків з метою підвищення ефективності діяльності банківських установ[14].

Національний банк здійснює державне регулювання діяльності банків у формах, визначених Законом України «Про банки і банківську діяльність», прийнятому у 2000 році. Відповідно до цього закону, державне регулювання діяльності банків здійснюється Національним банком України у таких формах:

I. Адміністративне регулювання (реєстрація банків і ліцензування їх діяльності, встановлення вимог та обмежень щодо діяльності банків, застосування санкцій адміністративного чи фінансового характеру, нагляд за діяльністю банків, надання рекомендацій щодо діяльності банків);

II. Індикативне регулювання (встановлення обов'язкових економічних нормативів, визначення норм обов'язкових резервів для банків, встановлення норм відрахувань до резервів на покриття ризиків від активних банківських операцій, визначення процентної політики, рефінансування банків, кореспондентських відносин, управління золотовалютними резервами, включаючи валютні інтервенції, операцій з цінними паперами на відкритому ринку, імпорту та експорту капіталу).

Вищезазначений закон підтверджує головну мету нагляду НБУ за банками та зобов'язує НБУ підтримувати стабільність банківської системи України. Враховуючи те, що ліквідність банківських установ має безпосередній вплив на стабільність банківської системи в цілому, закон зобов'язує НБУ регулювати ліквідність банківської системи[13].

Одним із найголовніших нормативних документів НБУ, який регулює ліквідність вітчизняних банків є Інструкція про порядок регулювання діяльності банків в Україні затверджена Постановою Правління НБУ 28.08.2001 р. №368. Метою введення цієї інструкції було забезпечення стабільної діяльності банків України та виконання ними своїх зобов'язань перед вкладниками, а також запобігання неправильному розподілу ресурсів банків та втраті частини капіталу через ризики, які притаманні діяльності банків[50]. Документ визначає нормативи НБУ, які регулюють діяльність банківських установ України. На даний момент інструкція включає 3 нормативи капіталу банку, 4 нормативи ліквідності, 3 нормативи кредитного ризику, 2 нормативи інвестування та 3 ліміти відкритої валютної позиції.

13 липня 2010 р. було прийнято «Положення про надання Національним банком України стабілізаційних кредитів банкам України» затверджене постановою Правління НБУ № 327, що діє й по сьогодні. Дане положення

передбачає надання НБУ банкам України стабілізаційних кредитів з метою забезпечення безпеки та стабільності національної банківської системи. Стабілізаційний кредит надається платоспроможному банку для підтримки ліквідності на строк до двох років. Національний банк має право приймати рішення про продовження строку користування стабілізаційним кредитом на строк до одного року. Загальний строк користування стабілізаційним кредитом з урахуванням усіх продовжень строку користування ним не може перевищувати п'яти років. Даним положенням регламентується забезпечення виконання зобов'язань за стабілізаційним кредитом, порядок надання стабілізаційного кредиту, зміна умов кредитного договору за стабілізаційним кредитом, а також контроль за виконанням умов кредитного договору[42].

В кінці 2014 року затверджено постанову Правління НБУ № 806 «Положення про порядок формування та зберігання обов'язкових резервів банками України та філіями іноземних банків в Україні»[45].

У другій половині 2015 року було прийнято «Положення про застосування Національним банком України стандартних інструментів регулювання ліквідності банківської системи», яке затверджене постановою Правління НБУ № 615 від 17 вересня 2015 року. Так, Національний банк здійснює регулювання ліквідності банківської системи в межах визначених монетарних параметрів та в обсягах, які потрібні для їх збалансування та управління грошово-кредитним ринком, шляхом застосування таких стандартних інструментів: операції з рефінансування (кредити овернайт, кредити рефінансування); операції прямого репо; операції з власними борговими зобов'язаннями; операції з державними облігаціями України[41].

У 2016 році було введено «Положення про основи процентної політики Національного банку України» затверджене постановою Правління НБУ № 277[44]. Положення визначає головною метою процентної політики Національного банку забезпечення цінової стабільності в середньостроковій перспективі та передбачає встановлення Національним банком для реалізації власної процентної політики таких процентних ставок: облікової, за

інструментами постійного доступу Національного банку, за депозитними сертифікатами Національного банку, за кредитами рефінансування.

За останньою інформацією, вже в 2018-2019 рр. Нацбанк планує запровадити нові вимоги до ліквідності банків з метою підтримання банками рівня ліквідності, необхідного для забезпечення стабільної діяльності та своєчасного виконання зобов'язань перед вкладниками та іншими кредиторами.

Зокрема, НБУ запланував введення в 2018 році показника LCR (Liquidity Coverage Ratio), а в 2019 – показника NSFR (Net stable funding ratio). Використання вищезазначених коефіцієнтів в українській практиці призведе до підвищення стійкості банківської системи, її здатності протистояти стресовим факторам у разі можливих криз, в тому числі криз ліквідності. Новий норматив LCR вже затверджений Постановою Правління НБУ №13 «Про введення коефіцієнта покриття ліквідності (LCR)» і рішенням Правління НБУ №101-рш «Про схвалення Методики розрахунку коефіцієнта покриття ліквідності (LCR)» від 15 лютого 2018 року. Вони вступили в силу з 1 березня 2018 року[48]. Відповідно до постанови банк повинен розраховувати коефіцієнт покриття ліквідністю (LCR) щодня.

LCR (Liquidity Coverage Ratio) – це коефіцієнт покриття ліквідності, який визначає достатність високоліквідних активів банку для покриття своїх короткострокових зобов'язань; розраховується як відношення (результат ділення) величини високоліквідних активів до можливого чистого відтоку грошових коштів (тобто відтоку за вирахуванням можливих притоків) протягом 30-денного стресового періоду. Відношення має бути більше ніж 100%, іншими словами, високоліквідні активи повинні повністю покривати, перевищувати можливий відтік готівки при стресовому сценарії. Введення цього коефіцієнта покращить спроможність банківського сектору протистояти шокам, пов'язаним з фінансовим та економічним стресом, незалежно від його джерела, тим самим знижуючи ризик поширення шоку з фінансового сектору в реальний сектор економіки. NSFR (Net stable funding ratio) – коефіцієнт чистого стабільного фінансування. Як і LCR, регулює банківську ліквідність відповідно до

рекомендацій Базеля III. Цей коефіцієнт спрямований на розрахунок частки довгострокових активів, які фінансуються за рахунок довгострокового і стабільного фінансування. Під стабільним фінансуванням маються на увазі депозити клієнтів та довгострокове фінансування. Короткострокове фінансування не враховується. Нормативне значення коефіцієнта також має бути на рівні не менше 100%[5].

Як повідомляє прес-служба НБУ, Національний банк України з 25 грудня 2017 року зменшує обсяг обов'язкових резервів, що підлягає обов'язковому резервуванню, що розширює для банків можливості з управління ліквідністю. Якщо досі кожний банк повинен був тримати на коррахунку в НБУ на початок кожного дня 40% від суми коштів, що підлягає обов'язковому резервуванню і зберіганню в період утримання, то згідно рішення Правління, цей показник буде знижено до 0%. Відповідно, скасовується норма щодо дозволеної кількості випадків недотримання банками щоденних залишків обов'язкових резервів на коррахунку протягом трьох періодів утримання поспіль. Банки при виконанні вимог обов'язкових резервів будуть зобов'язані дотримуватися встановленого нормативу обов'язкового резервування лише в середньому за відповідний період утримання. Нормативи обов'язкового резервування як і раніше становлять 6,5% - для депозитів юридичних та фізичних осіб у національній та іноземній валюті на вимогу, а також коштів на поточних рахунках, і 3,0% - для строкових депозитів юридичних і фізичних осіб у національній та іноземній валюті. Вказане рішення дасть можливість банкам оперативно розпоряджатися додатковими ліквідними коштами. Така додаткова гнучкість банків в управлінні своєю ліквідністю сприятиме більш активному розвитку міжбанківського грошово-кредитного ринку України[62].

Отже, Національний банк України здійснює регулювання ліквідності на мікро- та макrorівнях. На мікрорівні, тобто на рівні комерційного банку, НБУ встановлює економічні нормативи, а саме нормативи ліквідності. Головною метою встановлення економічних нормативів є захист інтересів вкладників та

кредиторів банківських установ. На макрорівні головною метою Національного банку є забезпечення стабільного функціонування банківської системи України.

2.2. Аналіз нормативів та розрахунок ліквідності АТ «Ощадбанк»

Базовим інструментом пруденційного нагляду та регулювання ліквідності банківської системи залишається встановлення економічних нормативів. Їх виконання покликане забезпечити необхідний рівень ліквідності банків. Дослідження динаміки зміни виконання цих нормативів у часі дозволяє оцінити тенденції зміни стану банківської ліквідності, що є передумовою ефективного управління ліквідністю.

Розглянемо виконання нормативів загалом по банківській системі України за 2013-2017рр.(див. рис. 2.1).

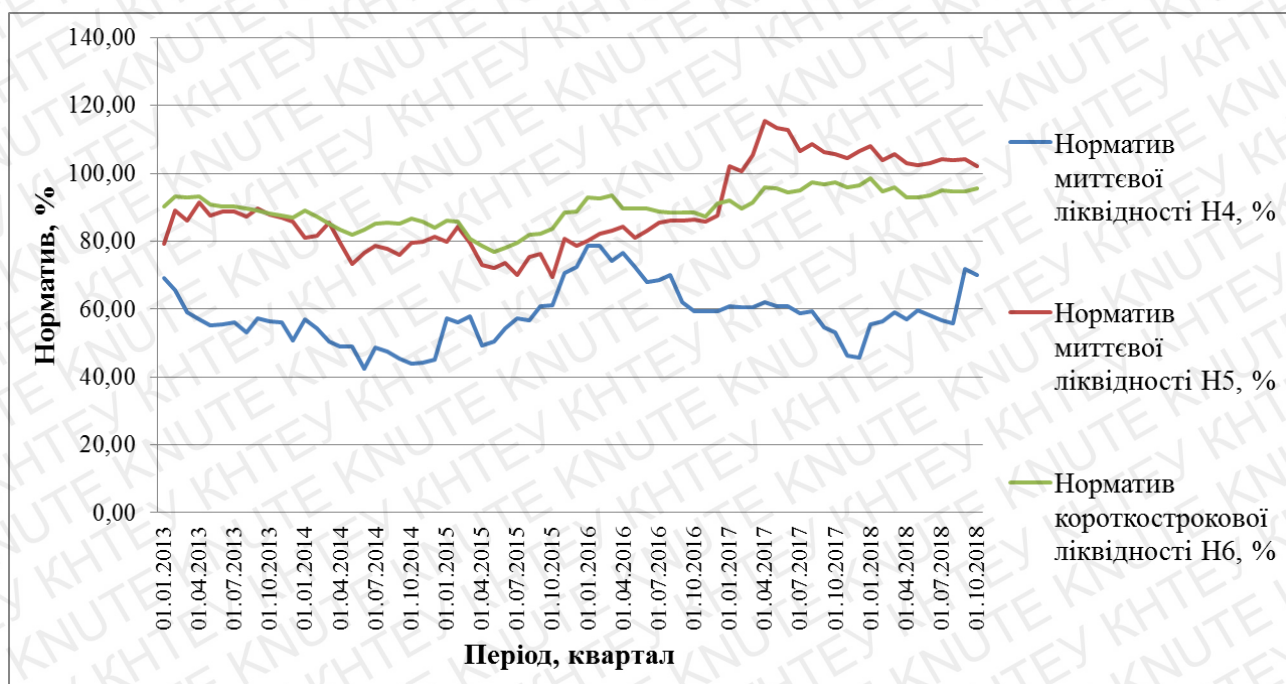

Рис. 2.1 Динаміка значень нормативів ліквідності по банківській системі України за 2013-2017 рр. (щоквартально), %*

*Примітка: розроблено автором на основі джерела [56]

Проаналізувавши дані на рис. 2.1 можна зробити висновок, що фактичне значення нормативу миттєвої ліквідності (Н4) в середньому перевищує нормативне значення в 2,7-3 рази. При цьому мінімальне значення

спостерігалось у 2014 р. (48%), а максимальне – у 2016 р. (69%). Дана ситуація свідчить про надмірне перевищення ліквідних активів над ліквідними зобов'язаннями із відповідними термінами. Причиною даної ситуації є обережне ставлення банків до комерційного та міжбанківського кредитування, а також довгострокових активних операцій в після кризовий період задля забезпечення високої ліквідності, що є чи не головним чинником надійності та стабільності. Також спостерігається позитивна тенденція до зменшення фактичного значення нормативу Н4, що свідчить про вивільнення високоліквідних коштів із резервів банків та вкладення їх у дохідні активи, які приносять прибуток банку та розвивають економіку країни.

Аналогічна ситуація спостерігається у співвідношенні активів до зобов'язань із відповідними термінами повернення до 31 дня (включно). Так, норматив поточної ліквідності (Н5) загалом по банківській системі за досліджуваний період мінімально становив 76% у 2015р., а максимальне – 107% у 2017р. Як бачимо фактичне значення Н5 перевищує нормативне значення (40%) приблизно в 2-2,5 рази. Причиною даної надмірної ліквідності є накопичення великої кількості високоліквідних активів, а також спрямованість банківських установ на отримання швидкого прибутку, що досягається за допомогою вкладення коштів у короткострокові активи.

Третім економічним нормативом НБУ є норматив короткострокової ліквідності банку, тобто норматив Н6. Його мінімальне значення у досліджуваному періоді припало на 2015 рік (82%), а максимальне – на 2017 рік (95%).

З проведеного аналізу можна зробити висновок, що загалом по банківській системі банки дотримуються встановлених нормативів ліквідності. Проте, оскільки фактичні їх значення значно перевищують нормативні, то складається двозначна ситуація. З одного боку, висока ліквідність банків є основою їхньої стабільності, що особливо важливо у період кризи, з іншого боку, висока ліквідність відображає зменшення банківського кредитування, адже кошти замість того, щоб направлятися в економіку осідають в резервах,

що призводить до зменшення прибутку банку та створює дефіцит кредитних ресурсів на грошовому ринку. Також негативним явищем надмірно високої ліквідності банківської установи є те, що банки залучаючи гроші на депозити, перестають заробляти на них, вкладаючи їх в короткострокові активи, дохід за якими є невеликим. В майбутньому це може стати причиною неплатоспроможності банківської установи[26].

Слід зазначити, що дані, наведені на рис. 2.1 засвідчують відсутність існування різких змін значень даних нормативів, навіть у періоди загострення фінансової кризи. Тобто, можна стверджувати, що законодавчо встановлені нормативи, які регулюють діяльність окремих банків, не можуть виступати індикаторами коливань рівня ліквідності.

Для більш оперативного аналізу банківської ліквідності доцільно здійснювати моніторинг стану залишків на кореспондентських рахунках банків в НБУ. Кошти, які зберігаються на даних рахунках складаються з суми обов'язкових резервних вимог та частини вільної ліквідності. Вільна/недостатня ліквідність розраховується як різниця між обсягами коштів на коррахунках банків у Національному банку України і необхідною сумою обов'язкових резервів. Позитивне значення цього показника свідчить про наявність вільної ліквідності (профіциту) в банківській системі, від'ємне значення показника – недостатність ліквідності (дефіциту) в банківській системі країни[28]. Такий підхід до визначення стану ліквідності банківської системи України застосовувався НБУ до середини 2014 року. Однак з середини 2014 року НБУ, разом із переходом до інфляційного таргетування, змінив підхід до кількісного визначення ліквідності банківської системи шляхом розрахунку чистої ліквідної позиції як суми обсягу коштів, розміщених на кореспондентських рахунках, та обсягу коштів на депозитних сертифікатах НБУ за мінусом обсяг коштів, наданих шляхом рефінансування[56].

В результаті розрахунків за першим підходом, у банківській системі України спостерігається дефіцит ліквідності, а за другим – профіцит (див. рис. 2.2).

Рис. 2.2 Підходи НБУ до визначення стану ліквідності банківської системи*

*Примітка: джерело [56]

**Чиста ліквідна позиція, через відсутність необхідних даних для розрахунку, порахована починаючи з 10.12.2016р.

Як бачимо на рис. 2.2, на сьогоднішній день в банківській системі України існує проблема надлишкової ліквідності. Проте основною залишається проблема незбалансованої ліквідності. Адже не зважаючи на те, що за результатами вище наведеного аналізу, ліквідність національної банківської системи характеризується надлишком, не можна стверджувати, що кожен банк, який входить до цієї системи, також має аналогічну характеристику.

Тепер спробуємо оцінити стан ліквідності окремого банку. Для дослідження ми обрали АТ «Ощадбанк». Цей банк є системно важливим банком і на сьогоднішній день відповідно до класифікації банків НБУ (див. Додаток Ж) відноситься до банків з державною часткою.

Найбільш вживаним у банківській практиці методом прогнозування ліквідності є метод грошових потоків або ГЕП-аналіз об’ємно-часової структури активів і пасивів. Даний метод концентрує увагу на незбігання активів та пасивів банку за обсягами та строками погашення на окремих часових інтервалах. Він розробляється з метою проведення оцінки потреби в

залученні додаткових ліквідних коштів, за допомогою яких банк зменшує ризик ліквідності. Перший етап даного методу передбачає побудову таблиці, в якій активи та пасиви групуються за строками погашення. На другому етапі розраховується розрив між активами та пасивами (GAP) за кожним часовим інтервалом. За допомогою методу грошових потоків проведемо аналіз активів та зобов'язань за строками погашеннями АТ «Ощадбанк» за 2015-2017рр. (див. табл. 2.1-2.3, Додаток К)

Таблиця 2.1

Розрив ліквідності АТ «Ощадбанк» станом на 31.12.2015 р., тис. грн.*

Показник	Значення					Строк погашення не визначений
	До 1 місяця	Від 1 до 3 місяців	Від 3 місяців до 1 року	Від 1 до 5 років	Більше 5 років	
Активи**	48 549 165	4 985 214	24 379 802	37 267 921	39 058 140	143 820
Зобов'язання	63 390 303	16 590 509	21 680 233	36 575 837	13 287 641	0
Сукупний розрив ліквідності	(14 841 138)	(11 605 295)	2 699 569	692 084	25 770 499	143 820
Кумулятивний розрив ліквідності	(14 841 138)	(26 446 433)	(23 746 864)	(23 054 780)	2 715 719	2 859 539

*Примітка: розроблено автором на основі джерела [35]

** – включають фінансові інструменти, що відображаються за справедливою вартістю з переоцінкою через прибуток або збиток та угоди валютного свопу.

Виходячи з результатів, отриманих у табл. 2.1, можна стверджувати про наявність проблеми незбалансованої ліквідності в АТ «Ощадбанк». Станом на 2015 рік від'ємний розрив ліквідності спостерігається за часовим кошиком до 5 років, натомість в інтервалі більше 5 років розрив ліквідності стає додатнім. Тобто банк розміщує кошти на більш довгий строк, ніж залучає. Причиною цього є недовіра вкладників та кредиторів як до самого банку, так і до держави в цілому через нестабільну економічну та політичну ситуацію. Оскільки передбачити в якому становищі буде знаходитися наша країна на довгострокову перспективу досить важко, при розміщенні своїх активів вони надають перевагу більш коротким строкам. Адже кожен інвестор, вкладаючи

власні кошти в певний об'єкт, сподівається не тільки не зазнати ніяких втрат, а й отримати при цьому максимально можливий прибуток.

Таблиця 2.2

Розрив ліквідності АТ «Ощадбанк» станом на 31.12.2016 р., тис. грн.*

Показник	Значення					Строк погашення не визначений
	До 1 місяця	Від 1 до 3 місяців	Від 3 місяців до 1 року	Від 1 до 5 років	Більше 5 років	
Активи**	49 034 542	4 838 212	24 097 371	98 610 872	25 995 022	58 370
Зобов'язання	99 352 455	17 141 728	27 480 062	39 842 508	10 326 612	0
Сукупний розрив ліквідності	(50 317 913)	(12 303 516)	(3 382 691)	58 768 364	15 668 410	58 370
Кумулятивний розрив ліквідності	(50 317 913)	(62 621 429)	(66 004 120)	(7 235 756)	8 432 654	8 491 024

*Примітка: розроблено автором на основі джерела [35]

** – включають фінансові інструменти, що відображаються за справедливою вартістю з переоцінкою через прибуток або збиток та угоди валютного свопу.

За результатами табл. 2.2, можна зробити висновок, що ситуація 2016 року аналогічна тій, що склалася в 2015 році. Причина такого явища залишилась та сама, проте на відміну від попереднього року, залучені кошти банку на період від 3 місяців до року росли та перевищили розміщені банком кошти. Це говорить про те, що довіра з боку вкладників та кредиторів до АТ «Ощадбанк» збільшилась, і вони почали розміщати власні активи та передавати їх у розпорядження банку на більш тривалий термін.

Таблиця 2.3

Розрив ліквідності АТ «Ощадбанк» станом на 31.12.2017 р., тис. грн.*

Показник	Строки погашення					Строк погашення не визначений
	До 1 місяця	Від 1 до 3 місяців	Від 3 місяців до 1 року	Від 1 до 5 років	Більше 5 років	
Активи**	40 412 950	7 929 677	58 119 890	56 288 692	61 264 706	58 370
Зобов'язання	89 046 030	26 283 819	37 564 624	42 400 831	6 322 567	0

Закінчення табл. 2.3

Сукупний розрив ліквідності	(48 633 080)	(18 354 142)	20 555 266	13 887 861	54 942 139	58 370
Кумулятивний розрив ліквідності	(48 633 080)	(66 987 222)	(46 431 956)	(32 544 095)	22 398 044	22 456 414

*Примітка: розроблено автором на основі джерела [35]

** – включають фінансові інструменти, що відображаються за справедливою вартістю з переоцінкою через прибуток або збиток та угоди валютного свопу.

Дивлячись на дані, представлені у табл. 2.3, можна стверджувати, що ліквідність АТ «Ощадбанк» так і залишилась незбалансованою. Станом на 2017 рік від'ємний розрив ліквідності спостерігається в інтервалах до 5 років. Це є проблемою, оскільки зменшує можливості банку при виконанні своїх зобов'язань. Також необхідно зазначити, що банк має надмірну ліквідність у період більше 5 років.

Керівництво Банку вважає, що від'ємний кумулятивний розрив ліквідності на основі очікуваних строків погашення рахунків клієнтів за часовим кошиком «до 1 року», що виник станом на 31 грудня 2015, 2016 та 2017 років, є контрольованим та не загрожує здатності банку своєчасно та в повному обсязі розраховуватись за власними зобов'язаннями. АТ «Ощадбанк» має обсяг вторинного резерву ліквідних коштів, що представлений необтяженими ОВДП, які характеризуються високим рівнем ліквідності. Необхідні кошти можуть бути отримані шляхом продажу вказаних цінних паперів або шляхом залучення кредиту від НБУ на умовах рефінансування під заставу цих цінних паперів[35].

Незважаючи на від'ємний кумулятивний розрив ліквідності в часових інтервалах до 5 років АТ «Ощадбанк» дотримується нормативів ліквідності НБУ (див. рис. 2.3).

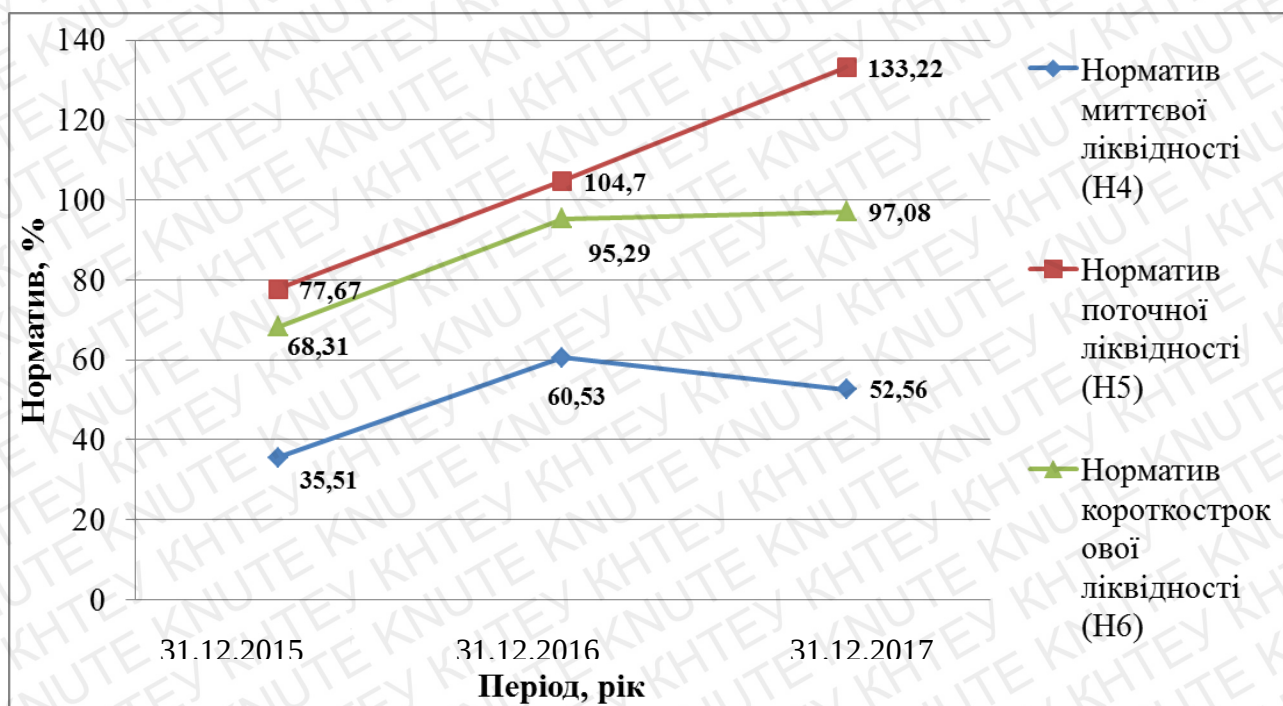

Рис. 2.3 Динаміка нормативів ліквідності АТ «Ощадбанк» за 2015-2017рр.
(станом на 31.12.), %*

*Примітка: розроблено автором на основі джерела [56]

На рис. 2.5 видно, що за досліджуваний період значення нормативів ліквідності АТ «Ощадбанк» значно перевищили значення, які встановив НБУ. Так, норматив миттєвої ліквідності при оптимальному значенні 20 % на кінець 2015 року становив – 35,51%, на кінець 2016 року – 60,53, на кінець 2017 року – 52,56. Норматив поточної ліквідності при оптимальному значенні 40 % на кінець 2015 року становив – 68,31%, на кінець 2016 року – 95,29, на кінець 2017 року – 97,08. Норматив короткострокової ліквідності при оптимальному значенні 60 % на кінець 2015 року становив – 77,67%, на кінець 2016 року – 104,7%, на кінець 2017 року – 133,22%. Такі значення нормативів ліквідності свідчать про те, що АТ «Ощадбанк» у досліджуваному періоді мав надлишок ліквідних коштів, що вказує на недостовірність інформації. Крім того, НБУ надав АТ «Ощадбанк» кредит рефінансування на 3 млрд. грн. у листопаді та на 2 млрд. грн. – у грудні 2017 року. Необхідність рефінансування була обумовлена значним обсягом операцій з кредитування великих корпоративних клієнтів, а обсяг гривневої ліквідності виявився недостатнім для повного покриття потреб клієнтів в кредитуванні.

Отже, в результаті проведених досліджень та розрахунків можна зробити висновок, що банківська система України за досліджуваний період характеризується значними обсягами надлишкової ліквідності, що свідчить про неефективне управління та низьку прибутковість українських банків. Проте основною залишається проблема незбалансованої ліквідності. Так, розглянувши АТ «Ощадбанк» ми побачили, що активи і зобов'язання банку не співпадають за строками погашення. Тобто, якщо ми говоримо про більш короткі терміни, то тут банк має дефіцит ліквідності, в результаті чого збільшується ризик того, що банк не зможе розрахуватися за своїми короткостроковими зобов'язаннями у повному обсязі. Якщо ж говорити про довгострокові грошові потоки, то спостерігається ситуація обернена до попередньої. Банк має великі надлишки ліквідних кошів.

2.3. Порівняльний аналіз стану ліквідності АТ «Ощадбанк» та інших банків

Як ми виявили у попередньому розділі, один із системно важливих банків вітчизняної банківської системи, а саме АТ «Ощадбанк» має певні проблеми з ліквідністю. За допомогою методу коефіцієнтного аналізу спробуємо порівняти стан ліквідності АТ «Ощадбанк» зі станом ліквідності двох інших системно важливих банків. Станом на 2018 рік до таких банків, окрім досліджуваного, відносяться ПАТ КБ «Приватбанк» та АТ «Укресімбанк». Оцінка ліквідності методом коефіцієнтного аналізу полягає в розрахунку певного ряду коефіцієнтів ліквідності. Потім отримані результати порівнюються зі встановленими оптимальними значеннями для кожного коефіцієнта окремо.

Перш ніж розраховувати коефіцієнти ліквідності, необхідно визначити вихідні дані, на основі яких буде проводитися подальший розрахунок (див. табл. 2.4, Додаток Л). Для визначення вихідних даних використано інформацію,

опубліковану в окремій річній звітності системно важливих банків за відповідний рік.

Таблиця 2.4

Вихідні дані для розрахунку коефіцієнтів ліквідності АТ «Ощадбанк», ПАТ КБ «Приватбанк» та АТ «Укрексімбанк» за 2015-2017рр. (станом на 31.12.),

млн. грн.*

Назва показника	Умовне позначення	Станом на 31.12.								
		2015			2016			2017		
		Ощадбанк	Приватбанк	Укрексімбанк	Ощадбанк	Приватбанк	Укрексімбанк	Ощадбанк	Приватбанк	Укрексімбанк
Абсолютно ліквідні активи**	Аабл	5 632	15 774	3 294	10 439	17 745	6 593	12 228	19 022	6 812
Висколіквідні активи**	Авл	34 370	13 410	51 022	86 969	76 823	56 942	85 666	96 628	57 200
Ліквідні активи**	Ал	48 547	48 939	—	49 009	41 765	—	40 413	44 465	—
Робочі активи**	Ар	153 628	254 921	136 278	202 360	169 396	155 090	223 656	229 768	165 831
Доходні активи**	Адох	131 208	225 737	112 037	161 643	139 237	133 712	194 927	204 472	145 964
Довгострокові активи**	Ад	66 233	65 054	41 800	107 457	99 891	79 098	95 786	159 810	74 418
Основні засоби та нематеріальні активи	Ам	3 945	2 857	2 188	6 536	3 956	2 147	7 615	3 326	1 690
Рахунки до запитання	Рз	44 823	52 985	21 243	77 862	46 937	25 588	68 112	80 476	28 361
Строкові депозити	Дс	49 447	124 989	58 080	67 724	134 196	60 204	82 039	132 274	62 143
Видані кредити	Крв	65 462	189 314	55 039	65 947	43 583	58 427	74 503	38 335	67 581
Державні боргові цінні папери	ЦПд	13 425	0	37 163	52 119	64 409	46 163	64 623	90 354	46 699
Коррахунки в банках	НОСТРО	20 945	13 410	13 859	34 850	12 414	10 779	21 043	6 274	10 501
Кредити та строкові депозити в банках	МБКнадані	987	3 365	4 084	873	2 410	1 544	528	4 516	700
Загальні активи	ΣА	159 133	258 611	141 285	210 607	205 183	160 358	233 842	254 805	170 592
Поточні зобов'язання**	Зп	47 324	53 644	22 441	79 966	47 081	28 175	69 374	80 970	30 221
Довгострокові зобов'язання**	Зд	49 863	29 623	62 372	50 169	3 445	62 506	48 723	3 703	62 008
Коррахунки інших банків	ЛОРО	2 497	551	1 152	2 080	61	2 545	1 234	184	1 824
Кредити та депозити, отримані від банків	МБКотримані	0	4 077	4 101	0	2 606	3 507	201	50	561
Загальні зобов'язання	ΣЗ	151 793	231 101	144 413	194 867	206 065	155 044	202 591	230 012	156 555

*Примітка: розроблено автором на основі джерел [35, 36, 37]

**Складові, які включає в себе показник наведені у Додатках М, Н, П.

Використовуючи значення вихідних даних, розрахуємо безпосередньо показники ліквідності для АТ «Ощадбанк», ПАТ КБ «Приватбанк» та АТ «Укрексімбанк». Отримані результати представлені в табл. 2.5, 2.6 та 2.7 за 2015, 2016 та 2017 роки відповідно. Формули розрахунку коефіцієнтів ліквідності представлені в Додатку В, а порядок розрахунку – в Додатку Р.

Таблиця 2.5

**Розрахунок основних коефіцієнтів ліквідності АТ «Ощадбанк», ПАТ КБ
«Приватбанк» та АТ «Укрексімбанк» станом на 31.12.2015 р.***

Назва показника	Умовне позначення	Системно важливі банки			Оптимальне значення
		Ощадбанк	Приватбанк	Укрексімбанк	
Коефіцієнт миттєвої ліквідності	Кмл	0,12	0,29	0,15	0,35
Коефіцієнт загальної ліквідності	Кзл	1,05	1,12	0,98	≥1
Співвідношення високоліквідних активів до робочих	Квлра	0,22	0,05	0,37	0,2-0,25
Коефіцієнт довгострокової (ресурсної) ліквідності	Крл	1,33	2,20	0,67	1,2
Коефіцієнт генеральної ліквідності зобов'язань	Кглз	0,25	0,07	0,37	0,3-0,4
Коефіцієнт співвідношення ліквідних та загальних активів	Клза	0,31	0,19	**	0,2-0,3
Коефіцієнт ресурсної ліквідності зобов'язань	Крлз	0,86	0,98	0,78	0,7-0,8
Коефіцієнт структурного співвідношення вкладів	Кссв	0,91	0,42	0,37	—
Коефіцієнт ліквідного співвідношення виданих кредитів та залучених депозитів	Ксвкзд	1,32	1,51	0,95	0,7-0,8
Коефіцієнт ліквідних цінних паперів	Клцп	0,08	0,00	0,26	—
Коефіцієнт співвідношення коштів на рахунках НОСТРО та коштів на коррахунках ЛОРО	К	8,39	24,34	12,03	0-1
Коефіцієнт відношення готівки в касі і прирівняних до неї коштів та сальдо міжбанківських кредитів	Кгкмбк	5,71	-22,15	-128,45	—

*Примітка: розроблено автором на основі джерел [35, 36, 37]

** Необхідні дані у річному звіті АТ «Укрексімбанку» відсутні

За даними, наведеними в табл. 2.5 робимо висновок, що у 2015 році стан ліквідності системно важливих банків перебував на досить низькому рівні. Ми вважаємо, що це є наслідком економічної кризи, яка виникла в Україні і тривала протягом 2013-2014рр., тобто 2015 рік є посткризовим. При цьому спостерігаємо низькі значення коефіцієнта миттєвої ліквідності, який показує можливість негайного погашення банками своїх поточних зобов'язань. Це вказує на те, що коштів в касі та на коррахунку в НБУ станом на 31.12.2015 р.

було замало аби покрити відкриті в банках поточні рахунки. Лише Приватбанк мав більш-менш достатній обсяг абсолютно ліквідних активів та майже досяг оптимального значення коефіцієнта. Якщо ж розглядати співвідношення високоліквідних активів до робочих, то найменше значення характерне для Приватбанку через відсутність у складі високоліквідних активів державних цінних паперів, наявність яких підвищує рівень ліквідності банку. Це ж саме стосується низьких значень коефіцієнта генеральної ліквідності зобов'язань та коефіцієнта ліквідних цінних паперів банку. Значення коефіцієнта довгострокової ліквідності у 2015 році знаходиться в межах від 0,67 в Укрексімбанку до 2,2 у Приватбанку. Такі значення вказують на проблеми з ліквідністю в Укрексімбанку навіть у довгостроковій перспективі та на недостатність довгострокового залучення коштів у Приватбанку. Стосовно коефіцієнта структурного співвідношення вкладів, який вказує на сталість ресурсної бази банків, можна стверджувати, що станом а 31.12.2015 р. найбільш сталою була ресурсна база Укрексімбанку, а найменш сталою – Ощадбанку. Коефіцієнт відношення готівки в касі та сальдо міжбанківських кредитів набуває від'ємних значень в Приватбанку та Укрексімбанку, що знижує їх ліквідну позицію через перевищення отриманих міжбанківських кредитів над наданими.

Таблиця 2.6

Розрахунок основних коефіцієнтів ліквідності АТ «Ощадбанк», ПАТ КБ «Приватбанк» та АТ «Укрексімбанк» станом на 31.12.2016 р.*

Назва показника	Умовне позначення	Системно важливі банки			Оптимальне значення
		Ощадбанк	Приватбанк	Укрексімбанк	
Коефіцієнт миттєвої ліквідності	Кмл	0,13	0,38	0,23	0,35
Коефіцієнт загальної ліквідності	Кзл	1,08	0,996	1,03	≥ 1
Співвідношення високоліквідних активів до робочих	Квлра	0,43	0,45	0,37	0,2-0,25
Коефіцієнт довгострокової (ресурсної) ліквідності	Крл	2,14	29,00	1,27	1,2

Закінчення табл. 2.6

Коефіцієнт генеральної ліквідності зобовязань	Кглз	0,48	0,39	0,38	0,3-0,4
Коефіцієнт співвідношення ліквідних та загальних активів	Клза	0,23	0,20	**	0,2-0,3
Коефіцієнт ресурсної ліквідності зобовязань	Крлз	0,83	0,68	0,86	0,7-0,8
Коефіцієнт структурного співвідношення вкладів	Кссв	1,15	0,35	0,43	—
Коефіцієнт ліквідного співвідношення виданих кредитів та залучених депозитів	Ксвкзд	0,97	0,32	0,97	0,7-0,8
Коефіцієнт ліквідних цінних паперів	Клцп	0,25	0,31	0,29	—
Коефіцієнт співвідношення коштів на рахунках НОСТРО та коштів на коррахунках ЛОРО	К	16,75	203,51	4,23	0-1
Коефіцієнт відношення готівки в касі і прирівняних до неї коштів та сальдо міжбанківських кредитів	Кгкмбк	11,96	-90,54	-2,74	—

*Примітка: розроблено автором на основі джерел [35, 36, 37]

** Необхідні дані у річному звіті АТ «Укресімбанку» відсутні

З табл. 2.6 видно, що стан ліквідності системно важливих банків України у 2016 році значно покращився порівняно з попереднім роком, адже більшість показників ліквідності банків знаходяться в межах своїх оптимальних значень. Проте все ж таки варто зупинитися на значеннях деяких коефіцієнтів. Так, станом на 31.12.2016 р. значно зросло значення коефіцієнта довгострокової ліквідності Приватбанку. Причиною цього є великі обсяги розміщення коштів шляхом придбання інвестиційних цінних паперів для подальшого продажу, строк погашення яких більше 1 року. Натомість значення коефіцієнту ліквідного співвідношення виданих кредитів та залучених депозитів Приватбанку значно знизилось. Ми пов'язуємо це з його націоналізацією в 2016 р., адже її причиною стала висока частка кредитів низької якості в кредитному портфелі банку, а саме, як повідомляє прес-служба, частка інсайдерських кредитів в портфелі Приватбанку становила 97%. Після націоналізації обсяг виданих кредитів банком почав стрімко скорочуватися.

Таблиця 2.7

**Розрахунок основних коефіцієнтів ліквідності АТ «Ощадбанк», ПАТ КБ
«Приватбанк» та АТ «Укрексімбанк» станом на 31.12.2017 р.***

Назва показника	Умовне позначення	Системно важливі банки			Оптимальне значення
		Ощадбанк	Приватбанк	Укрексімбанк	
Коефіцієнт миттєвої ліквідності	Кмл	0,18	0,23	0,23	0,35
Коефіцієнт загальної ліквідності	Кзл	1,15	1,24	1,09	≥1
Співвідношення високоліквідних активів до робочих	Квлра	0,38	0,42	0,34	0,2-0,25
Коефіцієнт довгострокової (ресурсної) ліквідності	Крл	1,97	43,16	1,20	1,2
Коефіцієнт генеральної ліквідності зобовязань	Кглз	0,46	0,43	0,38	0,3-0,4
Коефіцієнт співвідношення ліквідних та загальних активів	Клза	0,17	0,17	**	0,2-0,3
Коефіцієнт ресурсної ліквідності зобовязань	Крлз	0,96	0,89	0,93	0,7-0,8
Коефіцієнт структурного співвідношення вкладів	Кссв	0,83	0,61	0,46	—
Коефіцієнт ліквідного співвідношення виданих кредитів та залучених депозитів	Ксвкзд	0,91	0,29	1,09	0,7-0,8
Коефіцієнт ліквідних цінних паперів	Клцп	0,28	0,35	0,27	—
Коефіцієнт співвідношення коштів на рахунках НОСТРО та коштів на коррахунках ЛОРО	К	17,05	34,10	5,76	0-1
Коефіцієнт відношення готівки в касі і прирівняних до неї коштів та сальдо міжбанківських кредитів	Кгкмбк	37,41	4,26	38,71	—

* Примітка: розроблено автором на основі джерел [35, 36, 37]

** Необхідні дані у річному звіті АТ «Укрексімбанку» відсутні

За даними табл. 2.7 можна стверджувати, що стан ліквідності системно важливих банків України продовжує покращуватися, що є безумовно позитивним явищем. При цьому варто звернути увагу на значення деяких коефіцієнтів ліквідності Приватбанку. Так, станом на 31.12.2017 р. значення коефіцієнта довгострокової ліквідності банку продовжує зростати, а значення коефіцієнта ліквідного співвідношення виданих кредитів та залучених

депозитів продовжує знижуватись. Причиною зростання першого коефіцієнта є подальші вкладення Приватбанком коштів в інвестиційні цінні папери для продажу, а також цінні папери, що утримуються до погашення зі строком більше 1 року. Причиною зниження другого коефіцієнта стало те, що банк продовжив скорочувати обсяги наданих кредитів.

Отже, в результаті проведення порівняльного аналізу методом коефіцієнтів стану ліквідності АТ «Ощадбанк» та інших системно важливих банків ми виявили, що вона знаходиться приблизно на однаковому рівні. Усі досліджувані банки мають проблеми з незбалансованою ліквідністю, а саме зі здатністю розрахуватися за своїми зобов'язаннями у короткостроковій перспективі. Крім того, за досліджуваний період в АТ «Ощадбанк» ресурсна база виявилася менш стабільною, що свідчить про меншу довіру до банку з боку вкладників у порівнянні з іншими досліджуваними банками, такими як ПАТ КБ «Приватбанк» та АТ «Укресімбанк».

РОЗДІЛ 3

НОВІ ВЕКТОРИ УПРАВЛІННЯ ЛІКВІДНІСТЮ БАНКУ

3.1. Інструментарій регулювання ліквідності банків у зарубіжних країнах та оцінка можливостей його використання в Україні

На сьогоднішній день у банківській системі кожної з країн світу існує центральний банк, на який покладається функція основного регулятора усіх процесів, що відбуваються як в цілому в банківському секторі економіки (макрорівень), так і в кожному банку окремо (мікрорівень). Так, в Китаї – це Народний банк Китаю, в Індії – Резервний банк Індії, в Німеччині – Німецький федеральний банк, в США – Федеральна резервна система США тощо.

Усі методи регулювання ліквідності банків можна умовно поділити на адміністративні та індикативні. У зарубіжній практиці в процесі управління ліквідністю надають перевагу індикативним методам.

Одним із різновидів індикативного регулювання ліквідності банків та банківської системи загалом є економічні нормативи. Економічні нормативи являють собою встановлення деяких кількісних співвідношень статей активу і пасиву балансу. В одних країнах ці співвідношення встановлюють центральні банки, в інших – окремі банківські одиниці. Обсяг показників ліквідності в різних країнах неоднаковий. Наприклад, Національний банк України розробив дванадцять нормативів, що є обов'язковими до виконання, тоді як Центральний банк Росії запровадив чотирнадцять нормативів, три з яких є нормативами ліквідності. В більш розвинутих іноземних країнах наглядові органи або не встановлюють обов'язковий до виконання обсяг цих показників, як, наприклад, у Сполучених Штатах Америки, або визначають лише незначну кількість показників, як, наприклад, у Франції, Японії, Англії, Німеччині[7].

Система показників ліквідності, які використовуються з метою управління ліквідністю в деяких зарубіжних країнах представлена в табл.3.1.

Таблиця 3.1

Нормативи ліквідності банків, що застосовуються в окремих країнах світу*

Країна	Показник	Розрахунок показника	Оптимальне значення, %
Росія	Норматив миттєвої ліквідності	Співвідношення суми високоліквідних активів та суми зобов'язань по рахунках до запитання	Щоденно ≥ 15
	Норматив поточної ліквідності	Співвідношення суми ліквідних активів та суми зобов'язань по рахунках до запитання і на термін до 30 днів	Щомісячно ≥ 50
	Норматив довгострокової ліквідності	Співвідношення кредитних вимог банку з терміном погашення понад 365 днів та власного капіталу банку і зобов'язань банку з терміном до дати погашення понад 365 днів	Щомісячно ≤ 120
Франція	Норматив ліквідності	Співвідношення активів, розміщених терміном до 3 місяців, та депозитів до запитання, строкових депозитів та інших коштів, залучених на 3 місяці	Щоквартально > 60
Англія	Норматив ліквідності	Співвідношення готівкових коштів, залишків на рахунку Ностро, депозитів до запитання і терміном на один день, цінних паперів та придатних до переобліку векселів та залучених коштів	Щомісячно $> 12,5$
Німеччина	Норматив короткострокової ліквідності	Співвідношення короткострокових і середньострокових вкладень (до 4 років) та залучених ресурсів до 4 років і ощадних вкладів	Щомісячно 100
	Норматив довгострокової ліквідності	Співвідношення довгострокових активів терміном розміщення понад 4 років та залучених коштів терміном понад 4 років	Щомісячно 100
Японія	Норматив ліквідності	Співвідношення суми коштів на коррахунку в Центральному банку та в касі, державних цінних паперів і загальної суми залучених депозитів	> 30

*Примітка: розроблено автором на основі [20]

Банківські установи деяких країн не обмежуються лише нормативними показниками ліквідності, адже для власних потреб вони можуть розраховувати інші показники ліквідності балансу банку. Наприклад, у Великій Британії для аналізу та контролю за своєю діяльністю комерційні банки розраховують такі показники ліквідності, за якими немає необхідності звітувати. Вони обчислюються як співвідношення суми активів до суми зобов'язань зі строком розміщення активів і погашення зобов'язань до одного та до шести місяців.

У Сполучених Штатах Америки досвід оцінювання ліквідності є досить специфічним. Центральний банк США не вимагає від банків чіткого дотримання встановлених законодавством нормативів ліквідності. Одним із

завдань, що постає перед керівництвом самих банківських установ, є розробка та підтримка системи показників ліквідності. Нині в американській практиці не передбачено обов'язкових формул оцінки ліквідності різноманітних банків. Під час проведення аналізу ліквідності методи змінюються залежно від ринку, на якому функціонує банк, типу або виду банку, змісту і різноманіття банківських продуктів та послуг[7].

Окрім вищезазначених показників, для ефективного управління ліквідністю в зарубіжних банках вироблено певні вимоги до структури активів. Оптимальними для забезпечення стабільності, ліквідності і платоспроможності банку у різних країнах вважаються наступні норми окремих видів активів (див. табл. 3.2).

Таблиця 3.2

Регулятивні обмеження, встановлені до структури активів банків у різних країнах світу*

№ з/п	Країна	Назва нормативного показника	Оптимальне значення
1.	США	первинні резерви (стосовно депозитів)	5-10%
		первинні і вторинні резерви (стосовно депозитів)	10-15%
		позички (стосовно активів)	не більше 65%
2.	Японія	ліквідні активи (первинні і вторинні резерви) стосовно депозитів	30%
3.	Франція	ліквідні активи (активи з терміном погашення в найближчі 30 днів)стосовно зобов'язань до запитання і терміном погашення в найближчі 30 днів	100%
		співвідношення суми активів, розміщених строком на 3 місяці, і суми депозитів до повернення, строкових депозитів та інших ресурсів, залучених на 3 місяці	не менше 60%

*Примітка: розроблено автором на основі [7]

Під час управління ліквідністю на основі дотримання визначеного співвідношення в активах і пасивах закордоном використовується метод закріплення окремих пасивів в залежності від їх строковості за визначеними статтями активів, виходячи з їх ліквідності[52].

У регулюванні ліквідності банківської системи на макрорівні головним фактором, як показує зарубіжна практика, виступають обов'язкові резервні вимоги центрального банку. У вузькому значенні під мінімальними обов'язковими резервами розуміють активи, які використовуються для

забезпечення гарантованої ліквідності банків. Дія цього інструменту полягає у встановленні центральним банком нормативу резервування, у межах якого банки зобов'язані частину залучених коштів зберігати на рахунках у центральному банку[9]. Існує обернений взаємозв'язок між обов'язковими резервними вимогами та грошовою масою і ліквідністю банків. Зниження норми обов'язкових резервних вимог призводить до збільшення вільних резервів та зростання вільної ліквідності, і навпаки, збільшення обов'язкових резервних вимог зменшує обсяг грошової маси та пропозиції грошей, тобто вільна ліквідність знижується. Процес формування обов'язкових резервів у різних країнах відрізняється за багатьма аспектами.

По-перше, розмір обов'язкових резервів значно коливається в різних країнах: найбільший розмір встановлено в Італії, Іспанії, найменший – в Японії.

По-друге, норма обов'язкового резервування в зарубіжних країнах за загальної тенденції до зниження може встановлюватися до залучених коштів узагальнено (Італія) або диференційовано (більшість інших країн). Основними критеріями диференціації є вид та термін залучення коштів, їх розмір, валюта, громадянство вкладника (резидент чи нерезидент), категорія вкладника (юридична чи фізична особа). У минулому норми резервування різнилися за географічним критерієм та спеціалізацією банків. Наприклад, у США до 80-х років XIX ст. банки аграрної спеціалізації та банки, розташовані у великих містах, зобов'язані були формувати резерви в більшому розмірі, ніж інші банки[2].

По-третє, в деяких зарубіжних країнах обов'язкові резерви банків залучаються на умовах платності. Так, у Польщі, Угорщині, Туреччині, Словаччині та в багатьох інших країнах на обсяг сформованих банками обов'язкових резервів нараховуються та сплачуються центральним банком проценти. Дотримання принципу платності у використанні зазначеного інструмента є ринковим підходом, зумовленим усвідомленням того, що в разі, якщо за сформованими банками резервами не сплачується процент, цей інструмент діє як податок на банківську систему та її позичальників, на яких

переноситься тягар підвищених процентів за кредит за непрацюючі резервні кошти[22].

По-четверте, розрахунковий період може коливатися від 10 днів (в Іспанії) до шести місяців (у Великій Британії). Хоча, як правило, він становить один місяць[22].

Далі розглянемо досвід центральних банків зарубіжних країн з регулювання банківської ліквідності в умовах фінансового стресу. Так, для регулювання грошово-кредитного ринку Національний банк Словаччини здійснює трансакції "аутрайт" у формі купівлі-продажу цінних паперів та емісію казначейських векселів (цінних паперів власного боргу). Емісія казначейських векселів Національного банку Словаччини використовується для відкликання ліквідності з банківського сектору на триваліший термін. Також Національний банк Словаччини мав можливість оперативного регулювання ліквідності шляхом проведення швидких тендерів, які дають змогу оперативно реагувати на поточну ситуацію на грошово-кредитному ринку[9].

З метою забезпечення курсової стабільності національної крони в умовах режиму фіксованого курсоутворення Центральний банк Чехії купував іноземну валюту, цим самим нарощував грошову масу та надлишкову ліквідність через валютний канал, який був на той час головним каналом монетарного трансмісійного механізму Чехії. Інші інструменти, зокрема нормативи обов'язкового резервування, депозитні операції (випуск облігацій центрального банку), спрямовувалися на стерилізацію надлишкової ліквідності, спричинену припливом у країну іноземного капіталу[1].

Для вирішення проблеми надлишкової ліквідності та зниження інфляційного зависання в економіці з 2005 р. Національним банком Казахстану було прийнято жорсткіші вимоги щодо деяких інструментів грошово-кредитної політики. Вони виявились в поетапному підвищенні ставки рефінансування та базової ставки Національного банку Казахстану (процентної ставки по депозитах), розширенні бази розрахунку мінімальних резервних вимог, збільшенні обсягів емісії короткострокових цінних паперів центрального банку

та зменшенні їх термінів перебування в обігу, зростанні обсягів депозитних операцій центрального банку. Як основний інструмент грошово-кредитної політики Національний банк використовував депозити, на які розміщалися кошти банків з метою зниження обсягу надлишкової ліквідності[67].

В Україні основним регулятором на банківському ринку виступає Національний банк України. Він підтримує належний стан ліквідності банківської системи, за допомогою законодавчо визначених механізмів та інструментів у межах адміністративних та індикативних методів прямої та вибіркової дії в залежності від особливостей та стану розвитку національної грошово-кредитної системи, а також ситуації на грошово-кредитному ринку (див. рис. 3.1).

Рис. 3.1 Регулювання банківської ліквідності Національним банком України*

*Примітка: джерело [59]

У період загострення кризової ситуації в Україні НБУ проводить операції з підтримання ліквідності банків через відповідні інструменти та операції рефінансування, операції прямого репо, операції своп та операції з купівлі державних облігацій України, тобто виконує свою функцію кредитора останньої інстанції. На сьогоднішній день банки отримують кредити рефінансування в результаті тендерів із підтримання ліквідності банків. Всі банки, які подають заявки на тендер і надають високоліквідні застави (облігації внутрішніх державної позики, депозитні сертифікати, кошти в іноземній

валюти), отримують кредит автоматично[4]. З динамікою обсягів наданих та погашених кредитів рефінансування можна ознайомитися на рис.3.2.

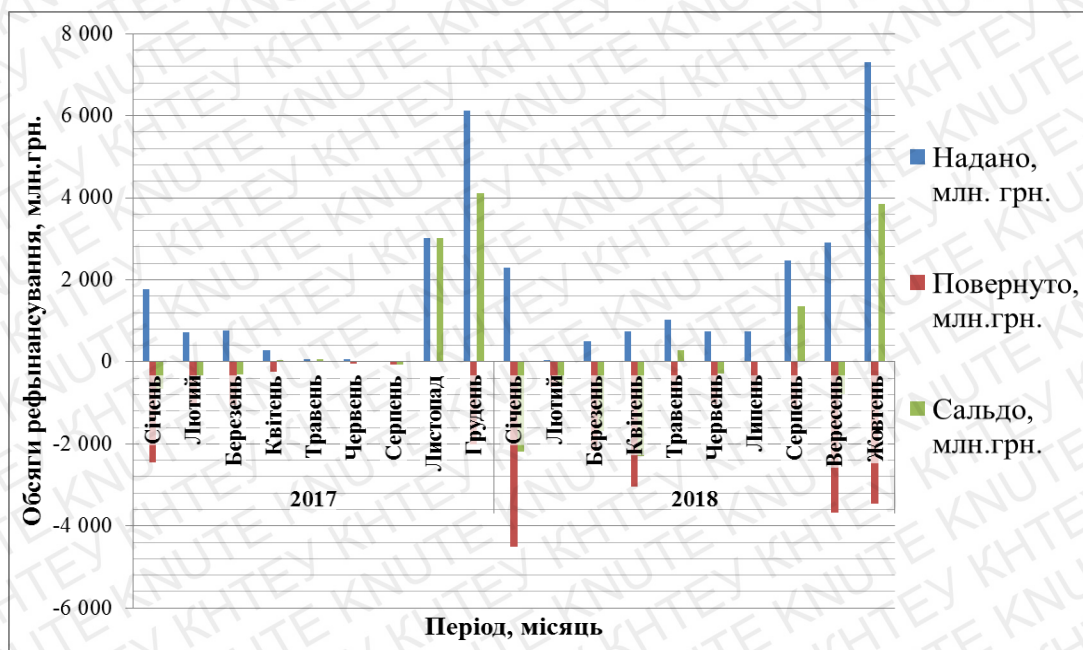

Рис. 3.2 Динаміка наданих та погашених кредитів рефінансування банками

України з 01.01.2017 р. по 01.11.2018 р. (щомісячно), млн. грн.*

*Примітка: розроблено автором на основі джерела [56]

За даними рис. 3.2 нам важливо було оцінити не те, які обороти за кредитами рефінансування, а те як змінилася заборгованість за цими кредитами. В результаті проведених розрахунків можна сказати, що в цілому за 2017-2018 рр. заборгованість банків за кредитами рефінансування зросла на 3,52 млрд. грн., але при цьому у 2017 році заборгованість зросла на 5,86 млрд. грн., а в 2018 році навпаки знизилась на 2,34 млрд. грн. Це пов'язано з тим, що у 2018 році НБУ прийняв рішення про те, щоб скоротити рефінансування банків і таким чином змусити їх підняти ставки по депозитам задля залучення додаткових коштів від клієнтів.

Також, з метою сприяння нарощенню банками кредитування, починаючи з травня 2018 року НБУ почав використовувати новий інструмент з підтримки банківської ліквідності – довгострокове рефінансування строком від 1 до 5 років. Відповідне рефінансування не матиме цільового характеру і видаватиметься за результатами проведення позачергових тендерів. Ставка за

таким інструментом буде плаваючою (облікова ставка НБУ + 2 п.п.) і змінюватиметься впродовж строку користування банком отриманих коштів відповідно до зміни облікової ставки[56].

В якості забезпечення банки зможуть надавати ті ж активи, які використовуються для залучення кредитів рефінансування строком до 14 та до 90 днів. Зокрема, це державні облігації України (облігації внутрішньої та зовнішньої державної позики України, цільові ОВДП); депозитні сертифікати НБУ (для довгострокового рефінансування виключно у якості додаткового забезпечення); іноземна валюта (долари США, євро, англійські фунти стерлінгів, швейцарські франки, японські єни); облігації міжнародних фінансових організацій[56].

Для операцій прямого репо НБУ також підготував деякі нововведення. Так, при здійсненні такого роду операцій з травня 2018 року передбачено перехід права власності на цінні папери. Раніше, згідно чинних норм, право власності на цінні папери, за якими проводилась операція, залишалася у банку, з яким Національний банк її здійснив. Таким чином, передбачення переходу права власності при проведенні таких операцій дозволить знизити ризики НБУ як кредитора. Окреслені зміни затверджені постановою Правління Національного банку № 144 від 28.12.2017 «Про затвердження Змін до Положення про застосування Національним банком України стандартних інструментів регулювання ліквідності банківської системи»[47].

Крім стандартних методів управління ліквідністю, НБУ починаючи з 16 грудня 2016 року запровадив такий нестандартний метод як екстрена підтримка ліквідності (ELA). Цей метод являє собою кредит, що надається системно значущим банкам, які вже вичерпали інші джерела підтримки ліквідності. При цьому банк-позичальник, який став тимчасово неліквідним, повинен залишатися платоспроможним. Строк такого кредитування становить 90 днів з можливістю пролонгації до 90 днів. Максимальний строк кредитування з урахуванням усіх пролонгацій – 1 рік. Недоліком зазначеного інструменту для самих банків виступає громіздка попередня робота щодо оформлення потрібної

документації та доступність його тільки для незначної категорії банківських установ[40].

Удосконалення практики управління ліквідністю банківської системи України ґрунтується на використанні кращих практичних аспектів досвіду зарубіжних країн у поєднанні з особливостями розвитку національної економіки. Так, з вище перелічених методів можна застосувати в нашій державі проведення швидких тендерів. Україна вже має досвід проведення тендерів з підтримання ліквідності банків, проте їх проведення займає досить тривалий час та не дозволяє достатньо оперативно реагувати на ситуацію, що склалася на грошово-кредитному ринку. Наступним методом, який варто перейняти Україні, є встановлення певних вимог до структури активів банків. Це полегшить управління незбалансованою ліквідністю. Також було б доцільно запровадити формування обов'язкових резервів банками на умовах платності. Це б дозволило вітчизняним банкам отримати додатковий дохід, а також підвищити частку дохідних активів у загальних.

3.2. Заходи щодо підвищення рівня ліквідності АТ «Ощадбанк»

У попередньому розділі ми провели аналіз стану ліквідністю в АТ «Ощадбанк» і виявили, що банк має проблеми з ліквідністю і потребує впровадження певних заходів для її підвищення. Основною проблемою АТ «Ощадбанк» є незбалансованість між залученими та наданими грошовими коштами. Причиною даної незбалансованості термінів є висока мінливість фінансових ринків та економіки в цілому, що у свою чергу є змушує вкладників, кредиторів та інвесторів вкладати кошти в банк на короткий термін, а позичальників залучати кошти на більш тривалий термін. В результаті банк має невідповідність між строками погашення активів та зобов'язань. Також ще однією причиною невідповідності строків між активами та зобов'язаннями є висока частка зобов'язань із негайним виконанням, тобто депозитів до запитання фізичних та юридичних осіб, а також кореспондентських рахунків

інших банків. Таким чином, банк повинен бути завжди готовий задовольнити невідкладний попит вкладників та банків-кореспондентів на грошові кошти, що може негативно вплинути на його фінансовий стан в період кризи ліквідності.

На нашу думку, для того, щоб удосконалити процес управління ліквідністю в АТ «Ощадбанк» необхідно здійснити ряд наступних заходів. По-перше, потрібно більше уваги приділити чинникам, які впливають на ліквідність банку. В процесі дослідження було висунуто декілька гіпотез: на ліквідність банку впливають залишки коштів на депозитних рахунках ФО, ставка «овернайт» на ринку МБК, обсяги розміщених депозитних сертифікатів НБУ, валютний курс та співвідношення кредитів та депозитів. Методом лінійної кореляції спробуємо встановити зв'язок між банківською ліквідністю та вище зазначеними факторами. Він передбачає розрахунок коефіцієнта кореляції (r), який набуває значень від -1 до 1. При цьому ступінь взаємозв'язку визначається наступним чином: $|r| < 0,3$ – слабкий; $0,3 < |r| < 0,7$ – середній; $|r| > 0,7$ – сильний. Результати кореляційного аналізу представлені на рис. 3.3 – 3.7.

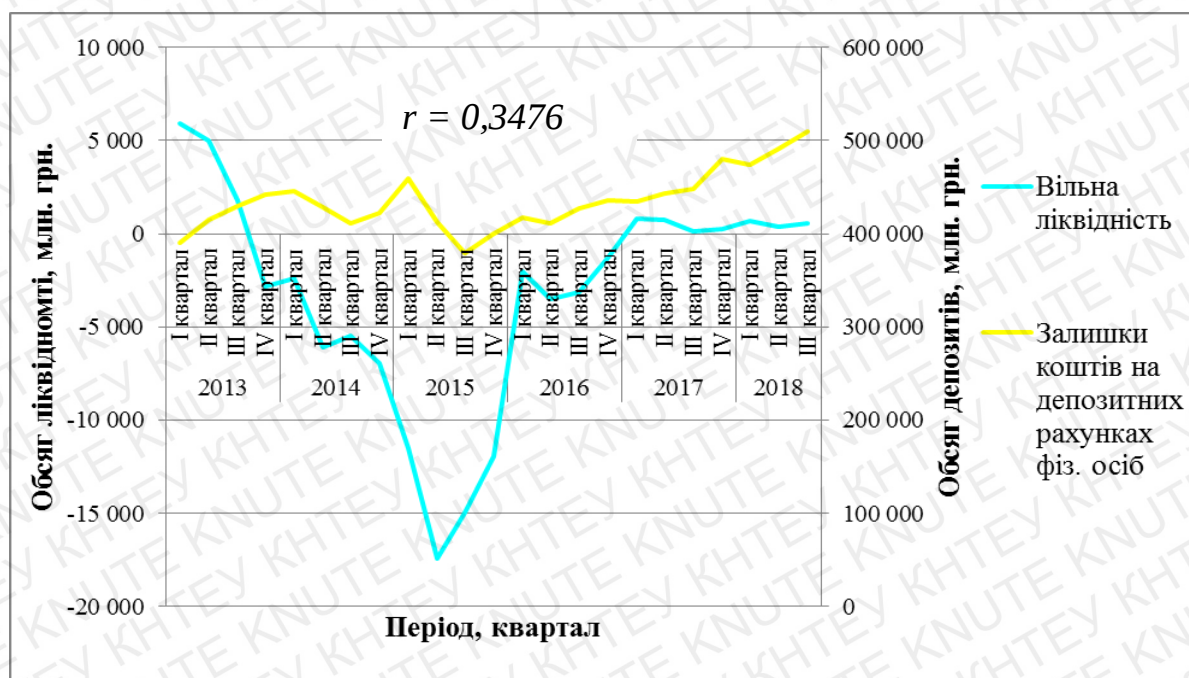

Рис. 3.3 Динаміка обсягів вільної ліквідності банків та залишків на депозитних рахунках фізичних осіб за 2013-2018**рр.(щоквартально), млн. грн.*

*Примітка: розроблено автором на основі джерела [56]

** За відсутності необхідних даних, динаміка у 2018 р. представлена за I-III квартали

Рис. 3.4 Динаміка обсягів вільної ліквідності банків та ставки «овернайт» на ринку МБК за 2013-2018**рр.(щоквартально), млн. грн.*

*Примітка: розроблено автором на основі джерела [56]

** За відсутності необхідних даних, динаміка у 2018 р. представлена за I-III квартали

Рис. 3.5 Динаміка обсягів вільної ліквідності банків та розміщених депозитних сертифікатів НБУ за 2013-2018**рр.(щоквартально), млн. грн.*

*Примітка: розроблено автором на основі джерела [56]

** За відсутності необхідних даних, динаміка у 2018 р. представлена за I-III квартали

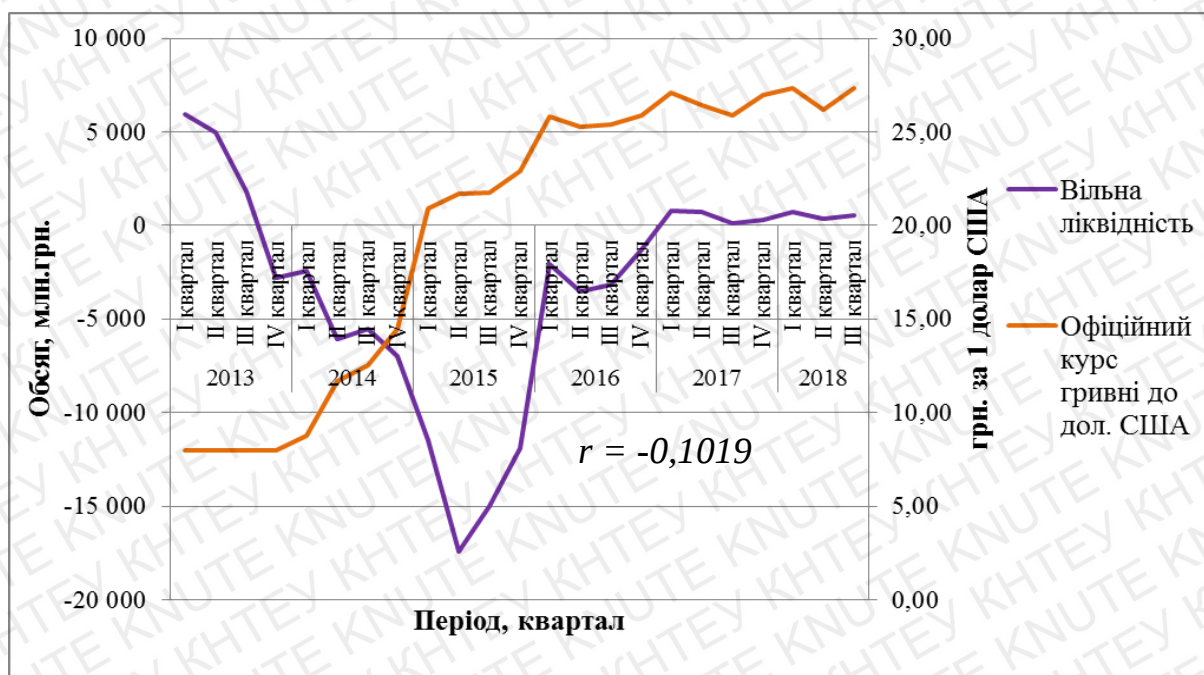

Рис. 3.6 Динаміка обсягів вільної ліквідності банків та валютного курсу за 2013-2018**рр.(щоквартально), млн. грн.*

*Примітка: розроблено автором на основі джерела [56]

** За відсутності необхідних даних, динаміка у 2018 р. представлена за I-III квартали

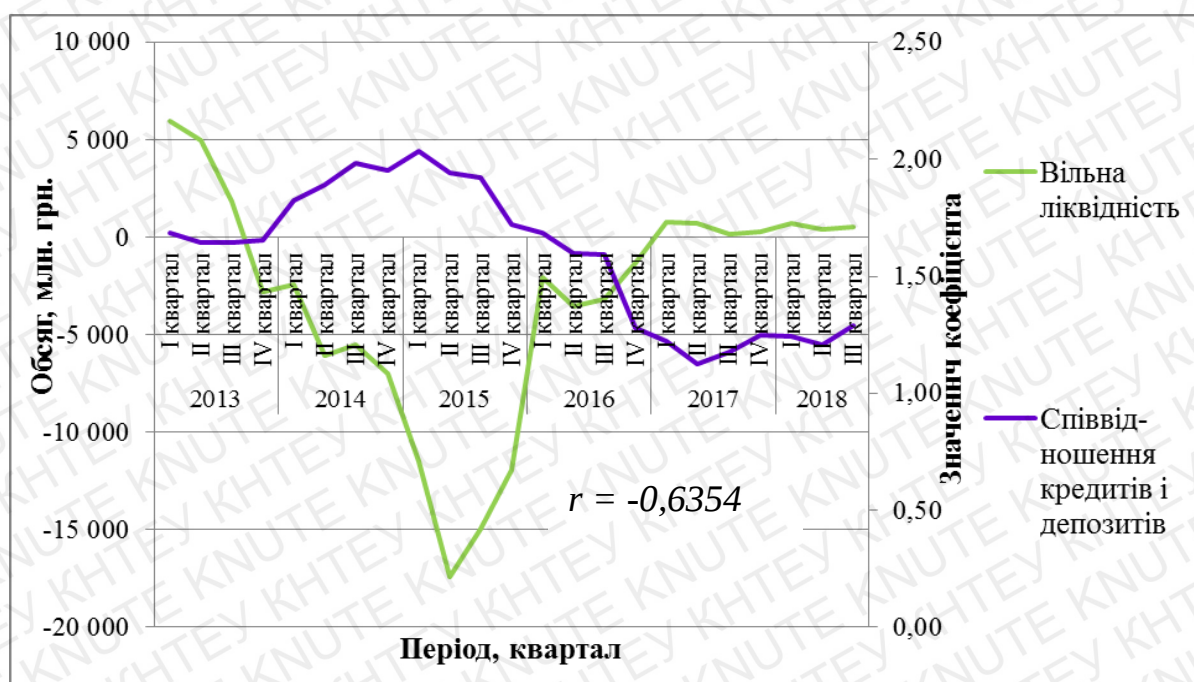

Рис. 3.7 Динаміка обсягів вільної ліквідності банків та співвідношення кредитів і депозитів за 2013-2018**рр.(щоквартально), млн. грн.*

*Примітка: розроблено автором на основі джерела [56]

** За відсутності необхідних даних, динаміка у 2018 р. представлена за I-III квартали

За результатами кореляційного аналізу представленими на рис. 3.3 – 3.7 вставлено наступні зв'язки між ліквідністю банків та: 1) залишками на депозитних рахунках фізичних осіб – середній прямий; 2) ставкою «овернайт» на ринку МБК – сильний обернений; 3) обсягами розміщених депозитних сертифікатів НБУ – середній обернений; 4) валютним курсом – слабкий обернений; 5) коефіцієнтом співвідношення виданих кредитів та залучених депозитів – середній обернений.

По-друге, необхідно впровадити періодичне стрес-тестування ліквідності, яке проводитиметься децентралізовано на рівні банку, наприклад, раз на місяць. Існують чотири методики проведення стрес-тестування: аналіз чутливості, оцінка втрат, сценарний та індексний аналізи. Ми пропонуємо банку обрати стрес-тестування на основі сценарного аналізу. Існує дуже багато сценаріїв, які можуть бути використані для проведення стрес-тесту, адже кожна кризова ситуація є унікальною. Сценарії стрес-тестування ліквідності повинні охоплювати всі напрямки банківської діяльності, де можливий відтік ліквідності[72]. Пропонуємо використати для проведення стрес-тесту ліквідності АТ «Ощадбанк» наступні сценарії:

1. Функціонування банку за сприятливих умов (розширення діяльності банку: зростання кредитування на 10% щокварталу; зростання депозитів на 10% щокварталу; підвищення рейтингу банку; розширення мережі філій та відділень банку тощо);
2. Функціонування банку за несприятливих умов (відтік коштів «крупних клієнтів» за 1 робочий день; відтік 10% рахунків до запитання і строкових депозитів за 5 робочих днів; 10% МБК не будуть поновлені; зниження рейтингу банку; вихід інвесторів тощо);
3. Функціонування банку в кризових умовах (зниження курсу гривні до долара США на 40%; процентна ставка : відтік депозитів 20%; відтік коштів МБК 100%; банкрутство підприємств тощо).

Для кожного сценарію банк повинен окремо розрахувати потребу в ліквідних коштах на основі аналізу структури власних активів, коефіцієнтного

аналізу та аналізу можливих джерел поповнення ліквідних коштів. На основі отриманих результатів необхідно розробити план заходів щодо підвищення ліквідності у випадку настання кожного зі сценаріїв.

Окрім цього, необхідно звернути увагу на розрахунок коефіцієнтів, що характеризують ліквідність банку. Оскільки нормативи ліквідності НБУ, як ми вже з'ясували раніше, не дають змогу достовірно оцінити стан ліквідності, оскільки створені для середньостатистичного банку і не відображають специфіку діяльності кожної банківської одиниці окремо, слід запровадити ще додаткові коефіцієнти ліквідності, які дозволять більш точно та ефективно оцінити та проаналізувати динаміку ліквідності АТ «Ощадбанк». Такий аналіз ще варто було б доповнити технологією врахування мінливості ресурсної бази банку, яка ґрунтується на припущенні, що випадкова поведінка ресурсної бази банку в майбутньому буде аналогічною до її поведінки в минулому.

На основі розрахованих окремо коефіцієнтів ліквідності пропонуємо проводити таксономічний аналіз. Він полягає в розрахунку інтегрального (таксономічного) показника, який так би мовити об'єднає усі отримані результати та дасть змогу оцінити стан ліквідності банку в загальному вигляді. Таксономічний показник ліквідності набуває значень в межах від 0 до 1, при цьому чим ближче воно до 1 тим ліквіднішою є позиція банку. Оскільки АТ «Ощадбанк» має проблему незбалансованої ліквідності, то, на нашу думку, йому такий показник буде доречно розраховувати по групах коефіцієнтів, які характеризують короткострокову, середньострокову та довгострокову ліквідність банку окремо. Це дасть змогу банківській установі побачити в яких часових інтервалах вона має дефіцит ліквідності, а в яких надлишок. Отримані значення інтегрального показника також вказують на рівень ризику ліквідності, що притаманний банку (див. табл. 3.3).

Таблиця 3.3

Відповідність значень інтегрального показника рівню ризику ліквідності*

Значення таксономічного показника	Рівень ризику ліквідності
Від 0,9 до 1	Безризикова зона
Від 0,5 до 0,9	Помірний ризик

Закінчення табл. 3.3

Від 0,1 до 0,5	Допустимий ризик
Від 0 до 0,1	Критичний ризик

*Примітка: розроблено автором на основі джерела [24]

В залежності від виявленого рівня ризику банк приймає рішення щодо заходів управління ліквідністю: якщо значення інтегрального показника знаходяться в безризиковій зоні – приймаються рішення щодо напрямів використання надлишкової ліквідності на відповідному часовому проміжку; якщо ризик помірний – проводяться заходи із забезпечення оптимальної структури активів і зобов'язань банку для підтримання необхідного співвідношення «ліквідність-прибутковість»; за допустимого рівня ризику скорочують строки надання кредитів з метою накопичення ліквідності, відбувається пошук найбільш дохідного способу розміщення накопичених коштів, відбувається залучення депозитів клієнтів за рахунок незначного підвищення відсоткових ставок; при настанні критичного рівня ризику проводяться заходи антикризового управління ліквідністю, визначені Комітетом з управління активами та пасивами банку[24]. Тобто, розрахувавши інтегральний показник по короткостроковій, середньостроковій та довгостроковій ліквідності, на основі отриманих значень АТ «Ощадбанк» зможе оцінити ступінь ризику незбалансованої ліквідності окремо за строками та розробити необхідний план заходів.

Також для банку буде доцільним підвищити ефективність аналізу джерел поповнення ліквідності. Він включає в себе моніторинг потенційних джерел надходження ліквідних коштів та розробку плану ефективного використання того чи іншого джерела. Проте, окрім джерел поповнення ліквідності, існують також джерела попиту на ліквідні кошти. З цієї точки зору важливо визначити потребу банку в ліквідних коштах (див. табл. 3.4).

Таблиця 3.4

Попит та пропозиція ліквідних коштів банку*

Джерела пропозиції ліквідних коштів	Джерела попиту на ліквідні кошти
⇒ надходження депозитів від клієнтів;	⇒ зняття грошей з депозитів клієнтів;

Закінчення табл. 3.4

⇒ доходи від продажу не депозитних банківських послуг; ⇒ погашення раніше виданих позичок; ⇒ продаж активів банку; ⇒ залучення коштів на грошовому ринку; ⇒ разом пропозиції ліквідних коштів (ПЛК)	⇒ заявки на отримання кредитів від платоспроможних клієнтів; ⇒ оплата витрат по залученню не депозитних коштів; ⇒ операційні витрати і виплата податків у процесі продажу банківських послуг; ⇒ виплата дивідендів акціонерам; ⇒ разом сукупний попит на ліквідні кошти (СЛК)
---	---

*Примітка: джерело [33]

Дані табл. 3.3, в сумі визначають нетто-ліквідну позицію (НЛП) банку в будь-який момент часу та розраховуються як різниця між пропозицією та попитом на ліквідні кошти ($\text{НЛП} = \text{ПЛК} - \text{СЛК}$). Якщо $\text{НЛП} < 0$ – сукупний попит на ліквідні кошти перевищує їх сукупну пропозицію і керівництво банку має бути готовим до дефіциту ліквідності та прийняти рішення про те, де саме та в які строки залучити додаткову кількість ліквідних коштів. Якщо $\text{НЛП} > 0$ – сукупна пропозиція ліквідних коштів перевищує сукупний попит на них, керівництво банку повинно бути готовим до надлишку ліквідності та прийняти рішення про те, куди та на які строки розмістити цей надлишок, доки він не знадобляться для покриття попиту на ліквідні кошти[33].

Отже, для підвищення рівня власної ліквідності АТ «Ощадбанк» необхідно здійснити заступні заходи: приділити більше уваги чинникам впливу на ліквідність; самостійно проводити стрес-тестування всередині банку на основі сценарного аналізу; розробити власну систему показників ліквідності, які дозволять більш детально оцінити стан ліквідності; підвищити ефективність аналізу джерел поповнення ліквідності та джерел попиту на ліквідність.

3.3. Стан інфраструктури управління ліквідністю АТ «Ощадбанк» та її удосконалення

Як і переважна більшість українських банків, АТ «Ощадбанк» у своїх регламентних, інструктивних та звітних матеріалах не використовує такий

термін як «управління ліквідністю». Натомість можна побачити використання такого терміну як «управління ризиком незбалансованої ліквідності». Тобто, на нашу думку, банк у процесі своєї діяльності, для підтримки власної ліквідності на достатньому рівні, акцентує перш за все свою увагу на управлінні ризиком ліквідності: застосовує методики, які допоможуть йому вчасно виявити чинники негативного впливу на ліквідність, а також мінімізувати їх дію, що в результаті дозволить знизити ймовірність настання даного ризику та уникнути неприйнятних втрат.

Функції управління ризиками в АТ «Ощадбанк» розподілені між Наглядовою радою, Правлінням, та профільними комітетами Банку (Комітетом з питань управління активами і пасивами Банку (КУАП), Комітетом з управління заборгованістю Банку (з метою управління проблемною заборгованістю), кредитними комітетами Банку (Кредитним комітетом, Кредитним комітетом з роздрібного бізнесу, Кредитним комітетом мікро-, малого та середнього бізнесу, Кредитними комітетами регіональних управлінь іншими кредитними комітетами) відповідно до їх функціональних обов'язків та затверджених лімітів і делегованих повноважень (див. рис. 3.8).

Рис. 3.8 Організаційна структура АТ «Ощадбанк»*

*Примітка: розроблено автором на основі джерела [51]

Наглядова Рада АТ «Ощадбанк» визначає його загальну стратегію управління ризиками та делегує повноваження щодо прийняття рішень, організації і впровадження загальної системи управління ризиками Правлінню Банку, яке в свою чергу несе відповідальність за організацію та впровадження ефективної системи управління ризиками Банку. Правління Банку здійснює загальне управління ризиками та делегує повноваження з управління ризиками відповідним профільним комітетам Банку. Комітет з питань управління активами і пасивами Банку щомісяця проводить аналіз джерел фінансування, враховуючи зміни у відсоткових ставках за попередній місяць та приймає відповідні рішення щодо управління активами та пасивами. З метою забезпечення ефективної діяльності в частині управління ризиком ліквідності створено департамент стратегічних ризиків та прогнозування[35].

Діяльність вказаних підрозділів направлена на виявлення, аналіз, оцінку, моніторинг та контроль ризиків в банку та підтримку прийняття рішень відповідних профільних комітетів в частині управління ризиками. Вони є незалежними від інших напрямів бізнесу та діють під наглядом Голови правління – їх куратора.

З організаційної точки зору управління ризиками відбувається на всіх рівнях банку (на рівні центрального апарату; на рівні регіональних управлінь; на рівні філій (відділень)).

З функціональної точки зору процес ризик-менеджменту відбувається на рівні підрозділів, де генеруються ризики, на рівні відокремлених структурних одиниць, що виконують функції нагляду і контролю за ризиками, а також на рівні керівництва банку.

З точки зору структурної організації, банк приймає комбіновану модель управління ризиками, тобто управління відбуватиметься на трьох рівнях:

- 1) загальнобанківський (представлений вищим менеджментом банку, профільними комітетами, департаментом ризиків, а також підрозділами, що виконують функції внутрішнього аудиту, ревізії та контролю);

2) середній (представлений керівництвом структурних підрозділів центрального апарату банку, що проводять банківські операції, керівництвом регіональних управлінь і його установ, профільними комітетами регіональних управлінь, регіональними ризик – аналітиками та підрозділами внутрішнього аудиту, ревізії та контролю на рівні регіональних управлінь банку);

3) операційний (представлений підрозділами, що безпосередньо проводять банківські операції, та підрозділів, що супроводжують ці операції)[35].

Управління ризиками банку забезпечується шляхом впровадження політик, методик, регламентів та процедур, встановленням лімітів і обмежень з фінансових ризиків.

З метою забезпечення ефективної діяльності в частині управління фінансовими ризиками в банку створено департамент ризиків. Діяльність департаменту спрямована на виявлення, аналіз, оцінку, моніторинг та контроль фінансових ризиків в банку та підтримку прийняття рішень комітету з питань управління активами та пасивами банку, в частині управління ринковими ризиками, у тому числі ризиком ліквідності. З метою забезпечення управління ризиками на рівні регіональних управлінь введено посади регіональних ризик-аналітиків[35].

У річній фінансовій звітності АТ «Ощадбанк» ризик ліквідності визначається як той, що виникає внаслідок невідповідності строків і сум надходження/списання грошових коштів та полягає у загрозі виникнення втрат, недоотримання доходу або зменшення ринкової вартості капіталу Банку внаслідок неспроможності Банку вчасно, в повному обсязі та з мінімальними втратами покрити потреби у грошових коштах для виконання своїх грошових зобов'язань[35].

В процесі управління ризиком ліквідності АТ «Ощадбанк» здійснює моніторинг очікуваних майбутніх грошових потоків від операцій із клієнтами та банківських операцій, що є частиною процесу управління активами/зобов'язаннями.

Основною метою управління ризиком ліквідності є забезпечення наявності такого обсягу ліквідних коштів, якого б вистачило для покриття поточних та планових потреб з метою оптимізації витрат Банку, пов'язаних з забезпеченням необхідного обсягу ліквідних коштів. Управління ризиком ліквідності направлене також на забезпечення спроможності банку покривати відтік грошових коштів за кризовим сценарієм (в разі системної кризи, або близької до системної кризи ліквідності). Виявлення та оцінка ризику ліквідності здійснюється на основі аналізу руху грошових потоків; аналізу розривів ліквідності; аналізу концентрацій активів та зобов'язань; аналізу сценаріїв, включаючи сценарії кризових ситуацій, які полягають у моделюванні аномальної поведінки ринку; аналізу ситуації на фінансовому ринку в розрізі окремих фінансових інструментів.

У 2018 році Правління Національного банку України прийняло Постанову № 64 від 11.06.2018 про затвердження «Положення про організацію системи управління ризиками в банках України та банківських групах». Відповідно до вимог цього положення, організаційна структура АТ «Ощадбанк» в контексті управління ризиками потребує удосконалення.

Так, аби привести власну організаційну структуру у відповідність до вимог нового положення АТ «Ощадбанк» повинен здійснити наступні заходи:

- 1) Створити підрозділ контролю за дотриманням норм (комплаєнс);
- 2) Визначити функції, обов'язки, повноваження та відповідальність осіб, залучених до системи управління ризиками;
- 3) Визначити механізми та відповідальних осіб за належне забезпечення співпраці між підрозділами банку на всіх організаційних рівнях із застосуванням моделі трьох ліній захисту;
- 4) Розробити/доопрацювати, затвердити та запровадити внутрішньобанківські документів щодо управління ризиками. Щодо управління ризиком ліквідності, до таких документів відносяться політика управління ризиком ліквідності; план фінансування в кризових ситуаціях; методики, методи, обов'язкові інструменти оцінки ризику ліквідності;

5) Розробити, затвердити та запровадити декларацію схильності до ризиків[43].

Разом з цим ми пропонуємо запровадити в АТ «Ощадбанк» інтегровану систему управління ліквідністю (ІСУЛ). Вона передбачає адаптацію організаційної структури банку до сучасних потреб, розробку і впровадження методичного та аналітичного забезпечення, яке дозволяло б здійснювати аналіз ліквідності виходячи з якомога більшої кількості факторів впливу зовнішнього та внутрішнього середовища. Побудова ефективної ІСУЛ у банку неможлива без зміни культури управління, що потребує значної політичної волі від керівництва установи. Процес побудови ІСУЛ повинен проводитись виходячи з особливостей кожної конкретної банківської установи, проте в загальному вигляді має включати в себе наступні етапи:

I. Аналіз організаційно-економічних аспектів наявної системи управління ліквідністю, а саме: 1) аналіз загальної характеристики та стану системи управління ліквідністю на рівні банку; 2) аналіз організаційної структури системи управління ліквідністю на рівні банку; 3) аналіз повноважень та обов'язків підрозділів та окремих працівників; 4) аналіз загальної політики банку щодо управління ліквідністю та окремих політик, пов'язаних з управлінням ліквідністю; 5) аналізу використання та управління банківським сховищем даних, а також фінансових і технічних можливостей щодо впровадження нових ІТ-технологій та їх сумісності із існуючими у банку системами.

II. Оцінка ефективності застосування комплексного управління ліквідністю у вигляді його техніко-економічного обґрунтування та розробка регламенту впровадження ІСУЛ.

III. Безпосередня підготовка підґрунтя для побудови ІСУЛ, а саме: 1) розробка організаційної структури ІСУЛ на рівні банку; 2) кадрове забезпечення ІСУЛ, визначення повноважень та чітке розмежування відповідальності співробітників і підрозділів; 3) технічне забезпечення впровадження ІСУЛ на рівні банку; 4) розробка політик і процедур з управління ліквідністю на рівні банку на основі ІСУЛ[16].

Інтегрована система управління банківською ліквідністю повинна складатися з таких елементів(див. рис. 3.9).

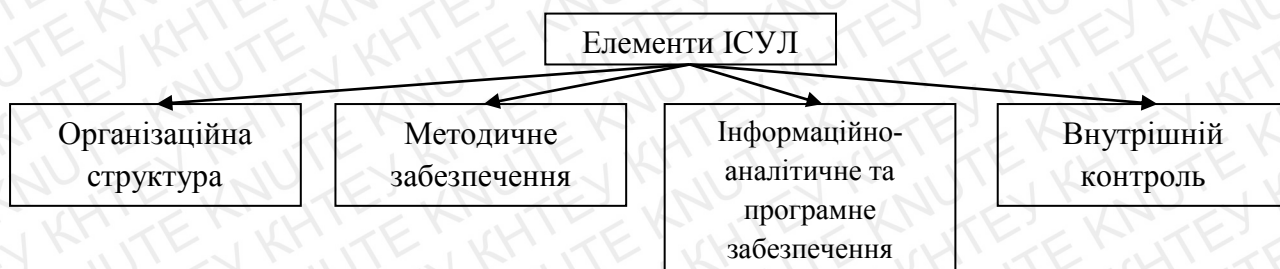

Рис. 3.9 Елементи інтегрованої системи управління ліквідністю в банках*

*Примітка: джерело [16]

Наочне відображення поєднання усіх елементів в єдину інтегровану систему управління банківською ліквідністю можна побачити в Додатку С.

До основних суб'єктів управління ліквідністю, що є частиною відповідної системи, на наш погляд, належать: Спостережна Рада та Правління, КУАП, Казначейство, підрозділ ризик-менеджменту та ризик-контролінгу, підрозділ управління ліквідністю, фінансовий блок підрозділу корпоративного та роздрібного бізнесу, служби внутрішнього аудиту та внутрішнього контролю[16].

Методичне забезпечення ІСУЛ, на нашу думку, повинне включати в себе нормативне планування у сфері управління ліквідністю, при чому першочерговим завданням є розробка внутрішньобанківської нормативної документації щодо управління ліквідністю (див. Додаток Т).

Інформаційне забезпечення ІСУЛ варто розділити на дві складові: набір інформаційних даних та механізм руху інформаційних потоків. Перша складова передбачає визначення переліку лімітів, які будуть встановлюватися для управління ліквідністю банку, а також механізму звітування щодо стану ліквідності на різних рівнях організаційної структури банку. Друга складова передбачає відпрацювання каналів руху інформації в системі внутрішнього контролю.

Створення підрозділу внутрішнього контролю дозволило б оцінювати адекватність управління ліквідністю на рівні фронт-офісу та безпосередньо

підрозділів ризик-менеджменту та ризик-контролінгу, звітуючи на регулярній основі Правлінню. Крім того, у банку повинна функціонувати підзвітна Спостережній Раді Служба внутрішнього аудиту, основною задачею якої є оцінка ефективності системи внутрішнього контролю[18].

Отже, для забезпечення стійкої позиції на ринку банківських послуг АТ «Ощадбанк» потрібно забезпечити оптимальний рівень ліквідності. Для цього йому необхідно удосконалити свій підхід до побудови системи управління ліквідністю, яка повинна включати такі елементи: організаційну структуру, методичне, інформаційно-аналітичне та програмне забезпечення, а також внутрішній контроль. Ключовими особливостями інтегрованої системи управління ліквідністю є: залучення усіх без виключення співробітників банку до процесу управління ліквідністю; відведення однієї з основних ролей у цьому процесі представникам корпоративного та роздрібного бізнесу, які здійснюють безпосереднє розміщення/залучення клієнтських ресурсів; виокремлення підрозділу ризик-контролінгу, основною функцією якого є методичне та інформаційне забезпечення підрозділу ризик-менеджменту.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

У випускній кваліфікаційній роботі було розглянуто поняття ліквідності банківської системи України та банку, а також особливості управління нею в умовах фінансового стресу.

За результатами досліджень, проведених в роботі, можна зробити наступні висновки.

У процесі дослідження наукових праць, присвячених розгляду питання ліквідності банку, ми вияснили, що єдиного підходу до визначення сутності цього поняття не існує. Тому ми навели власне визначення: ліквідним може вважатися банк, який має здатність розрахуватися за своїми зобов'язаннями у повному обсязі та у конкретно визначений термін, що визначається збалансованістю його активів та пасивів за сумами, строками та валютами або ж доступом до джерел ліквідних коштів, які банк в змозі залучити за вигідною ціною у конкретний момент часу. На стан ліквідності банку мають вплив як внутрішні так і зовнішні чинники. Зовнішні чинники у свою чергу поділяються на мега фактори, макро фактори та мезо фактори. До мега факторів відносяться процеси, які відбуваються на рівні світової економіки, до макро факторів – процеси, що відбуваються на рівні національної економіки, до мезо факторів – процеси всередині банківської системи країни. Внутрішні чинники (мікро фактори) включають в себе процеси, які відбуваються безпосередньо в межах самої банківської установи.

Найбільш поширеним методом оцінки рівня ліквідності банку є метод коефіцієнтного аналізу. В даній роботі ми з'ясували, що перелік показників ліквідності є досить великий, а тому для себе виділили ряд ти показників, які на нашу думку найбільш повно характеризують стан ліквідності банку. При цьому нами також були розглянуті обов'язкові нормативи НБУ. На сьогоднішній день їх існує чотири: це норматив миттєвої ліквідності (Н4), норматив поточної ліквідності (Н5), норматив короткострокової ліквідності (Н5) та коефіцієнт

покриття ліквідності (LCR), введений нещодавно, обов'язковість виконання якого передбачена починаючи з січня 2019 року.

В роботі ми також ознайомились з процесом управління ліквідністю на рівні банку, визначили основні методи управління ліквідністю за стабільних умов. При цьому було розглянуто поняття антикризового управління банку, що являє собою специфічну систему управління, в контексті якої застосовуються процедури з профілактики та подолання кризових явищ і їх наслідків з метою попередження, запобігання чи виведення банку з кризового стану на траєкторію стабільного розвитку в результаті підвищення рівня його ліквідності. Антикризове управління поділяється на проактивне та реактивне. Проактивне управління передбачає здійснення превентивних заходів з метою запобігання настанню кризи ліквідності, а реактивне – передбачає здійснення ряду заходів у випадку, коли криза ліквідності все ж таки настала.

Проаналізувавши законодавчу базу України в контексті регулювання банківської ліквідності ми вияснили, що основними нормативно-правовими актами з питань регулювання ліквідності банків є Постанови Правління Національного банку України, прописані з урахуванням вимог Закону України «Про банки та банківську діяльність» та Закону України «Про Національний банк України».

Нами також було проведено аналіз ліквідності банківської системи України, а також аналіз ліквідності АТ «Ощадбанк» за допомогою ГЕП-аналізу та методом коефіцієнтів. В результаті аналізу ми виявили, що в цілому банківська система України характеризується надлишковою ліквідністю. Проте цього не можна сказати про кожен банк, що входить до її складу. Так на прикладі АТ «Ощадбанк» та інших системних банків ми побачили, що існує проблема незбалансованої ліквідності. Тобто, якщо розглядати ліквідність банків у довгостроковій перспективі (більше 1 року), то вона є надлишковою. Якщо ж говорити про короткострокову ліквідність, то тут спостерігається її дефіцит.

Розглянувши зарубіжний досвід управління ліквідністю було запропоновано ряд заходів, які можна було б застосовувати в Україні з метою підвищення ліквідності банків. До них ми віднесли швидкі тендери, встановлення вимог до структури активів банків на державному рівні, а також зміна політики щодо формування банками обов'язкових резервів. Ми пропонуємо встановити формування таких резервів на платній основі. Тобто на кошти банків, що знаходяться на коррахунку в НБУ буде нараховуватись певний відсоток річних. Таким чином держава дасть змогу банкам заробити додатковий дохід та підвищити свою прибутковість.

Розглянувши організаційну структуру АТ «Ощадбанк» ми виявили ряд недоліків. Серед них відсутність підрозділу ризик-контролінгу та окремого відділу з управління ліквідністю. Є також певні невідповідності у внутрішньобанківських нормативних документах щодо нової Постанови Правління НБУ, якою затверджено положення «Про організацію системи управління ризиками в банках України та банківських групах». Таким чином ми запропонували запровадити в Ощадбанку інтегровану систему управління ліквідністю (ІСУЛ), яка передбачає системне управління ліквідністю, в якому буде задіяний кожний працівник. При цьому буде мати місце чіткий розподіл обов'язків між структурними одиницями щодо управління ліквідністю. Це дозволить проводити більш якісний та ефективний аналіз стану ліквідності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бакун О. Прямє таргетування інфляції: досвід Чехії // Вісник Національного банку України : наук.-практ. журнал. – 2003. – № 3. – С. 60-61.
2. Банківська справа: підручник / О.І. Лаврушин, І.Д. Мамонова, Н.І. Валенцева [та ін.]; під ред. засл. діяч. науки РФ, д-ра екон. наук, проф. О.І. Лаврушина; 5-е вид., стер. – М.: КНОРУС, 2007. – 766 с.
3. Безвух С.В. Ліквідність банку: сутність та фактори впливу / С. В. Безвух. – Хмельницький : ХНУ. – 2015. – № 12. – С. 36–42
4. Бублик Л.Я. Тенденції розвитку процесу рефінансування банківської системи як ключового інструменту державного регулювання кредитних послуг в Україні / Інвестиції: практика та досвід – № 23. – 2017. – 76-81с.
5. Вадим Іосуб: про нові вимоги до ліквідності банків від НБУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://news.finance.ua/ua/news/-/413505/vadym-iosub-pro-novi-vymogy-do-likvidnosti-bankiv-vid-nbu/printable>
6. Герасимович А. М. Коефіцієнтний аналіз ліквідності балансу банку / Вісник КЕФ КНЕУ імені В. Гетьмана. - №1. – 2011. – 11-17с.
7. Гірняк В.В., Путьківський Т.А. Управління ліквідністю банків за умов економічної нестабільності (на прикладі АТ «Ощадбанк») / Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського: Гроші, фінанси та кредит. – Випуск 22. – 2018. – 766-773с.
8. Гронер К. Управління казначейством / К. Гронер // К.: Нац. центр підг. банк. працівників України. - 2000. – С. 140
9. Грудзевич Я.В., Табачук Ю.П. Вітчизняний та зарубіжний досвід управління ліквідністю банківської системи / Науковий вісник НЛТУ України. – Вип. 25.1 – 2015. – 246-257с.
10. Гурський Д.Ю. Перспективи коефіцієнтного аналізу як засобу оцінки ліквідності банківської системи України / Д.Ю. Гурський. – Вісник КНУДТ. – 2015. – № 2(85). – С. 74–83
11. Дзюблюк О.В. Управління ліквідністю банківської системи України : монографія / О.В. Дзюблюк, В.Я. Рудан – Тернопіль : Вектор, 2016. – 290 с.

12. Загорій Г. В. Управління ліквідністю комерційного банку : дис. канд. ек. наук : 08.04.01 / Загорій Геннадій Володимирович – Одеса, 2005. – 246 с.
13. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 № 2121-III (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>
14. Про Національний банк України: Закон України від 20.05.1999 № 679-XIV (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14/ed20131017>
15. Івасів І. Б., Ліквідність банку в умовах маркетингоорієнтованого менеджменту / І. Б. Івасів // Фінанси України. – 2003. – № 1. – С. 109–116.
16. Івасів І. Б., Фуксман О. Ю. Інтегрована система управління ліквідністю в банках / БІЗНЕСІНФОРМ. – № 4. – 2014. – 348-354с.
17. Ковальчук, Т. Т. Ліквідність комерційних банків : навч. посіб. / Т. Т. Ковальчук, М. М. Коваль. – К. : Знання, 1996. – 120 с.
18. Ковч Б. Розмежування функцій внутрішнього контролю та внутрішнього аудиту в банках України / Б. Ковч, Н. Швець // Вісник НБУ. – 2007. – № 2. – 5-8с.
19. Козьмук Н. І. Оцінювання стану ліквідності банківської системи і чинників, які на неї впливають у період фінансової нестабільності та посткризовий період / Н. І. Козьмук // Європейські перспективи. - 2014. - № 3. - С. 27-40.
20. Корнієнко, Т. Ліквідність комерційного банку: фактори, що впливають, методи управління / Т. Корнієнко // Финансовые риски. - 2001. - № 3. - С. 51-54
21. Косова Т.Д. Аналіз банківської діяльності: [навч. посіб.] / Т.Д. Косова. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 486 с.
22. Кочетигова Т.В., Кожухар Д.С. Зарубіжний досвід управління ліквідністю банку / Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського: Глобальні та національні проблеми економіки. – Випуск 11. – 2016. – 709-712с.

23. Криклій О. А. Методичне забезпечення аналізу ліквідності банку в посткризових умовах / О. А. Криклій, Д. О. Рябіченко. // Ефективна економіка. - 2012. - № 7. – С. 1-6
24. Криклій О.А., Рябіченко Д.О. Науково-методичний підхід до управління ліквідністю банку на основі результатів аналізу таксономічних індикаторів / ACTUAL PROBLEMS OF ECONOMICS. – №12(138). – 2012р. – 196-206с.
25. Криклій, О.А. Система комплексного управління ліквідністю банку / О.А. Криклій, Ю.С. Ребрик // Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. праць / Харківський інститут банківської справи Університету банківської справи Національного банку України. - Х., 2010. - №1 (8). - Ч. 2. - С. 9-17.
26. Ластовецька К. А. Сучасний стан ліквідності банківської системи України // Стратегія управління активами та пасивами фінансово-кредитних установ: зб. наук. ст. студ. денної форми навчання / відп. ред. Н.П. Шульга. – К.: Київ. нац. торг. - екон. ун-т, 2018. – с. 272-277
27. Литвинюк О.В. Науково-методологічні підходи до формування системи управління активами і пасивами банків у сучасних умовах глобальних дисбалансів / МНУ ім. В.О. Сухомлинського. – Глобальні та національні проблеми економіки. - №10. – 2016. – 829-834с.
28. Ліквідність банківської системи України: Науково-аналітичні матеріали. Вип. 12 / В.І. Міщенко, А.В. Сомик та ін. – К.; Національний банк України. Центр наукових досліджень, 2008. – 180 с.
29. Ліквідність банку: окремі аспекти управління та світовий досвід регулювання і нагляду: Науково-аналітичні матеріали. Вип. 11 / В.С. Стельмах, В.І. Міщенко, В.В. Крилова, Р.М. Набок, О.Г. Приходько, Н.В. Грищук. – К.: Національний банк України. Центр наукових досліджень. 2008. – 220 с.
30. Марущак М. В. Управління ліквідністю в банках України: стратегічний та операційний рівень / М.В. Марущак // Фінанси України. – 2009. – № 1. – С. 126 – 131

31. Міщенко, В. Ліквідність банківської системи: економічна сутність, структура і методологічний підхід до аналізу / В. Міщенко, А. Сомик // Вісник Національного банку України. - 2008. - № 11. - С. 6-9.
32. Молчанов О. В. Теоретичні підходи до управління ліквідністю сучасних банків / О. В. Молчанов // Формування ринкових відносин в Україні. – 2006. – № 10. – С. 48–51
33. Нетребчук Л.О. Опорний конспект лекцій Аналіз банківської діяльності / КНТЕУ. – 2016р. – 136с.
34. Оконська О.О. Банківська ліквідність: оцінка, регулювання та оптимізація: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.04.01 “Фінанси грошовий обіг і кредит” / О.О. Оконська. – Тернопіль, 2005. – 20с.
35. Окрема фінансова звітність АТ «Ощадбанк» за 2015-2017рр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу :
36. Окрема фінансова звітність АТ «Укрексімбанк» за 2015-2017рр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу :
37. Окрема фінансова звітність ПАТ КБ «Приватбанк» за 2015-2017рр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу :
38. Олійник Д. М. Ліквідність комерційного банку: управління та регулювання : дис. канд. екон. Наук : 08.04.01 / Олійник Дмитро Михайлович. – К., 2002. – 199 с.
39. Пацюрко В.О. Механізм управління ліквідністю і прибутковістю комерційних банків / В.О, Пацюрко //Т.: Тернопільський національний економічний університет. – 2013. – с. 127
40. Положення про екстрену підтримку Національним банком України ліквідності банків: Постанова Правління НБУ № 411 від 14.12.2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0411500-16
41. Положення про застосування Національним банком України стандартних інструментів регулювання ліквідності банківської системи: Постанова

- Правління НБУ № 615 від 17.09.2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0615500-15>
42. Положення про надання Національним банком України стабілізаційних кредитів банкам України: Постанова Правління НБУ № 327 від 13.07.2010 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0540-10>
43. Положення про організацію системи управління ризиками в банках України та банківських групах: Постанова Правління НБУ № 64 від 11.06.2018 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0064500-18>
44. Положення про основи процентної політики Національного банку України: Постанова Правління НБУ № 277 від 21.04.2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0277500-16>
45. Положення про порядок формування та зберігання обов'язкових резервів банками України та філіями іноземних банків в Україні: Постанова Правління НБУ № 806 від 11.12.2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0806500-14>
46. Поморина М.А. Фінансове управління в комерційному банку / М.А. Поморина // Кнорус. – 2012. – С. 376
47. Про затвердження Змін до Положення про застосування Національним банком України стандартних інструментів регулювання ліквідності банківської системи: Постанова Правління НБУ № 144 від 27.12.2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0144500-17>
48. Про запровадження коефіцієнта покриття ліквідністю (LCR): Постанова Правління НБУ № 13 від 15.02.2018 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0013500-18>
49. Примостка Л.О. Фінансовий менеджмент у банку: Підручник. – 2-ге вид., доп. і перероб. – К.: КНЕУ, 2004.

50. Про затвердження Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні : постанова Правління Національного банку України від 28.02.2001 № 368 [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0841-01>
51. Публічне акціонерне товариство «Державний ощадний банк України» річний звіт за 2013 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.oschadbank.ua/ua/private/vip_club/Annual%20Report%202013.pdf
52. Пурій Г. М. Удосконалення державного регулювання банківської діяльності в контексті збереження фінансової безпеки України / Науковий вісник НЛТУ України. – Вип. 21.5 – 2011. – 272-280с.
53. Ребрик, Ю. С. Проблема трактування категорій «ліквідність» і «платоспроможність» у банківській діяльності / Ю. С. Ребрик // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України. – 2010. – Вип. 28. – С. 93-99.
54. Ребрик, Ю. С. Фактори ліквідності банку та механізм їх впливу / Ю.С. Ребрик // Міжнародна банківська конкуренція: теорія та практика: зб. тез доп. Міжнародної науково-практичної конференції (27-28 травня 2010 р.): у 2т. / ДНВЗ «УАБС НБУ». – Суми. ДНВЗ «УАБС НБУ», 2010. – Т.2 – С.148-150.
55. Рябіченко, Д. О. Ліквідність банків в сучасних умовах: макроекономічний огляд / Д. О. Рябіченко, Г. Ю. Калюжна // Молодіжний науковий вісник УАБС. - 2012. - № 1. - С. 96-109.
56. Сайт НБУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua>
57. Сало, І.В. Фінансовий менеджмент у банку [Текст] / І. В. Сало, О. А. Криклій. - навч. посіб. – Університетська книга : Суми, 2007. – 314 с.
58. Серпенінова Ю. С. Фінансовий механізм управління ліквідністю банку : дис. на здобуття наукового ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.08 «Фінанси, гроші і кредит» / Ю. С. Серпенінова. – Суми, 2010. – 189 с.
59. Серпенінова Ю.С. Розвиток державного регулювання ліквідності банків / Серпенінова Ю. С. // Вісник СНАУ. Серія “Економіка і менеджмент”. - №8 (37). – 2009. – с. 110-113.

- 60.Серпенінова, Ю. С. Чинники, що впливають на ліквідність банку / Ю. С. Серпенінова // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: погляд у майбутнє : збірник наукових праць / Українська академія банківської справи Національного банку України. – Суми, 2009. – С. 354-359
- 61.Стукан І.Ю. Підходи до оцінки ліквідності банківської системи / КНЕУ ім. Вадима Гетьмана. – Європейські перспективи. – № 7. – 2015. – 169-173с.
- 62.УКРІНФОРМ НБУ розширює можливості для банків з управління ліквідністю [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/2357888-nbu-rozsirue-mozlivosti-dla-bankiv-z-upravlinna-likvidnistu.html>
- 63.Фінансовий механізм управління ліквідністю банку : монографія / [І. М. Бурденко, Є. Є.Дмитрієв, Ю. С. Ребрик, Ю. С. Серпенінова] ; за заг. ред. Ю. С. Серпенінової. – Суми : Університетська книга, 2011. – 136 с.
- 64.Бондаренко Д. Оценка рисков ликвидности и процентной ставки в соответствии с Базельскими принципами [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ifc.org/ifcext/eca.nsf/Content/Russia_TAProjects.
- 65.Иванов В. Экспресс-анализ ликвидности кредитной организации [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bankclub.ru/library.htm>.
- 66.Лаврушин О. И. Банковское дело : уч. пос. / О. И. Лаврушин. – М. : Финансы и статистика, 1998. – 573 с.
- 67.Об утверждении Правил минимальных резервных требований: Постановление Правления Национального банка Республики Казахстан от 27 мая 2006 года / Офіційний сайт Національного банку Республики Казахстан. [Электронный ресурс]. – Доступный с: <http://www.nationabak.kz>
- 68.Панова Г. С. Анализ финансового состояния коммерческого банка / Г. С. Панова. – М. : Финансы и статистика, 1996. – 270 с.
- 69.Рид Э. Коммерческие банки / Рид Э., Картер Р. ; пер. с англ. – М. : Прогресс, 2003. – 327 с.
- 70.Роуз, П. С. Банковский менеджмент [Текст] : уч. пособ. / П. С. Роуз; Пер. с англ. – Дело Лтд. – М. : Дело Лтд., 1997. – 768 с.

71. Синки Дж., мл. Управление финансами в коммерческих банках / Дж. Ф. Синки, мл. ; пер. с англ. 4-го изд. – М. : Gatallaxy, 1994. – 937 с.
72. Соколов Ю. А., Моря А. О. Лояльность клиентов как фактор риска // Риск-менеджмент в кредитной организации. – 2014. – № 1.
73. Управление деятельностью коммерческого банка (банковский менеджмент) : учебник / под. ред. О. И. Лаврушина. – М. : Юрист, 2003. – 688 с.
74. Liquidity (risk) Concepts definitions and interactions Working Paper Series no1008 / February 2009 // [Электронный ресурс] Режим доступа: <http://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/scpwps/ecbwp1008.pdf>

ДОДАТКИ

Додаток А

Класифікація факторів впливу на ліквідність банку*

*Примітка: джерело [3]

Нормативи ліквідності НБУ*

№ п/п	Назва нормативу	Економічне значення	Алгоритм розрахунку	Цільове значення
1.	Норматив миттєвої ліквідності	Характеризує мінімальний обсяг високоліквідних активів, необхідний для забезпечення виконання поточних зобов'язань протягом одного операційного дня	$H4$ = високоліквідні активи / поточні зобов'язання	≥ 20
2.	Норматив поточної ліквідності	Характеризує мінімально необхідний обсяг активів банку для забезпечення виконання поточного обсягу зобов'язань протягом одного календарного місяця	$H5$ = активи з кінцевим строком погашення до 31 дня / зобов'язання банку з кінцевим строком погашення до 31 дня	≥ 40
3.	Норматив короткострокової ліквідності	Визначає мінімально необхідний обсяг активів для забезпечення виконання своїх зобов'язань протягом одного року	$H6$ = ліквідні активи / зобов'язання з кінцевим строком погашення до одного року	≥ 60
4.	Коефіцієнт покриття ліквідністю	Встановлює мінімально необхідний рівень ліквідності для покриття чистого очікуваного відтоку грошових коштів протягом 30 календарних днів з урахуванням стрес-сценарію	LCR = високоякісні ліквідні активи / чистий очікуваний відтік грошових коштів	100%

*Примітка: розроблено автором на основі [50]

Показники, що характеризують ліквідність банку

№ п/п	Назва показника [джерело]	Економічне значення	Алгоритм розрахунку	Цільове значення
1.	Коефіцієнт миттєвої ліквідності[10]	Показує яка частина зобов'язань може бути погашена негайно $A_{абл}$ – абсолютно ліквідні активи $З_{п}$ – поточні зобов'язання	$K_{мл} = \frac{A_{абл}}{З_{п}}$	0,35
2.	Коефіцієнт загальної ліквідності[6]	Визначає можливість банку щодо погашення зобов'язань за рахунок сукупних активів $\sum A$ – сумарні активи $\sum З$ – сумарні зобов'язання	$K_{зл} = \frac{\sum A}{\sum З}$	≥ 1
3.	Співвідношення високоліквідних активів до робочих активів[6]	Характеризує частку високоліквідних активів ($A_{вл}$) в робочих ($A_{р}$)	$K_{влра} = \frac{A_{вл}}{A_{р}}$	0,2-0,25
4.	Коефіцієнт довгострокової (ресурсної) ліквідності[10]	Характеризує забезпеченість банку ліквідними коштами у довгостроковій перспективі $A_{д}$ – довгострокові активи $З_{д}$ – довгострокові зобов'язання	$K_{рл} = \frac{A_{д}}{З_{д}}$	1,2
5.	Коефіцієнт співвідношення активів і зобов'язань банку з однаковими строками погашення[10]	Визначає відношення активів до зобов'язань з однаковими строками погашення, визначає незбалансовану ліквідність A_t – активи зі строком t $З_t$ – зобов'язання зі строком t	$K_t = \frac{A_t}{З_t}$	Близько 1

Продовження дод. В

6.	Коефіцієнт генеральної ліквідності зобов'язань[10]	Розкриває здатність банку погашати зобов'язання ($\sum Z$) високоліквідними активами ($A_{вл}$) та через продаж майна ($A_{м}$)	$K_{г\lambda z} = \frac{A_{вл} + A_{м}}{\sum Z}$	0,3-0,4
7.	Коефіцієнт співвідношення ліквідних та загальних активів[10]	Показує ступінь накопичення активів банком $A_{л}$ – ліквідні активи	$K_{\lambda z a} = \frac{A_{л}}{\sum Z}$	0,2-0,3
8.	Коефіцієнт ресурсної ліквідності зобов'язань[49]	Характеризує забезпечення доходними активами банку його загальних зобов'язань і свідчить про часткове погашення зобов'язань банку поверненнями доходних активів $A_{дох}$ – дохідні активи	$K_{р\lambda z} = \frac{A_{дох}}{\sum Z}$	0,7-0,8
9.	Показник структурного співвідношення вкладів[49]	Зниження показника вказує на підвищення стабільності депозитної бази і зменшення потреби в ліквідних засобах. $P_з$ – рахунки до запитання $D_с$ – строкові депозити	$K_{с\sigma b} = \frac{P_з}{D_с}$	–
10.	Коефіцієнт ліквідного співвідношення виданих кредитів і залучених депозитів[49]	Розкриває, наскільки видані кредити забезпечені всіма залученими депозитами $Kp_в$ – видані кредити	$K_{с\text{вкзд}} = \frac{Kp_в}{D_с}$	0,7-0,8
11.	Коефіцієнт ліквідних цінних паперів[49]	Вище значення коефіцієнта вказує на більш ліквідну позицію банку $\text{ЦП}_д$ – державні цінні папери	$K_{л\text{цп}} = \frac{\text{ЦП}_д}{\sum A}$	–

12.	Коефіцієнт відношення готівки в касі і прирівняних до неї коштів та сальдо міжбанківських Кредитів[29]	Вище значення коефіцієнта вважається більш прийнятним МБК _{надані} – кредити та строкові депозити, надані іншим банкам МБК _{отримані} – кредити та депозити, отримані від інших банків	$K_{\text{гкмбк}} = \frac{A_{\text{абл}}}{\text{МБК}_{\text{надані}} - \text{МБК}_{\text{отримані}}}$	—
13.	Коефіцієнт співвідношення коштів на рахунках НОСТРО та коштів на коррахунках ЛОРО[29]	Чим більш низьким є дане співвідношення, тим більш високим буде рівень ліквідності банку НОСТРО – коррахунки, відкриті в інших банках ЛОРО – коррахунки інших банків, відкриті в нашому банку	$K = \frac{\text{НОСТРО}}{\text{ЛОРО}}$	0-1
14.	Коефіцієнт ліквідності за строковими зобов'язаннями[6]	Показує, яку частину страхових зобов'язань може бути погашено з гарантією, в разі призупинення банком проведення операцій $A_{\text{вл}}$ – високоліквідні активи $\sum Z$ – сумарні зобов'язання $Z_{\text{строк}}$ – строкові зобов'язання	$K_{\text{лсз}} = \frac{A_{\text{вл}} - \sum Z}{Z_{\text{строк}}}$	-0,3-0,25
15.	Коефіцієнт співвідношення позик і депозитів[6]	Характеризує здатність банку залучати депозити (D_0) для підтримки своїх кредитних операцій і надавати їх у кредит ($A_{\text{п}}$)	$K_{\text{спд}} = \frac{\sum A_{\text{п}}}{D_0}$	0,7-0,8

Характеристика стратегій, підходів та теорій управління ліквідністю*

Стратегія управління ліквідністю	Суть	Теорії управління ліквідністю	Суть	Підходи до управління ліквідністю	Суть
Управління активами	підтримка на певному рівні обсягу високоліквідних активів; встановлення залежності структури активів за сумами та строками від структури пасивів	Теорія комерційних позик, або доктрина реальних векселів	теорія, згідно якої банки забезпечують ліквідність шляхом видачі тільки короткострокових позичок, які самопогашаються, забезпечених товарами, що знаходяться в процесі виробництва, або товарами в дорозі.	Ліквідність як «запас»	включає в себе визначення рівня можливості комерційного банку виконувати свої зобов'язання перед клієнтами в конкретний момент часу шляхом зміни структури активів на користь їхніх високоліквідних статей через наявних у цій області невикористаних резервів.
		Теорія переміщення	ліквідність можна забезпечити, якщо певна частка депозитів буде спрямована на придбання таких активів, для яких існує вторинний ринок, тобто, якщо банку потрібно додаткова готівка, щоб задовольнити вимоги вкладників, які бажають забрати свої гроші, задовольнити збільшений попит на кредит або резервні вимоги, то саме такі високоліквідні активи можуть бути продані		
		Теорія очікуваного доходу	ліквідність банку можна планувати, якщо в основу графіка платежів у погашенні кредитів покласти майбутні доходи позичальника. Дана теорія стверджує, що на ліквідність банку можна впливати, змінюючи терміни погашення кредитів і інвестицій, а також шляхом залучення додаткових засобів на ринку		
Управління пасивами	диверсифікація інструментів залучення коштів; розширення числа учасників грошового ринку, впевнених у фінансовій стійкості банку, з метою залучення додаткових ресурсів у разі нестачі ліквідних коштів.	Теорія єдиного резервного фонду	Підхід єдиного резервного фонду, або, як його ще називають, модель «загального казана», розглядає всі залучені кошти банку як єдиний фонд. Кошти з цього фонду розподіляються наступним чином: спочатку поповнюються первинні резерви (готівку і кореспондентський рахунок у центральному банку). Потім формуються вторинні резерви з числа короткострокових високоліквідних цінних паперів (при даному підході вторинні резерви є для банку головним засобом забезпечення ліквідності). Далі кошти фонду йдуть на фінансування всіх обґрунтованих заявок на отримання позик, причому портфель позик не рахується засобом забезпечення ліквідності. Після задоволення всіх обґрунтованих заявок на позички залишилися кошти спрямовуються на купівлю довгострокових державних цінних паперів, які, з одного боку, є джерелом доходів, а з іншого - поповнюють вторинні резерви у міру того, як наближається термін їх погашення.	Ліквідність як «потік»	аналізується з погляду динаміки, що припускає оцінку спроможності комерційного банку протягом певного періоду часу змінювати сформований несприятливий рівень ліквідності або запобігати погіршення досягнутого, досягати об'єктивно необхідного рівня ліквідності (зберігати його) за рахунок ефективного управління

Закінчення дод. Г

Збалансоване управління активами і пасивами	підтримання рівноваги за сумами та строками залучених і розміщених коштів	Теорія конвертованості банківських ресурсів	ґрунтується на різноманітті джерел залучення вільних грошових коштів. Кожне джерело має свою мінливість, вартість і пропоновані до нього певні вимоги, тому доцільно кожне джерело коштів розглядати окремо і співвідносити його з активами з подібними термінами погашення.		відповідними статтями активів і пасивів, залучення додаткових позикових коштів, підвищення фінансової стійкості банку шляхом зростання доходів
		Теорія нульової різниці між активами і пасивами	Відповідно до цієї теорії банківський менеджмент намагається зрівняти частку загальних активів банку, представлених активами з плаваючою ставкою (тобто активами, які змінюють вартість при зміні ринкових процентних ставок) і частку загальних пасивів банку, представлених зобов'язаннями з плаваючою ставкою (тобто пасивами, що змінюють свою вартість в залежності від зміни ринкових процентних ставок).		

*Примітка: джерело [11]

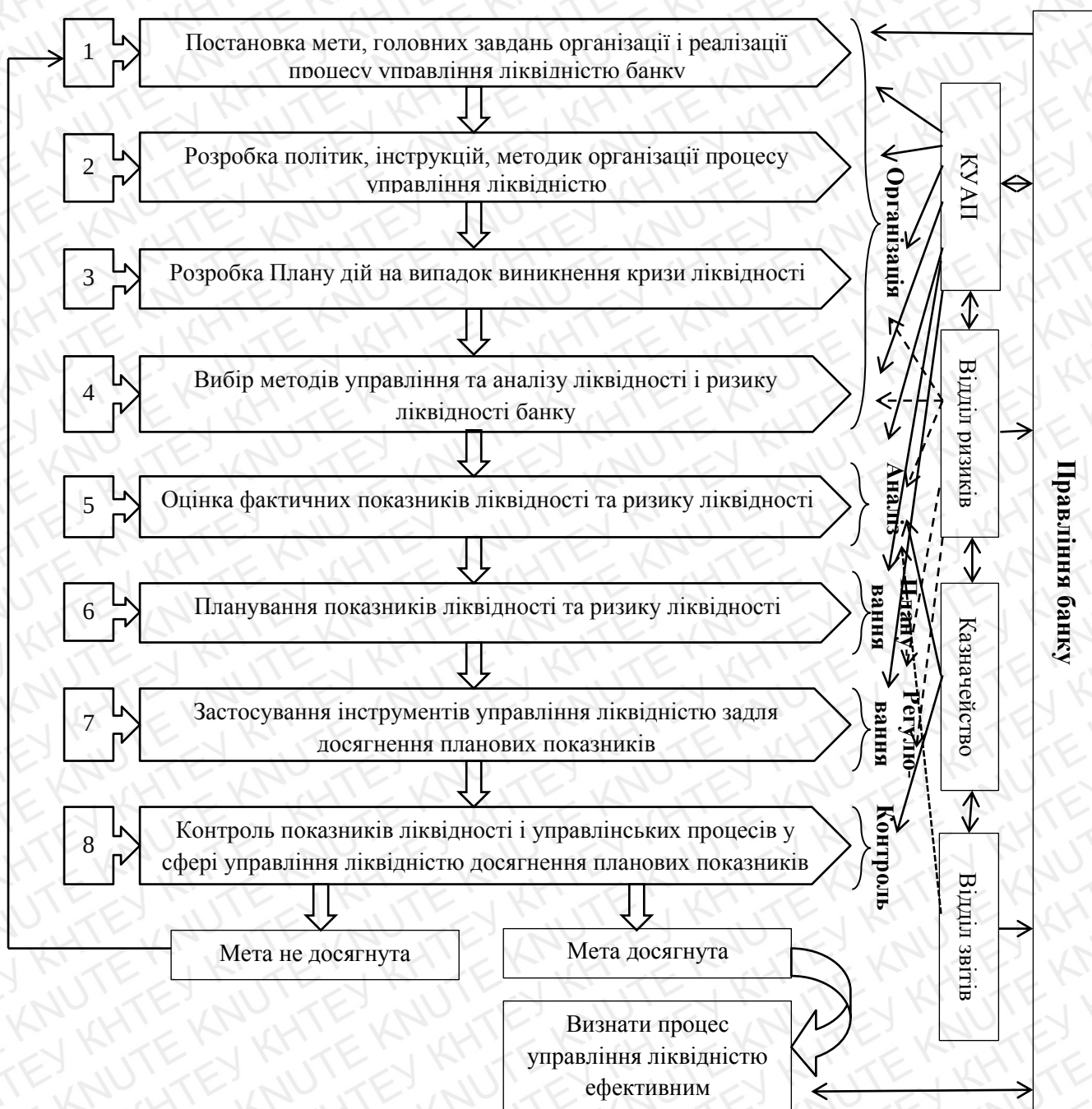
Методи управління ризиком ліквідності*

№ з/п	Назва методу	Суть методу	Переваги	Недоліки
1.	метод лімітування	передбачає встановлення лімітів на банківські операції або показники ліквідності. Наприклад, в умовах кризи банки можуть закривати ліміти на міжбанківські кредити один одному, або лімітувати ліквідну позицію. Показником, що характеризує стан ліквідної позиції, є розрив ліквідності, або нетто-ліквідна позиція банку (тобто різниця між обсягом ліквідних коштів, що є в банку, та попитом на них). Банк має бути здатним оперативного залучати кошти у випадку від'ємного розриву (дефіциту) ліквідності та розмішувати в дохідні активи у випадку додатного розриву (надлишку) ліквідності	1) дозволяє мінімізувати ризики ліквідності, кредитні та валютні ризики; 2) дозволяє контролювати активні та пасивні операції банків, а також величину та обсяги операцій із певними контрагентами	1) не враховує ризики за строками і видами операцій; 2) зрівнює значущість операцій і не дозволяє виділити пріоритетних напрямків у співпраці з банком-контрагентом
2.	метод GAP-аналізу	суть методу GAP-аналізу полягає у визначенні неспівпадіння активів та пасивів банку за обсягами та строками погашення на окремих часових інтервалах. Розробляється з метою проведення оцінки потреби в залученні додаткових коштів для зменшення ризику ліквідності. Передбачається побудова таблиці, в якій активи та пасиви групуються за строками погашення. Розраховується розрив між активами та пасивами (GAP) за кожним часовим інтервалом. Для кількісного аналізу ліквідності банку встановлюються такі показники: GAP абсолютний як різниця між активами і пасивами за конкретним строком погашення, GAP кумулятивний – різниця між активами та пасивами зростаючим підсумком за визначеними строками	дає змогу отримати єдиний числовий результат на основі нескладних математичних розрахунків, що допомагає оцінити загальні обсяги і тенденції ризику ліквідності	неможливість передбачити зміну умов за активами і пасивами. Оцінюючи розрив ліквідності, ми припускаємо, що всі договірні зобов'язання рознесені по термінах і зміни їх у майбутньому не передбачається. Хоча, наприклад, депозит може бути пред'явлений до видачі достроково

3.	метод коефіцієнтів	передбачає встановлення певних коефіцієнтів, які відображають співвідношення тієї чи іншої групи зобов'язань та активів та призначений для визначення рівня ризику ліквідності, його оптимального і критичного значень, розрахунку фактичного рівня показників, відхилення від оптимальних значень, з'ясування причин і виявлення можливостей для їх поліпшення	універсальність, наочність, легкість, можливість аналізу та порівняння	1) статичність розрахунку і відсутність можливості прогнозувати рівень ліквідності банку в залежності від зміни сукупності банківських ризиків; 2) не врахування особливостей кожного окремого банку; 3) складність визначення діапазону допустимих значень показників ліквідності; 4) непристосованість до оцінки ризику надлишкової ліквідності банку; 5) відсутність можливості прогнозу ліквідності
4.	матричний метод	суть методу полягає у побудові матриці фондування, де активи і пасиви подані за строками погашення, що дає можливість відстежувати невідповідність між активами і пасивами за певними строками погашення (розрив), що дозволяє виявляти дисбаланс і вчасно його нівелювати	комплексність бачення – всі активи і пасиви згруповані в одній таблиці	відсутність інформації про обсяги закритих позицій. Це, відповідно, передбачає, що причиною зміни чистого процентного доходу є виключно відкриті позиції ліквідності (однак це вірно лише за умови, коли спред залишається постійним)
5.	метод стрес-тестування.	розробка спеціальних сценаріїв діяльності банку, які передбачають комплекс дієвих заходів, спрямованих на подолання негативних явищ і подій, що можуть бути спровоковані певними факторами	дає можливість дослідити рівень впливу факторів ризику при певних негативних ситуаціях, а їх результати мають практичну цінність, оскільки допомагають заздалегідь оцінити вплив потенційно негативних подій на ліквідність банку та прийняти відповідні управлінські рішення	навіть в строго математично змодельованому сценарії залишається слабке місце – це ймовірність настання даної події, яка оцінюється суб'єктивно та на недостатньому рівні через невелику кількість стрес-ситуацій; дуже високі витрати на збір необхідної інформації та її неповнота, оскільки нам доступна лише частина необхідних даних, стрес-тестування практично не піддається бектестингу

*Примітка: джерело [11]

Алгоритм організації процесу управління ліквідністю банку*

*Примітка: джерело [11]

Розподіл банків на групи на 2018 рік*

№ з/п	
	I. Банки з державною часткою
1	АТ "Укресімбанк"
2	АТ "Ощадбанк"
3	ПАТ КБ "Приватбанк"
4	АБ "Укргазбанк"
5	ПАТ "Розрахунковий Центр"
	II. Банки іноземних банківських груп
6	ПАТ "Промінвестбанк"
7	ПАТ "Укрсоцбанк"
8	АТ "Райффайзен Банк Аваль"
9	ПАТ "ВТБ Банк"
10	ПАТ "Кредобанк"
11	ПАТ "БТА Банк"
12	АТ "УкрСиббанк"
13	ПАТ "Ідея Банк"
14	ПАТ КБ "Правекс-Банк"
15	ПАТ "Креді Агріколь Банк"
16	АТ "Піреус Банк МКБ"
17	ПАТ "Альфа-Банк"
18	ПАТ "ІНГ Банк Україна"
19	АТ "ОТП Банк"
20	ПАТ "Сітібанк"
21	АТ "Прокредит Банк"
22	ПАТ "Сбербанк"
23	АТ "БМ Банк"
24	ПАТ "Банк Форвард"
25	ПАТ "Кредит Європа Банк"
26	ПАТ "Кредитвест Банк"
27	ПАТ "Дойче Банк ДБУ"
28	ПАТ "СЕБ Корпоративний Банк"
	III. Банки з приватним капіталом
29	ПАТ "Банк Альянс"
30	АТ "Альтбанк"
31	ПАТ "Полікомбанк"
32	АТ "Таскомбанк"
33	ПАТ "Банк Фамільний"
34	ПАТ АКБ "Львів"
35	ПАТ "ОКСІ Банк"
36	ПАТ "А - Банк"
37	ПАТ "ВіЕс Банк"
38	АКБ "Індустріалбанк"

39	ПАТ "Марфін Банк"
40	Акціонерний Банк "Південний"
41	ПАТ "Полтава-Банк"
42	ПАТ "ПУМБ"
43	ПАТ "Банк Грант"
44	ПАТ "Мегабанк"
45	ПАТ "Скай Банк"
46	ПАТ "Асвіо Банк"
47	ПАТ "Комінвестбанк"
48	ПАТ "Банк "Український капітал"
49	ПАТ АКБ "Аркада"
50	АТ "Метабанк"
51	АТ "Місто Банк"
52	ПАТ "Юнекс Банк"
53	АТ "КІБ"
54	ПАТ "Айбокс Банк"
55	ПАТ "Універсал Банк"
56	ПАТ "КБ "Земельний Капітал"
57	ПАТ "Банк Кредит Дніпро"
58	ПАТ "АБ "Радабанк"
59	АБ "Кліринговий Дім"
60	ПАТ "Перший Інвестиційний Банк"
61	ПАТ "Банк Восток"
62	ПАТ "АКБ "Траст-Капітал"
63	"Український Банк Реконструкції та Розвитку"
64	ПАТ "Банк Інвестицій та Заощаджень"
65	ПАТ "АКБ "Конкорд"
66	АТ "Укрбудінвестбанк"
67	ПАТ "Мотор-Банк"
68	ПАТ "КБ "Глобус"
69	ПАТ "АП Банк"
70	ПАТ "МІБ"
71	ПуАТ "КБ "Акордбанк"
72	ПАТ "Банк 3/4"
73	ПАТ "Європромбанк"
74	ПАТ "Вернум Банк"
75	ПАТ КБ "Центр"
76	ПАТ "Банк Січ"
77	ПАТ "Діві Банк"
78	ПАТ "Альпарі Банк"
79	ПАТ "Банк Авангард"
80	ПАТ "Банк "Портал"
81	ПАТ "Кристалбанк"
82	ПАТ "РВС Банк"

*Примітка: джерело [56]

**Окрема фінансова звітність та звіт незалежного аудитора АТ «Ощадбанк»
за рік, що закінчився 31 грудня 2015 року (Примітка 35. Політика
управління ризиками)**

	До 1 місяця	Від 1 до 3 місяців	Від 3 місяців до 1 року	Від 1 до 5 років	Більше 5 років	Строк погашення не визначений	31 грудня 2015 року Всього
НЕПОХІДНІ ФІНАНСОВІ АКТИВИ							
Кошти в банках	17 148 982	-	-	137 308	-	-	17 286 290
Кредити, надані клієнтам	2 353 368	4 314 842	11 440 706	28 770 797	18 582 476	-	65 462 189
Інвестиції, наявні для продажу	22 659 371	408 002	12 686 635	8 359 781	3 294 503	-	47 408 292
Інвестиції, утримувані до погашення	-	44 453	63 097	-	7 088 425	-	7 195 975
Всього активів, за якими нараховуються проценти	42 161 721	4 767 297	24 190 438	37 267 886	28 965 404	-	137 352 746
Грошові кошти та рахунки в Національному банку України	5 632 365	-	-	-	-	-	5 632 365
Кошти в банках	-	217 814	185 635	-	-	85 450	488 899
Інвестиції, наявні для продажу	-	-	-	-	-	33 570	33 570
Інвестиції в дочірні та асоційовані компанії	-	-	-	-	-	24 800	24 800
Інші фінансові активи	752 566	103	422	35	110	-	753 236
ВСЬОГО НЕПОХІДНИХ ФІНАНСОВИХ АКТИВІВ	48 546 652	4 985 214	24 376 495	37 267 921	28 965 514	143 820	144 285 616
НЕПОХІДНІ ФІНАНСОВІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ							
Кошти банків	2 497 263	-	3 073 508	10 986 317	-	-	16 557 088
Рахунки клієнтів	60 685 870	14 399 231	16 975 161	2 174 316	55 148	-	94 269 726
Кредити, що отримані від міжнародних та інших фінансових організацій	-	816 512	-	19 081 353	9 600 267	-	29 498 132
Інші заборговані кошти	72 797	46 287	1 508 652	2 987 720	2 585 063	-	7 200 519
Субординований борг	143 032	-	-	1 346 119	1 046 982	-	2 536 133
Всього зобов'язань, за якими нараховуються проценти	63 378 962	15 262 030	21 557 321	36 575 825	13 287 460	-	150 061 598
Інші фінансові зобов'язання	11 341	1 328 479	122 912	12	181	-	1 462 925
ВСЬОГО НЕПОХІДНИХ ФІНАНСОВИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ	63 390 303	16 590 509	21 680 233	36 575 837	13 287 641	-	151 524 523
Розрив ліквідності між непохідними активами та зобов'язаннями	(14 843 651)	(11 605 295)	2 696 262	692 084	15 677 873	143 820	
Розрив ліквідності між процентними активами і зобов'язаннями	(21 217 241)	(10 494 733)	2 633 117	692 061	15 677 944		
Кумулятивний розрив ліквідності між процентними активами і зобов'язаннями	(21 217 241)	(31 711 974)	(29 078 857)	(28 386 796)	(12 708 852)		
Кумулятивний розрив ліквідності у процентному вираженні від усіх активів	-13,3%	-19,9%	-18,3%	-17,8%	-8,0%		
ПОХІДНІ ФІНАНСОВІ ІНСТРУМЕНТИ ТА УГОДИ СПОТ							
Фінансові інструменти, що відображаються за справедливою вартістю з переоцінкою через прибуток або збиток	-	-	3 307	-	10 092 626		10 095 933
Угоди валютного свопу	2 513	-	-	-	-		2 513
Сукупний розрив ліквідності	(14 841 138)	(11 605 295)	2 699 569	692 084	25 770 499	143 820	
Кумулятивний розрив ліквідності	(14 841 138)	(26 446 433)	(23 746 864)	(23 054 780)	2 715 719	2 859 539	

**Окрема фінансова звітність та звіт незалежного аудитора АТ «Ощадбанк»
за рік, що закінчився 31 грудня 2016 року (Примітка 35. Політика
управління ризиками)**

	До 1 місяця	Від 1 до 3 місяців	Від 3 місяців до 1 року	Від 1 до 5 років	Більше 5 років	Строк погашення не визначений	31 грудня 2016 року Всього
НЕПОХІДНІ ФІНАНСОВІ АКТИВИ							
Кошти в банках	30 594 818	-	-	18 775	-	-	30 613 593
Кредити, надані клієнтам	3 348 262	4 328 845	9 107 092	38 676 480	10 485 905	-	65 946 584
Інвестиції, наявні для продажу	4 023 547	382 913	14 886 690	42 592 458	3 090 183	-	64 975 791
Інвестиції, що відображаються за амортизованою вартістю	-	118 201	103 578	-	12 418 934	-	12 640 713
Всього активів, за якими нараховуються проценти	37 966 627	4 829 959	24 097 360	81 287 713	25 995 022	-	174 176 681
Грошові кошти та рахунки в Національному банку України	10 438 941	-	-	-	-	-	10 438 941
Кошти в банках	356 321	6 273	-	174 362	-	-	536 956
Інвестиції, наявні для продажу	-	-	-	-	-	33 570	33 570
Інвестиції в дочірні компанії	-	-	-	-	-	24 800	24 800
Інші фінансові активи	246 731	1 980	11	34	-	-	248 756
ВСЬОГО НЕПОХІДНИХ ФІНАНСОВИХ АКТИВІВ	49 008 620	4 838 212	24 097 371	81 462 109	25 995 022	58 370	185 459 704
НЕПОХІДНІ ФІНАНСОВІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ							
Кошти банків	2 080 312	20 000	20 000	2 519 005	-	-	4 639 317
Рахунки клієнтів	96 996 423	16 147 345	26 028 402	6 361 691	52 377	-	145 586 238
Кредити, що отримані від міжнародних та інших фінансових організацій	-	894 811	-	24 910 587	7 613 440	-	33 418 838
Інші заборговані кошти	10 836	79 174	1 044 862	4 091 516	1 813 481	-	7 039 869
Субординований борг	96 282	-	-	1 863 679	847 127	-	2 807 088
Всього зобов'язань, за якими нараховуються проценти	99 183 853	17 141 330	27 093 264	39 746 478	10 326 425	-	193 491 350
Інші фінансові зобов'язання	168 602	398	386 798	96 030	187	-	652 015
ВСЬОГО НЕПОХІДНИХ ФІНАНСОВИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ	99 352 455	17 141 728	27 480 062	39 842 508	10 326 612	-	194 143 365
Розрив ліквідності між непохідними активами та зобов'язаннями	(50 343 835)	(12 303 516)	(3 382 691)	41 619 601	15 668 410	58 370	
Розрив ліквідності між процентними активами і зобов'язаннями	(61 217 226)	(12 311 371)	(2 995 904)	41 541 235	15 668 597		
Кумулятивний розрив ліквідності між процентними активами і зобов'язаннями	(61 217 226)	(73 528 597)	(76 524 501)	(34 983 266)	(19 314 669)		
Кумулятивний розрив ліквідності у процентному вираженні від усіх активів	-29,1%	-34,9%	-36,3%	-16,6%	-9,2%		
ПОХІДНІ ФІНАНСОВІ ІНСТРУМЕНТИ							
Фінансові інструменти, що відображаються за справедливою вартістю з переоцінкою через прибуток або збиток	-	-	-	-	17 148 763	-	17 148 763
Угоди валютного свопу	25 922	-	-	-	-	-	25 922
Сукупний розрив ліквідності	(50 317 913)	(12 303 516)	(3 382 691)	41 619 601	32 817 173	58 370	
Кумулятивний розрив ліквідності	(50 317 913)	(62 621 429)	(66 004 120)	(24 384 519)	8 432 654	8 491 024	

**Окрема фінансова звітність та звіт незалежного аудитора АТ «Ощадбанк»
за рік, що закінчився 31 грудня 2017 року (Примітка 35. Політика
управління ризиками)**

	До 1 місяця	Від 1 до 3 місяців	Від 3 місяців до 1 року	Від 1 до 5 років	Більше 5 років	Строк погашення не визначений	31 грудня 2017 року Всього
НЕПОХІДНІ ФІНАНСОВІ АКТИВИ							
Кошти в банках	16 690 911	-	-	-	-	-	16 690 911
Кредити, надані клієнтам	1 732 321	4 052 861	18 100 446	38 283 124	12 333 786	-	74 502 538
Інвестиції, наявні для продажу	9 251 248	3 398 621	39 910 844	17 948 130	2 359 223	-	72 868 066
Інвестиції, що відображаються за амортизованою вартістю	73 279	216 780	108 581	-	24 804 117	-	25 202 757
Всього активів, за якими нараховуються проценти	27 747 759	7 668 262	58 119 871	56 231 254	39 497 126	-	189 264 272
Готівкові кошти та рахунки в Національному банку України	12 228 420	-	-	-	-	-	12 228 420
Кошти в банках	19 535	261 395	-	56 885	112	-	337 927
Інвестиції, наявні для продажу	-	-	-	-	-	33 570	33 570
Інвестиції в дочірні компанії	-	-	-	-	-	24 800	24 800
Інші фінансові активи	417 236	20	19	553	44	-	417 872
ВСЬОГО НЕПОХІДНИХ ФІНАНСОВИХ АКТИВІВ	40 412 950	7 929 677	58 119 890	56 288 692	39 497 282	58 370	202 306 861
НЕПОХІДНІ ФІНАНСОВІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ							
Кошти банків	1 435 248	5 000 000	-	-	-	-	6 435 248
Рахунки клієнтів	87 407 527	19 847 852	36 354 560	6 485 370	55 869	-	150 151 178
Кредити, що отримані від міжнародних та інших фінансових організацій	-	946 879	-	29 122 399	4 478 987	-	34 548 265
Інші заповичені кошти	3 533	489 080	1 024 818	4 519 453	1 262 802	-	7 299 686
Субординований борг	105 188	-	-	2 273 598	524 677	-	2 903 463
Всього зобов'язань, за якими нараховуються проценти	88 951 496	26 283 811	37 379 378	42 400 820	6 322 335	-	201 337 840
Інші фінансові зобов'язання	94 534	8	185 246	11	232	-	280 031
ВСЬОГО НЕПОХІДНИХ ФІНАНСОВИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ	89 046 030	26 283 819	37 564 624	42 400 831	6 322 567	-	201 617 871
Розрив ліквідності між непохідними активами та зобов'язаннями	(48 633 080)	(18 354 142)	20 555 266	13 887 861	33 174 715	58 370	
Розрив ліквідності між процентними активами і зобов'язаннями	(61 203 737)	(18 615 549)	20 740 493	13 830 434	33 174 791		
Кумулятивний розрив ліквідності між процентними активами і зобов'язаннями	(61 203 737)	(79 819 286)	(59 078 793)	(45 248 359)	(12 073 568)		
Кумулятивний розрив ліквідності у процентному вираженні від усіх активів	-26,2%	-34,1%	-25,3%	-19,3%	-5,2%		
ПОХІДНІ ФІНАНСОВІ ІНСТРУМЕНТИ							
Фінансові інструменти, що відображаються за справедливою вартістю з переоцінкою через прибуток або збиток	-	-	-	-	21 767 424	-	21 767 424
Угоди валютного свопу	-	-	-	-	-	-	-
Сукупний розрив ліквідності	(48 633 080)	(18 354 142)	20 555 266	13 887 861	54 942 139	58 370	
Кумулятивний розрив ліквідності	(48 633 080)	(66 987 222)	(46 431 956)	(32 544 095)	22 398 044	22 456 414	

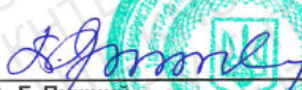
**Окрема фінансова звітність та звіт незалежного аудитора АТ «Ощадбанк»
за рік, що закінчився 31 грудня 2016 року**

**ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО
«ДЕРЖАВНИЙ ОЩАДНИЙ БАНК УКРАЇНИ»**

**ОКРЕМИЙ ЗВІТ ПРО ФІНАНСОВИЙ СТАН
СТАНOM НА 31 ГРУДНЯ 2016 РОКУ
(у тисячах гривень)**

	Примітки	31 грудня 2016 року	31 грудня 2015 року
АКТИВИ:			
Грошові кошти та рахунки у Національному банку України	13, 30	10 438 941	5 632 365
Кошти в банках	14, 30	31 150 549	17 775 189
Фінансові інструменти, що відображаються за справедливою вартістю з переоцінкою через прибуток або збиток	15, 30	17 148 763	10 095 933
Кредити, надані клієнтам	16, 30	65 946 584	65 462 189
Інвестиції, наявні для продажу	17, 30	65 009 361	47 441 862
Інвестиції, що відображаються за амортизованою вартістю	18, 30	12 640 713	7 195 975
Інвестиції в дочірні компанії	19, 30	24 800	24 800
Основні засоби та нематеріальні активи	20	6 535 809	3 945 327
Передплата з податку на прибуток	11	271 521	299 817
Відстрочені активи з податку на прибуток	11	-	80 672
Інші активи	21	1 440 173	1 178 882
ВСЬОГО АКТИВІВ		210 607 214	159 133 011
ЗОБОВ'ЯЗАННЯ І ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ:			
ЗОБОВ'ЯЗАННЯ:			
Кошти банків	22, 30	4 639 317	16 557 088
Рахунки клієнтів	23, 30	145 586 238	94 269 726
Кредити, що отримані від міжнародних та інших фінансових організацій	24, 30	33 418 838	29 498 132
Інші запозичені кошти	25, 30	7 039 869	7 200 519
Інші зобов'язання	26, 30	1 001 614	1 731 009
Субординований борг	27, 30	2 807 088	2 536 133
Відстрочені зобов'язання з податку на прибуток	11	374 063	-
Всього зобов'язань		194 867 027	151 792 607
ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ:			
Акціонерний капітал	28	35 108 980	30 153 460
Резерв переоцінки будівель		1 820 998	1 193 252
Резерв переоцінки інвестицій, наявних для продажу		576 751	(800 037)
Непокритий збиток		(21 766 542)	(23 206 271)
Всього власного капіталу		15 740 187	7 340 404
ВСЬОГО ЗОБОВ'ЯЗАНЬ І ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ		210 607 214	159 133 011

Від імені Правління:

А. Г. Пишний
 Голова Правління

25 квітня 2017 року

Виконавці: Рибалка О.В., 279-71-16, Заднепровський К.Г., 278-60-22

Примітки на сторінках 7-92 є невід'ємною частиною цієї окремої фінансової звітності.

Г. С. Костенко
 Головний бухгалтер

25 квітня 2017 року

13. ГРОШОВІ КОШТИ ТА РАХУНКИ У НАЦІОНАЛЬНОМУ БАНКУ УКРАЇНИ

	31 грудня 2016 року	31 грудня 2015 року
Грошові кошти	3 760 213	3 592 627
Залишки на рахунках у Національному банку України	6 678 728	2 039 738
Всього грошових коштів та рахунків у Національному банку України	10 438 941	5 632 365

14. КОШТИ В БАНКАХ

Кошти в банках представлені таким чином:

	31 грудня 2016 року	31 грудня 2015 року
Кореспондентські рахунки	34 849 775	20 944 790
Кредити та строкові депозити	872 797	986 913
	35 722 572	21 931 703
За вирахуванням резерву на покриття збитків від знецінення	(4 572 023)	(4 156 514)
Всього коштів в банках	31 150 549	17 775 189

17. ІНВЕСТИЦІЇ, НАЯВНІ ДЛЯ ПРОДАЖУ

Інвестиції, наявні для продажу, представлені таким чином:

	31 грудня 2016 року	31 грудня 2015 року
Державні боргові цінні папери України:		
Середньострокові державні боргові цінні папери, у тому числі із можливістю дострокового викупу	47 996 197	4 805 611
Довгострокові державні боргові цінні папери, у тому числі із можливістю дострокового викупу	3 741 016	3 716 988
Державні боргові цінні папери для виплати бюджетної заборгованості з податку на додану вартість	281 883	353 450
Короткострокові державні боргові цінні папери	99 640	4 549 226
	52 118 736	13 425 275
Інші:		

22. КОШТИ БАНКІВ

Кошти банків представлені таким чином:

	31 грудня 2016 року	31 грудня 2015 року
Кредити, отримані від Національного банку України	2 559 005	14 059 825
Кореспондентські рахунки інших банків	2 080 312	2 497 263
Всього коштів банків	4 639 317	16 557 088

23. РАХУНКИ КЛІЄНТІВ

Рахунки клієнтів включають:

	31 грудня 2016 року	31 грудня 2015 року
Рахунки до запитання	77 862 043	44 822 598
Строкові депозити	67 724 195	49 447 128
Всього рахунків клієнтів	145 586 238	94 269 726

**Окрема фінансова звітність та звіт незалежного аудитора АТ «Ощадбанк»
за рік, що закінчився 31 грудня 2017 року**

**ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО
«ДЕРЖАВНИЙ ОЩАДНИЙ БАНК УКРАЇНИ»**

**ОКРЕМИЙ ЗВІТ ПРО ФІНАНСОВИЙ СТАН
СТАНOM НА 31 ГРУДНЯ 2017 РОКУ
(у тисячах гривень)**

	Примітки	31 грудня 2017 року	31 грудня 2016 року
АКТИВИ:			
Готівкові кошти та рахунки у Національному банку України	13	12 228 420	10 438 941
Кошти в банках	14, 30	17 028 838	31 150 549
Фінансові інструменти, що відображаються за справедливою вартістю з переоцінкою через прибуток або збиток	15, 30	21 767 424	17 148 763
Кредити, надані клієнтам	16	74 502 538	65 946 584
Інвестиції, наявні для продажу	17, 30	72 901 636	65 009 361
Інвестиції, що відображаються за амортизованою вартістю	18, 30	25 202 757	12 640 713
Інвестиції в дочірні компанії та асоційовані компанії	19, 30	24 800	24 800
Основні засоби та нематеріальні активи	20	7 614 578	6 535 809
Передплата з податку на прибуток		294 694	271 521
Інші активи	21	2 276 811	1 440 173
ВСЬОГО АКТИВІВ		233 842 496	210 607 214
ЗОБОВ'ЯЗАННЯ І ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ:			
ЗОБОВ'ЯЗАННЯ:			
Кошти банків	22, 30	6 435 248	4 639 317
Рахунки клієнтів	23, 30	150 151 178	145 586 238
Кредити, що отримані від міжнародних та інших фінансових організацій	24, 30	34 548 265	33 418 838
Інші запозичені кошти	25	7 299 686	7 039 869
Інші зобов'язання	26, 30	719 458	1 001 614
Субординований борг	27, 30	2 903 463	2 807 088
Відстрочені зобов'язання з податку на прибуток	11	533 569	374 063
Всього зобов'язань		202 590 867	194 867 027
ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ:			
Акціонерний капітал	28	49 724 980	35 108 980
Резерв переоцінки будівель		1 822 086	1 820 998
Резерв переоцінки інвестицій, наявних для продажу		725 456	576 751
Непокритий збиток		(21 020 893)	(21 766 542)
Всього власного капіталу		31 251 629	15 740 187
ВСЬОГО ЗОБОВ'ЯЗАНЬ І ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ		233 842 496	210 607 214

Від імені Правління:

А. Г. Пишний
Голова Правління

18 квітня 2018 року

Виконавці: Рибалка О.В., 279-71-16, Заднепровський К.Г., 278-60-22

Примітки на сторінках 7-96 є невід'ємною частиною цієї окремої фінансової звітності.

Г. С. Костенко
Головний бухгалтер

18 квітня 2018 року

13. ГРОШОВІ КОШТИ ТА РАХУНКИ У НАЦІОНАЛЬНОМУ БАНКУ УКРАЇНИ

	31 грудня 2017 року	31 грудня 2016 року
Готівкові кошти	5 277 935	3 760 213
Залишки на рахунках у Національному банку України	6 950 485	6 678 728
Всього готівкових коштів та рахунків у Національному банку України	12 228 420	10 438 941

14. КОШТИ В БАНКАХ

Кошти в банках представлені таким чином:

	31 грудня 2017 року	31 грудня 2016 року
Кореспондентські рахунки	21 043 322	34 849 775
Кредити та строкові депозити	528 135	872 797
	21 571 457	35 722 572
За вирахуванням резерву на покриття збитків від знецінення	(4 542 619)	(4 572 023)
Всього коштів в банках	17 028 838	31 150 549

17. ІНВЕСТИЦІЇ, НАЯВНІ ДЛЯ ПРОДАЖУ

Інвестиції, наявні для продажу, представлені таким чином:

	31 грудня 2017 року	31 грудня 2016 року
Державні боргові цінні папери України:		
Середньострокові державні боргові цінні папери, у тому числі із можливістю дострокового викупу	45 594 897	47 996 197
Короткострокові державні боргові цінні папери	15 119 564	99 640
Довгострокові державні боргові цінні папери, у тому числі із можливістю дострокового викупу	3 715 524	3 741 016
Державні боргові цінні папери для виплати бюджетної заборгованості з податку на додану вартість	193 131	281 883
	64 623 116	52 118 736

22. КОШТИ БАНКІВ

Кошти банків представлені таким чином:

	31 грудня 2017 року	31 грудня 2016 року
Кредити, отримані від Національного банку України	5 000 000	2 559 005
Кореспондентські рахунки інших банків	1 233 990	2 080 312
Кредити та депозити, отримані від банків	201 258	-
Всього коштів банків	6 435 248	4 639 317

23. РАХУНКИ КЛІЄНТІВ

Рахунки клієнтів включають:

	31 грудня 2017 року	31 грудня 2016 року
Строкові депозити	82 039 001	67 724 195
Рахунки до запитання	68 112 177	77 862 043
Всього рахунків клієнтів	150 151 178	145 586 238

Окрема фінансова звітність та звіт незалежного аудитора ПАТ КБ «Приватбанк» (31 грудня 2016 року)

ПАТ КБ «ПРИВАТБАНК»
Окремий звіт про фінансовий стан

У мільйонах українських гривень	Прим.	31 грудня 2016 р.	31 грудня 2015 р.
АКТИВИ			
Грошові кошти та їх еквіваленти та обов'язкові резерви	7	30 159	29 184
Заборгованість банків	8	2 410	3 365
Кредити та аванси клієнтам	9	43 583	189 314
Вбудовані похідні фінансові активи	9, 10	27 044	30 673
Інвестиційні цінні папери для подальшого продажу	10	64 409	1 734
Інвестиційні цінні папери, що утримуються до погашення		-	216
Передоплата з поточного податку на прибуток		181	98
Інвестиції в дочірні та асоційовані підприємства		433	435
Інвестиційна нерухомість		1 358	-
Приміщення, вдосконалення орендованого майна, обладнання та нематеріальні активи	11	3 956	2 857
Інші фінансові активи		229	238
Інші активи	12	9 585	300
Майно, що перейшло у власність банку як заставодержателя	13	21 836	6
Необоротні активи, утримувані для продажу		-	191
ВСЬОГО АКТИВІВ		205 183	258 611
ЗОБОВ'ЯЗАННЯ			
Заборгованість перед НБУ	14	18 047	27 079
Заборгованість перед банками та фінансовими організаціями	15	2 667	4 628
Кошти клієнтів	16	181 133	177 974
Власні боргові цінні папери та інші позикові кошти		2	9 271
Відстрочене зобов'язання з податку на прибуток	22	94	933
Резерви зобов'язань та відрахувань, інші фінансові та нефінансові зобов'язання	17	4 000	2 169
Субординований борг		122	9 047
ВСЬОГО ЗОБОВ'ЯЗАНЬ		206 065	231 101
КАПІТАЛ			
Акціонерний капітал	18	50 695	21 257
Емісійний дохід	18	23	23
Внески у капітал, отримані за випущені, але не зареєстровані нові акції	18	111 591	-
Резерв переоцінки приміщень	11	783	506
Резерв переоцінки інвестиційних цінних паперів для подальшого продажу		521	1 421
Результат від операцій з власником	18	9 934	-
Загальні резерви та інші фонди		1 619	1 448
(Накопичений дефіцит)/Нерозподілений прибуток		(176 048)	2 855
ВСЬОГО КАПІТАЛУ		(882)	27 510
ВСЬОГО ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ТА КАПІТАЛУ		205 183	258 611

Затверджено до випуску та підписано 16 травня 2017 року.

О.В. Шлапак
Голова Правління

В.В. Ярмоленко
Головний бухгалтер

7 Грошові кошти та їх еквіваленти та обов'язкові резерви

<i>У мільйонах українських гривень</i>	31 грудня 2016 р.	31 грудня 2015 р.
Грошові кошти в касі	12 101	12 008
Залишок на рахунку в НБУ	5 644	3 766
Залишок на рахунку в Центральному банку Кіпру	1 505	168
Кореспондентські рахунки та депозити «овернайт» в банках		
- Україна	406	-
- ОЕСР	10 483	13 061
- Інші країни, крім ОЕСР	20	181
Всього грошових коштів та їх еквівалентів та обов'язкових резервів	30 159	29 184

8 Заборгованість банків

<i>У мільйонах українських гривень</i>	31 грудня 2016 р.	31 грудня 2015 р.
Гарантійні депозити в банках	2 410	3 365
Всього заборгованості банків	2 410	3 365

10 Інвестиційні цінні папери для подальшого продажу

<i>У мільйонах українських гривень</i>	31 грудня 2016 р.	31 грудня 2015 р.
Довгострокові державні боргові цінні папери з вбудованим опціоном	47 046	-
Довгострокові державні боргові цінні папери без вбудованого опціону	17 363	-
Некотирувані акції	-	1 734
Всього інвестиційних цінних паперів, наявних для продажу	64 409	1 734

15 Заборгованість перед банками та фінансовими організаціями

Заборгованість перед банками та фінансовими організаціями була такою:

<i>У мільйонах українських гривень</i>	31 грудня 2016 р.	31 грудня 2015 р.
Строкові кредити за кредитними лініями від інших фінансових організацій	2 040	1 672
Строкові розміщення коштів комерційних банків	565	2 402
Кореспондентські рахунки та депозити «овернайт» банків	61	551
Гарантійні депозити банків	1	3
Всього заборгованості перед банками та фінансовими організаціями	2 667	4 628

16 Кошти клієнтів

<i>У мільйонах українських гривень</i>	31 грудня 2016 р.	31 грудня 2015 р.
Фізичні особи		
- Строкові депозити	119 519	108 381
- Поточні рахунки/рахунки до запитання	31 684	30 658
Юридичні особи		
- Строкові депозити	14 677	16 608
- Поточні/розрахункові рахунки	15 253	22 327
Всього коштів клієнтів	181 133	177 974

Окрема фінансова звітність та звіт незалежного аудитора ПАТ КБ «Приватбанк» (31 грудня 2017 року)

ПАТ КБ "ПРИВАТБАНК"**Окремий звіт про фінансовий стан**

У мільйонах українських гривень	Прим.	31 грудня 2017 р.	31 грудня 2016 р.
АКТИВИ			
Грошові кошти та їх еквіваленти та обов'язкові резерви	7	25 296	30 159
Заборгованість банків	8	4 516	2 410
Кредити та аванси клієнтам	9	38 335	43 583
Вбудовані похідні фінансові активи	10, 11	34 336	27 044
Інвестиційні цінні папери для подальшого продажу	10	90 354	64 409
Інвестиційні цінні папери, що утримуються до погашення	11	36 322	-
Передоплата з поточного податку на прибуток		184	181
Інвестиції в дочірні та асоційовану компанію		30	433
Інвестиційна нерухомість	12	579	1 358
Приміщення, вдосконалення орендованого майна, обладнання та нематеріальні активи	13	3 326	3 956
Інші фінансові активи		490	229
Інші активи	14	9 652	9 585
Майно, що перейшло у власність банку як заставодержателя	15	11 268	21 836
Активи, утримувані для продажу		117	-
ВСЬОГО АКТИВІВ		254 805	205 183
ЗОБОВ'ЯЗАННЯ			
Заборгованість перед НБУ	16	12 394	18 047
Заборгованість перед банками та іншими фінансовими організаціями	17	234	2 667
Кошти клієнтів	18	212 750	181 133
Випущені боргові цінні папери		2	2
Відстрочене зобов'язання з податку на прибуток	24	106	94
Резерви, інші фінансові та нефінансові зобов'язання	19	4 397	4 000
Субординований борг		129	122
ВСЬОГО ЗОБОВ'ЯЗАНЬ		230 012	206 065
КАПІТАЛ			
Акціонерний капітал	20	206 060	50 695
Емісійний дохід	20	23	23
Внески у капітал, отримані за випущені, але не зареєстровані нові акції	20	-	111 591
Резерв переоцінки приміщень	13	747	783
Нереалізований (збиток)/прибуток від інвестиційних цінних паперів для подальшого продажу		(479)	521
Результат від операцій з акціонером	10, 11	12 174	9 934
Загальні резерви та інші фонди	20	6 211	1 619
Накопичений дефіцит		(199 943)	(176 048)
ВСЬОГО КАПІТАЛУ		24 793	(882)
ВСЬОГО ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ТА КАПІТАЛУ		254 805	205 183

Затверджено до випуску та підписано 24 квітня 2018 року.

П. Крумханцл
Голова Правління

В. В. Ярмоленко
Головний бухгалтер

7 Грошові кошти та їх еквіваленти та обов'язкові резерви

У мільйонах українських гривень	31 грудня 2017 р.	31 грудня 2016 р.
Грошові кошти в касі	14 256	12 101
Залишок на рахунку в НБУ	4 766	5 644
Залишок на рахунку та обов'язкові резерви в Центральному банку Кіпру	1 775	1 505
Кореспондентські рахунки та депозити «овернайт» в банках		
- Україна	7	406
- ОЕСР	4 461	10 483
- Інші країни, крім ОЕСР	31	20
Всього грошових коштів та їх еквівалентів та обов'язкових резервів	25 296	30 159

8 Заборгованість банків

У мільйонах українських гривень	31 грудня 2017 р.	31 грудня 2016 р.
Депозитні сертифікати Національного банку України	2 853	-
Гарантійні депозити в банках	1 613	2 410
Інші	50	-
Всього заборгованості банків	4 516	2 410

10 Інвестиційні цінні папери для подальшого продажу

У мільйонах українських гривень	31 грудня 2017 р.	31 грудня 2016 р.
Довгострокові державні боргові цінні папери з вбудованим опціоном	47 444	47 046
Довгострокові державні боргові цінні папери без вбудованого опціону	31 163	17 363
Довгострокові валютні державні боргові цінні папери	11 747	-
Всього інвестиційних цінних паперів, наявних для продажу	90 354	64 409

17 Заборгованість перед банками та іншими фінансовими організаціями

Заборгованість перед банками та іншими фінансовими організаціями була такою:

У мільйонах українських гривень	31 грудня 2017 р.	31 грудня 2016 р.
Кореспондентські рахунки та депозити «овернайт» банків	184	61
Строкові розміщення коштів комерційних банків	30	565
Строкові кредити за кредитними лініями від інших фінансових організацій	19	2 040
Гарантійні депозити банків	1	1
Всього заборгованості перед банками та іншими фінансовими організаціями	234	2 667

18 Кошти клієнтів

У мільйонах українських гривень	31 грудня 2017 р.	31 грудня 2016 р.
Фізичні особи		
- Строкові депозити	119 476	119 519
- Поточні рахунки/рахунки до запитання	52 118	31 684
Юридичні особи		
- Строкові депозити	12 798	14 677
- Поточні/розрахункові рахунки	28 358	15 253
Всього коштів клієнтів	212 750	181 133

**Окрема річна фінансова звітність АТ «Укрексімбанк» за рік, що
закінчився 31 грудня 2016 року, зі звітом незалежного аудитора**

Публічне акціонерне товариство
«Державний експортно-імпорتنний банк України»

Окрема річна фінансова звітність за 2016 рік

**ОКРЕМИЙ ЗВІТ ПРО ФІНАНСОВИЙ СТАН
(ОКРЕМИЙ БАЛАНС)**

станом на 31 грудня 2016 року

(в тисячах гривень)

	При- мітки	31 грудня 2016 року	31 грудня 2015 року
Активи			
Грошові кошти та їх еквіваленти	6	21 378 517	24 241 179
Заборгованість кредитних установ	7	1 544 476	4 083 743
Кредити клієнтам	8	58 426 564	55 038 772
Інвестиційні цінні папери:	9		
- які оцінюються за справедливою вартістю з відображенням переоцінки через прибутки або збитки		24 064 110	9 924 610
- доступні для продажу		48 193 549	41 191 570
- утримувані до погашення		139 098	230 912
Податкові активи	13	101 677	293 122
Інвестиційна нерухомість	10	1 344 074	1 566 942
Основні засоби	11	2 120 620	2 170 908
Нематеріальні активи	12	26 769	17 583
Відстрочені податкові активи	13	2 322 000	1 730 750
Інші активи	15	696 818	795 349
Усього активи		160 358 272	141 285 440
Зобов'язання			
Заборгованість перед Національним банком України	16	659	2 979 775
Заборгованість перед кредитними установами	17	27 930 729	19 298 870
Заборгованість перед клієнтами	18	85 792 095	79 323 030
Емітовані єврооблігації	19	37 562 345	33 122 294
Субординований борг	20	3 495 895	9 375 369
Резерв під покриття інших збитків	14	5 137	22 213
Інші зобов'язання	15	257 254	290 975
Усього зобов'язання		155 044 114	144 412 526
Капітал			
Статутний капітал	21	31 008 041	21 689 042
Резерв переоцінки	21	725 335	664 823
Непокритий збиток		(26 582 144)	(25 643 877)
Резервні та інші фонди банку	21	162 926	162 926
Усього капітал		5 314 158	(3 127 086)
Усього капітал та зобов'язання		160 358 272	141 285 440

Затверджено до випуску та підписано

8 червня 2017 року

Голова Правління

О.В. Гриценко

Начальник Управління обліку і звітності –
головний бухгалтер

Н.А. Потьомська

Чух А.І.
247-89-16

Примітки на сторінках 6-69 є невід'ємною частиною цієї окремої річної фінансової звітності.

Продовження дод. Л.5

6. Грошові кошти та їх еквіваленти

Грошові кошти та їх еквіваленти включають:

	31 грудня 2016 року	31 грудня 2015 року
Поточні рахунки в інших кредитних установах	8 884 608	9 593 295
Поточний рахунок в Національному банку України	5 372 785	2 184 195
Депозитні сертифікати Національного банку України строком до 90 днів	4 006 865	6 255 946
Депозити «overnight» в інших кредитних установах	1 894 306	4 265 831
Грошові кошти в касі	1 219 953	1 109 948
Строкові депозити в інших кредитних установах зі строком погашення до 90 днів	—	831 964
Грошові кошти та їх еквіваленти	21 378 517	24 241 179

7. Заборгованість кредитних установ

Заборгованість кредитних установ включає:

	31 грудня 2016 року	31 грудня 2015 року
Кредити та депозити	2 268 771	4 525 511
Поточні рахунки в інших кредитних установах у банківських металах	121 567	106 968
Інша заборгованість кредитних установ	3	10
	2 390 341	4 632 489
Мінус – резерв під зменшення корисності	(845 865)	(548 746)
Заборгованість кредитних установ	1 544 476	4 083 743

9. Інвестиційні цінні папери

Інвестиційні цінні папери, доступні для продажу, включають:

	31 грудня 2016 року	31 грудня 2015 року
ОВДП	46 163 120	37 163 276
Облігації підприємств	2 018 739	2 388 565
Акції підприємств	11 690	11 690
Муніципальні облігації	—	1 628 039
Інвестиції, доступні для продажу	48 193 549	41 191 570

17. Заборгованість перед кредитними установами

Заборгованість перед кредитними установами включає:

	31 грудня 2016 року	31 грудня 2015 року
Кредити міжнародних фінансових організацій	21 878 151	14 045 679
Кредити та депозити інших банків	3 506 844	4 100 747
Поточні рахунки	2 545 460	1 152 421
Інша заборгованість перед кредитними установами	274	23
Заборгованість перед кредитними установами	27 930 729	19 298 870

18. Заборгованість перед клієнтами

Заборгованість перед клієнтами включає:

	31 грудня 2016 року	31 грудня 2015 року
Поточні рахунки		
- Юридичні особи	17 638 652	13 526 701
- Бюджетні організації	4 424 952	4 699 932
- Фізичні особи	3 516 537	3 002 802
- Заборгованість за коштами в управлінні Банку	8 077	13 718
	25 588 218	21 243 153
Строкові депозити		
- Юридичні особи	39 221 518	36 648 277
- Фізичні особи	20 982 359	21 431 600
	60 203 877	58 079 877
Заборгованість перед клієнтами	85 792 095	79 323 030

**Окрема річна фінансова звітність АТ «Укрексімбанк» за рік, що
закінчився 31 грудня 2017 року, зі звітом незалежного аудитора**

Публічне акціонерне товариство
«Державний експортно-імпорتنний банк України»

Річна окрема фінансова звітність за 2017 рік

**ОКРЕМИЙ ЗВІТ ПРО ФІНАНСОВИЙ СТАН
(ОКРЕМИЙ БАЛАНС)**

станом на 31 грудня 2017 року

(в тисячах гривень)

	При- мітки	31 грудня 2017 року	31 грудня 2016 року
Активи			
Грошові кошти та їх еквіваленти	6	19 866 217	21 378 517
Заборгованість кредитних установ	8	699 739	1 544 476
Кредити клієнтам	9	67 581 286	58 426 564
Інвестиційні цінні папери:	10		
- які оцінюються за справедливою вартістю з відображенням			
переоцінки через прибутки або збитки		28 072 289	24 064 110
- наявні для продажу		48 254 711	48 193 549
- утримувані до погашення		96 022	139 098
Податкові активи	14	122 350	101 677
Інвестиційна нерухомість	11	1 260 398	1 344 074
Основні засоби	12	1 640 968	2 120 620
Нематеріальні активи	13	49 498	26 769
Необоротні активи, утримувані для продажу		42 005	—
Відстрочені податкові активи	14	2 138 292	2 322 000
Інші активи	16	767 757	696 818
Усього активи		170 591 532	160 358 272
Зобов'язання			
Заборгованість перед кредитними установами	17	23 283 787	27 931 388
Заборгованість перед клієнтами	18	90 503 580	85 792 095
Емітовані еврооблігації	19	38 821 831	37 562 345
Субординований борг	20	3 615 792	3 495 895
Резерв під покриття інших збитків	15	6 168	5 137
Інші зобов'язання	16	323 987	257 254
Усього зобов'язання		156 555 145	155 044 114
Капітал			
Статутний капітал	21	38 730 042	31 008 041
Резерв переоцінки	21	282 951	725 335
Результат від операцій з акціонером		635 104	—
Непокритий збиток		(25 774 636)	(26 582 144)
Резервні та інші фонди банку	21	162 926	162 926
Усього капітал		14 036 387	5 314 158
Усього капітал та зобов'язання		170 591 532	160 358 272

Затверджено до випуску та підписано

26 червня 2018 року

Голова Правління

О.В. Гриценко

Начальник Управління обліку і звітності —
годовий бухгалтер

Н.А. Потьомська

Медко В.М.
247-89-16

Примітки на сторінках 6-68 є невід'ємною частиною цієї річної окремої фінансової звітності.

6. Грошові кошти та їх еквіваленти

Грошові кошти та їх еквіваленти включають:

	31 грудня 2017 року	31 грудня 2016 року
Поточні рахунки в інших кредитних установах	9 243 485	8 884 608
Поточний рахунок в Національному банку України	5 383 134	5 372 785
Депозитні сертифікати Національного банку України строком до 90 днів	2 553 260	4 006 865
Грошові кошти в касі	1 428 646	1 219 953
Депозити «овернайт» в інших кредитних установах	1 257 692	1 894 306
Грошові кошти та їх еквіваленти	19 866 217	21 378 517

8. Заборгованість кредитних установ

Заборгованість кредитних установ включає:

	31 грудня 2017 року	31 грудня 2016 року
Кредити та депозити	1 426 819	2 268 771
Інша заборгованість кредитних установ	74 480	3
Поточні рахунки в інших кредитних установах у банківських металах	72 891	121 567
	1 574 190	2 390 341
Мінус – резерв під зменшення корисності	(874 451)	(845 865)
Заборгованість кредитних установ	699 739	1 544 476

10. Інвестиційні цінні папери

Інвестиційні цінні папери, наявні для продажу, включають:

	31 грудня 2017 року	31 грудня 2016 року
ОВДП	46 698 684	46 163 120
Облігації підприємств	1 540 930	2 018 739
Акції підприємств	15 097	11 690
Інвестиції, наявні для продажу	48 254 711	48 193 549

17. Заборгованість перед кредитними установами

Заборгованість перед кредитними установами включає:

	31 грудня 2017 року	31 грудня 2016 року
Кредити міжнародних фінансових організацій	20 896 851	21 878 151
Поточні рахунки	1 823 814	2 545 460
Кредити та депозити інших банків	560 689	3 506 844
Кореспондентський рахунок в НБУ	2 424	659
Інша заборгованість перед кредитними установами	9	274
Заборгованість перед кредитними установами	23 283 787	27 931 388

18. Заборгованість перед клієнтами

Заборгованість перед клієнтами включає:

	31 грудня 2017 року	31 грудня 2016 року
Поточні рахунки		
- Юридичні особи	17 517 839	17 638 652
- Бюджетні організації	6 825 732	4 424 952
- Фізичні особи	4 017 437	3 516 537
- Заборгованість за коштами в управлінні Банку	1	8 077
	28 361 009	25 588 218
Строкові депозити		
- Юридичні особи	41 079 308	39 221 518
- Фізичні особи	21 063 263	20 982 359
	62 142 571	60 203 877
Заборгованість перед клієнтами	90 503 580	85 792 095

Складові показників, необхідних для розрахунку коефіцієнтів ліквідності

АТ «Ощадбанк»*

№ з/п	Назва показника	Складові показника	Значення складових показника АТ "Ощадбанк" станом на 31.12., млн.грн.		
			2015	2016	2017
1.	Абсолютно ліквідні активи*	Грошові кошти та рахунки в НБУ	5 632	10 439	12 228
2.	Поточні зобовязання*	Коррахунки інших банків	2 497	2 080	1 234
		Рахунки до запитання	44 823	77 862	68 112
		Кредиторська заборгованість	4	24	28
3.	Високоліквідні активи*	Коррахунки в банках	20 945	34 850	21 043
		Державні боргові цінні папери	13 425	52 119	64 623
4.	Робочі активи*	Готівкові кошти на рахунках в НБУ	5 632	10 439	12 228
		Кошти в банках	17 775	31 151	17 029
		Всього кредитів, наданих клієнтам	65 462	65 947	74 503
		Інвестиції, наявні для продажу	47 442	65 009	72 902
		Фін інструм, що відображаються за справедливою вартістю переоцінки через прибуток або збиток	10 096	17 149	21 767
		Інвестиції, що відображ за амотиз вартістю	7 196	12 641	25 203
		Інвестиції в дочірні та асоційовані компанії	25	25	25
5.	Довгострокові активи*	Активи від 1 до 5 років	37 268	81 462	56 289
		Активи від 5 років	28 966	25 995	39 497
6.	Довгострокові зобовязання*	Зобовязання від 1 до 5 років	36 576	39 843	42 401
		Зобовязання від 5 років	13 288	10 327	6 323
7.	Ліквідні активи*	Активи зі строком пошення до 1 місяця	48 547	49 009	40 413
8.	Доходні активи*	Кредити та строкові депозити в банках	987	873	528
		Всього кредитів, наданих клієнтам	65 462	65 947	74 503
		Інвестиції, наявні для продажу	47 442	65 009	72 902
		Фін інструм, що відображаються за справедливою вартістю переоцінки через прибуток або збиток	10 096	17 149	21 767
		Інвестиції, що відображ за амотиз вартістю	7 196	12 641	25 203
		Інвестиції в дочірні та асоційовані компанії	25	25	25

*Примітка: розроблено автором на основі джерела [35]

Складові показників, необхідних для розрахунку коефіцієнтів ліквідності

ПАТ КБ «Приватбанк»*

№ з/п	Назва показника	Складові показника	Значення складових показника ПАТ КБ "Приватбанк" станом на 31.12., млн.грн.		
			2015	2016	2017
1.	Абсолютно ліквідні активи*	Грошові кошти в касі	12 008	12 101	14 256
		Залишок на рахунку в НБУ	3 766	5 644	4 766
2.	Поточні зобовязання*	Кореспондентські рахунки та депозити «овернайт» банків	551	61	184
		Рахунки до запитання ФО	30 658	31 684	52 118
		Рахунки до запитання ЮО	22 327	15 253	28 358
		Кредиторська заборгованість	108	83	310
3.	Високоліквідні активи*	Кореспондентські рахунки та депозити «овернайт» в банках України	0	406	7
		Кореспондентські рахунки та депозити «овернайт» в банках ОЕСР	13 061	10 483	4 461
		Кореспондентські рахунки та депозити «овернайт» в банках інших країн, крім ОЕСР	181	20	31
		Залишок на рахунку та обов'язкові резерви в Центральному банку Кіпру	168	1 505	1 775
		Державні боргові цінні папери	0	64 409	90 354
4.	Робочі активи*	Грошові кошти та їх еквіваленти та обов'язкові резерви	29 184	30 159	25 296
		Заборгованість банків	3 365	2 410	4 516
		Кредити та аванси клієнтам	189 314	43 583	38 335
		Вбудовані похідні фінансові активи	30 673	27 044	34 336
		Інвестиційні цінні папери для подальшого продажу	1 734	64 409	90 354
		Інвестиційні цінні папери, що утримуються до погашення	216	0	36 322
		Інвестиції в дочірні та асоційовану компанію	435	433	30
		Інвестиційна нерухомість	0	1 358	579
5.	Довгострокові активи*	Активи понад 1 рік	65 054	99 891	159 810
6.	Довгострокові зобовязання*	Зобовязання понад 1 рік	29 623	3 445	3 703
7.	Ліквідні активи*	Активи зі строком погашення до 1 місяця	48 939	41 765	44 465
8.	Доходні активи*	Гарантійні депозити в банках	3 365	2 410	1 613
		Депозитні сертифікати Національного банку України	0	0	2 853
		Інша заборгованість банків	0	0	50
		Кредити та аванси клієнтам	189 314	43 583	38 335
		Вбудовані похідні фінансові активи	30 673	27 044	34 336
		Інвестиційні цінні папери для подальшого продажу	1 734	64 409	90 354
		Інвестиційні цінні папери, що утримуються до погашення	216	0	36 322
		Інвестиції в дочірні та асоційовану компанію	435	433	30
		Інвестиційна нерухомість	0	1 358	579

*Примітка: розроблено автором на основі джерела [37]

Складові показників, необхідних для розрахунку коефіцієнтів ліквідності

АТ «Укресімбанк»

№ з/п	Назва показника	Складові показника	Значення складових показника АТ "Укресімбанк" станом на 31.12., млн.грн.		
			2015	2016	2017
1.	Абсолютно ліквідні активи*	Грошові кошти в касі	1 110	1 220	1 429
		Поточний рахунок в НБУ	2 184	5 373	5 383
2.	Поточні зобов'язання*	Коррахунки інших банків	1 152	2 545	1 824
		Рахунки до запитання	21 243	25 588	28 361
		Кредиторська заборгованість за податками та обов'язковими платежами, крім податку на прибуток	44	32	27
		Кредиторська заборгованість за господарською діяльністю банку	2	9	9
3.	Високоліквідні активи*	Поточні рахунки в інших кредитних установах	9 593	8 885	9 243
		Депозити «овернайт» в інших кредитних установах	4 266	1 894	1 258
		Державні боргові цінні папери	37 163	46 163	46 699
4.	Робочі активи*	Грошові кошти та їх еквіваленти	24 241	21 379	19 866
		Заборгованість кредитних установ	4 084	1 544	700
		Кредити клієнтам	55 039	58 427	67 581
		Інвестиційні цінні папери які оцінюються за справедливою вартістю з відображенням переоцінки через прибутки або збитки	9 925	24 064	28 072
		Інвестиційні цінні папери наявні для продажу	41 192	48 194	48 255
		Інвестиційні цінні папери утримувані до	231	139	96
		Інвестиційна нерухомість	1 567	1 344	1 260
5.	Довгострокові активи*	Активи понад 1 рік	41 800	79 098	74 418
6.	Довгострокові зобов'язання*	Зобов'язання понад 1 рік	62 372	62 506	62 008
7.	Ліквідні активи*	Активи зі строком пошення до 1 місяця	—	—	—
8.	Доходні активи*	Заборгованість кредитних установ	4 084	1 544	700
		Кредити клієнтам	55 039	58 427	67 581
		Інвестиційні цінні папери які оцінюються за справедливою вартістю з відображенням переоцінки через прибутки або збитки	9 925	24 064	28 072
		Інвестиційні цінні папери наявні для продажу	41 192	48 194	48 255
		Інвестиційні цінні папери утримувані до погашення	231	139	96
		Інвестиційна нерухомість	1 567	1 344	1 260

*Примітка: розроблено автором на основі джерела [36]

Порядок розрахунку показників ліквідності АТ «Ощадбанк», ПАТ КБ «Приватбанк» та АТ «Укресімбанк»

№ з/п	Назва показника	Умовне позначення	Станом на 31.12.									Оптимальне значення
			2015			2016			2017			
			Ощадбанк	Приватбанк	Укресімбанк	Ощадбанк	Приватбанк	Укресімбанк	Ощадбанк	Приватбанк	Укресімбанк	
1.	Абсолютно ліквідні активи*	Аабл	5 632	15 774	3 294	10 439	17 745	6 593	12 228	19 022	6 812	
2.	Поточні зобов'язання*	Зп	47 324	53 644	22 441	79 966	47 081	28 175	69 374	80 970	30 221	
3.	Коефіцієнт миттєвої ліквідності (рядок 1. / рядок 2.)	Кмл	0,12	0,29	0,15	0,13	0,38	0,23	0,18	0,23	0,23	0,35
4.	Загальні активи	ΣА	159 133	258 611	141 285	210 607	205 183	160 358	233 842	254 805	170 592	
5.	Загальні зобов'язання	ΣЗ	151 793	231 101	144 413	194 867	206 065	155 044	202 591	230 012	156 555	
6.	Коефіцієнт загальної ліквідності (рядок 4. / рядок 5.)	Кзл	1,05	1,12	0,98	1,08	1,00	1,03	1,15	1,11	1,09	≥1
7.	Високоліквідні активи*	Авл	34 370	13 410	51 022	86 969	76 823	56 942	85 666	96 628	57 200	
8.	Робочі активи*	Ар	153 628	254 921	136 278	202 360	169 396	155 090	223 656	229 768	165 831	
9.	Співвідношення високоліквідних активів до робочих (рядок 7. / рядок 8.)	Квлра	0,22	0,05	0,37	0,43	0,45	0,37	0,38	0,42	0,34	0,2-0,25
10.	Довгострокові активи*	Ад	66 233	65 054	41 800	107 457	99 891	79 098	95 786	159 810	74 418	
11.	Довгострокові зобов'язання*	Зд	49 863	29 623	62 372	50 169	3 445	62 506	48 723	3 703	62 008	
12.	Коефіцієнт довгострокової (ресурсної) ліквідності (рядок 10. / рядок 11.)	Крл	1,33	2,20	0,67	2,14	29,00	1,27	1,97	43,16	1,20	1,2
13.	Основні засоби та нематеріальні активи	Ам	3 945	2 857	2 188	6 536	3 956	2 147	7 615	3 326	1 690	
14.	Коефіцієнт генеральної ліквідності зобов'язань ((рядок 7. + рядок 13.) / рядок 5.)	Кглз	0,25	0,07	0,37	0,48	0,39	0,38	0,46	0,43	0,38	0,3-0,4
15.	Ліквідні активи*	Ал	48 547	48 939	—	49 009	41 765	—	40 413	44 465	—	
16.	Коефіцієнт співвідношення ліквідних та загальних активів (рядок 15. / рядок 4.)	Клза	0,31	0,19	—	0,23	0,20	—	0,17	0,17	—	0,2-0,3
17.	Доходні активи*	Адох	131 208	225 737	112 037	161 643	139 237	133 712	194 927	204 472	145 964	
18.	Коефіцієнт ресурсної ліквідності зобов'язань (рядок 17. / рядок 5.)	Крлз	0,86	0,98	0,78	0,83	0,68	0,86	0,96	0,89	0,93	0,7-0,8
19.	Рахунки до запитання	Рз	44 823	52 985	21 243	77 862	46 937	25 588	68 112	80 476	28 361	
20.	Строкові депозити	Дс	49 447	124 989	58 080	67 724	134 196	60 204	82 039	132 274	62 143	
21.	Коефіцієнт структурного співвідношення вкладів (рядок 19. / рядок 20.)	Кссв	0,91	0,42	0,37	1,15	0,35	0,43	0,83	0,61	0,46	—
22.	Видані кредити	Крв	65 462	189 314	55 039	65 947	43 583	58 427	74 503	38 335	67 581	
23.	Коефіцієнт ліквідного співвідношення виданих кредитів та залучених депозитів (рядок 22. / рядок 20.)	Ксвкзд	1,32	1,51	0,95	0,97	0,32	0,97	0,91	0,29	1,09	1,3-1,5
24.	Державні боргові цінні папери	ЦПд	13 425	0	37 163	52 119	64 409	46 163	64 623	90 354	46 699	
25.	Коефіцієнт ліквідних цінних паперів (рядок 24. / рядок 4.)	Клцп	0,08	0,00	0,26	0,25	0,31	0,29	0,28	0,35	0,27	—
26.	Коррахунки в банках	НОСТРО	20 945	13 410	13 859	34 850	12 414	10 779	21 043	6 274	10 501	
27.	Коррахунки інших банків	ЛОРО	2 497	551	1 152	2 080	61	2 545	1 234	184	1 824	
28.	Коефіцієнт співвідношення коштів на рахунках НОСТРО та коштів на коррахунках ЛОРО (рядок 26. / рядок 27.)	К	8,39	24,34	12,03	16,75	203,51	4,23	17,05	34,10	5,76	0-1
29.	Кредити та строкові депозити в банках	МБКнадані	987	3 365	4 084	873	2 410	1 544	528	4 516	700	
30.	Кредити та депозити, отримані від банків	МБКотримані	0	4 077	4 101	0	2 606	3 507	201	50	561	
31.	Коефіцієнт відношення готівки в касі і прирівняних до неї коштів та сальдо міжбанківських кредитів (рядок 1. /(рядок 29. - рядок 30.))	Кгкмбк	5,71	-22,15	-193,73	11,96	-90,54	-3,36	37,41	4,26	48,99	—

Загальна схема ІСУЛ в банку*

*Примітка: розроблено автором на основі джерела [16]

**Запропонований перелік внутрішньобанківських положень з управління
ліквідністю для АТ «Ощадбанк»***

Назва	Питання, які регламентуються	Підрозділи, які розроблюють
Політика ліквідності	Принципи управління ліквідністю, повноваження та відповідальність структурних підрозділів, індикатори раннього попередження ліквідності, принципи стрес- та бек-тестування, принципи щорічного плану фінансування, особливості звітування із ризику ліквідності	Казначейство, Фінансовий блок, Управління ринкових ризиків, Ризик-контролінг
Політика стрес-тестування ліквідності	Принципи та методологія стрес-тестування, перелік сценаріїв, звітність за результатами стрес-тестування	Управління ринкових ризиків, Ризик-контролінг
Політика бек-тестування	Принципи та концепція бек-тестування, процедура бек-тестування, звітність за результатами бек-тестування	Управління ринкових ризиків, Ризик-контролінг
Політика лімітів ліквідності	Процес встановлення лімітів та їх моніторингу, критерії віднесення порушення лімітів до категорії «суттєвого» та «несуттєвого», процес ескалації, межі розрахованих лімітів ліквідності	Казначейство, Управління ринкових ризиків, Ризик-контролінг, Відділ управління ліквідністю
Політика управління ліквідністю банку в умовах кризи	Перелік можливих фаз стану ліквідності та причин, через які вони можуть бути об'явлені, принципи формування складу робочих груп та періодичність їх зібрання, перелік питань, що виносяться на обговорення робочих груп	Казначейство, Управління ринкових ризиків, Ризик-контролінг, Відділ управління ліквідністю
Політика трансфертного ціноутворення	Принципи трансфертного ціноутворення, складові трансфертної ціни, особливості процедур встановлення/перегляду трансфертних цін, принципи розрахунку чистого процентного доходу банку	Фінансовий блок, Казначейство, Управління ринкових ризиків, Ризик-контролінг

*Примітка: розроблено автором на основі джерела [16]